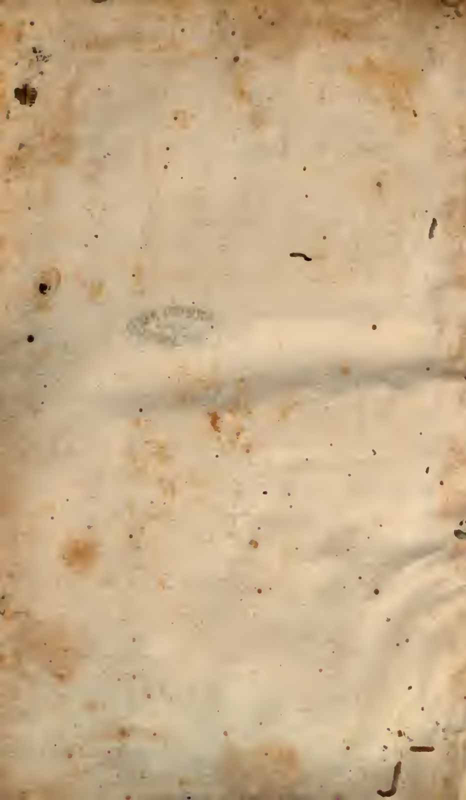
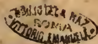

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

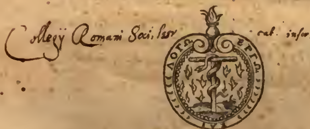

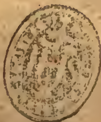
SANCTI IOANNIS DAMASCENI LIBRI TRES

Apologetici, aduersus eos qui sanctas imagines traducunt & criminantur, nunc primùm in latinam tralati coloniam, Godefrido Tilmanno Cartusiæ Parisiẽsis monacho, interprete.

His accessit S. Patris Theodori Dogmatice de honore & adoratione sanctis imaginibus, exhibendis, per præscriptum interpretem.

Cum Priuilegio.

PARISIIS

Apud Gulielmum Guillard, via Iacobæa, sub D. Barbaræ signo.

1555.

E vingtſeptieſme de Nouembre, M.D.L.IIII. Reuerend pere en Dieu meßire Iehan du Tillet Eueſque de ſainct Brieu, A permis à Guillaume Guillard Imprimeur et Libraire ſuyuant le priuilege du Roy l'Impreßion & vente du Liure intitulé, Sancti Ioannis Damaſceni Libri tres apologetici aduerſus eos qui ſanctas Imagines traducunt & criminantur, nunc primùm in Latinam tralati coloniam, Godefrido Tilmanno Cartuſiæ Pariſienſis monacho. Interprete His acceßit S. Patris Theodori dogmaticæ de honore & adoratione Sanctis Imaginibus, per præſcriptum interpretem. Auec deffenſes à tous autres d'y attenter ou contreuenir, ſur les peines contenues es lettres patentes dudict Seigneur. Données à Paris le dixneufieſme iour de Ianuier. M.D.L.II. Enterinées en Parlemẽt le troyſieſme iour de Mars, audict An.

AD OPTIMVM QVENQVE
LECTOREM PARAENESIS
Godefridi Tilmanni Cartusi.

O N nimisquam multis te præmonitum velim cãdide Lector. Mirari non desino, quínam factum sit vt nostri penè ad vnum omnes Chronographi aut (si mauis) viographi tam à se diuersi abierint, imò veriùs cõtrouersi, de ætate qua vir hic planè beatus in viuis fuit támque multa scripsit ad propugnandã synceritatem fidei orthodoxæ ac mordicus tuendas traditiones priscorum patrum militantis ecclesiæ fortissimus hyperapistes. Sed enim mihi rem ipsam presiiùs circunspicienti hæ occurrunt causæ. Inter eos qui à nobilissima ciuitate Syriæ, Damasco nomen aut cognomen sunt sortiti & ad posteros celebrem sui memoriam trãsmiserũt scriptis suis. In his fuit Nicolaus Damascenus quem locis aliquot inducit Iosephus aduersus Appionem, quíque octoginta reliquit libros ac Cæsaris institutionem. Fuit alter Menophilus Damascenus. Hos præter, fuere duo iisdem nomine & cognomine, nempe Ioannes Damasceni prior Mesue filius paternæ, hoc est medicæ artis peritia insignis. Alter hic est quo de agimus & cuius Apologeticos tres libellos damus qualicunque filo latinæ dictionis à nobis, quidem nunc primùm pertextos & typis excussos, superiore autem anno Græcè editos per prælum vnà cum Dogmatice Theodori Cœnobiarchæ * Studitarum & vita sancti huius per Ioannem *De Stu-
Hierosolimitanum Patriarcham Græcè descriptam. Hos qui le- *ditarum*
get, facilè deprehẽderit, quàm sit verum quod scribit Raphael Vo- *cœnobio le*
lateranus, nempe quòd à piratis gentis Saracenicæ in captiuitatem *ge Nice-*
abductus redemptus sit à Theodosio. Quod dictum quàm verum *phorum*
sit, dignosse poteris lector ex Viographo Græco. Tametsi in ple- *Callistum.*
risque aliis verum sit quod vel vulgi rumore iactatur: Et mendax Græcus in historia, hac tamen vna in re propiùs accedo & assentior Hierosolimitani historiæ, quippe qui ecclesiæ præfuit quo tempore hic planè beatus in laura, monasterio scilicet S. Sabe a Hierosolimis non procul disparato & pientissimè vixit & è non inerti custodia cellæ in cœlum prouehi promeruit. Hosce libellos abusque Roma & attulit & obtulit vertendos venerabilis episcopus Briocensis Ioannes Thilius, vir (si quis alius) lingua vtraque excellẽs, apud quem seposita sunt & alia huiusce sancti opuscula non pœnitendæ eruditionis. Proinde illud transmitti non debet indictum, quia nostris imposuit & eam offudit caliginem nomen Theodosii Impera-

toris. Ob id factum, vt nonnulli eum reiecerint in tempus Theodosii iunioris filii Arcadii qui à Christo nato. 410. sumpsit habenas imperii etiamdum puer sub tutelà Isdigerdis Persarum regis. Alii malunt scripsisse sub Theodosio seniore & eius iussu truncatam illi manum ob compertã per literas suppositítias proditionẽ Porrò hic Theodosius Arcadii & Honorii pater à nece Gratiani mox merum sumpsit imperium anno Domini. 386. Multò his iunior fuit noster Damascenus. Siquidem opus hoc Apologeticum in defensionem venerabilium imaginum elucubratum est aduersus facinorosum imperatorem Leonem Isaurum qui in gratiam duorum Iudæorum quòd ei prædixissent imperatorem fore. Is inauguratus imperio, cauit edicto, nequi sanctorum imagines venerarentur, sed eas vbilibet terrarum Romanæ ditionis contraderent Vulcano ardenti. Ad abolendam pestilentem hanc hæresin priùs quidem consopitam, sed à Leone rugiente, sæuiente & rapiente instauratam, eiúsque filio Constãtino Copronymo reuera Pheronymo corroboratam & auctam (quòd is vnà cum imaginibus etiam sanctorum Lipsana igne absumi iussit aut in mare iactari) imperante Irene cum filio Constantino, Niceæ celebrata est Synodus trecentorum quinquaginta antistitum quorum suffragiis semel decerneretur, essént ne templis restituendæ sanctorum imagines, an in omne tempus interlinendæ. Assenserunt omnes ritu Romanæ ecclesiæ eas esse in templis obseruandas & colendas. Quónam mentis scopo sint venerandæ, docet distichon Græcè primùm, dein in Latiã coloniã versum sub rhythmo tinnulo (quo ea ætas se oblectabat) teste M. Anto. Sabellico libro viii. octauæ Enneadis. Id ita se habet,

Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsa:
Hanc videas, sed mente colas quod cernis in ipsa.

Mirum videri potest Sabellicum hunc virum alioqui & eloquentia in digerẽdis historiis præclarum & tenaci admodum memoria præditum hac in re oblucinatũ, vt libro 2. octauæ Enneadis hæc scripserit: Quidam & Ioannem Damascenum in hæc reponunt tempora, nimirum qua ætate Clodoueus primus regnum tenuit Galliarũ circa annum Domini. 486. quo tempore per Remigium Remensem antistitem, admotus lauacro est regenerationis, fidem complexus in Christum. fortasse id contigit quòd vulgarẽ de Damasceno opinionem & Theodosio legisset. Istis omnibus reor imposuisse nomen Theodosii tertii qui dictus est Atramitenus quo adhuc superstite sed monasticem complexo scrisit Damascenus. Quum enim intellexisset ille Leonem Isaurum delectum Imperatorem, pertæsus intestinum ac ciuile bellũ, cessit imperio se addicẽs monasticæ vitæ trãquillitati, cuius exemplo postea prouocatus Ioãnes Cantacusenus abdicato imperio quod occuparat, monasticen

sectatus

ſectatus eſt. Huius extãt (quas nihil inuitus legi) Apologiæ. 4. Græcæ pro Chriſtiana religione & totidem aduerſus Alchoranum. Ex harum lectione deprehendi hoſce libellos & legiſſe exacte & ſolerter eſſe imitatum. Porrò vt quod ſecundum Deum ſentio, ingenuè fatear, eas octo ſcitè quidem & eleganter vertit Rodolphus Gualtherus ſed cuius pfatio liminaris pugnat ex diametro cum eccleſiæ decreto ſuáque verſione. Siquidem ille prædicat venerandas ſanctorum imagines: hic contrà, quàm improbet, documento eſt epiſtola ipſius. Noſtra igitur hac præmonitione præmunitus in ea legenda & aliis conſimilis farine exhibeto te ſapientem & probum trapezitem. Et de his ſatis ſuperque ſit dixiſſe. Tu interim pie lector noſtram hanc qualencunque lucubrationem ſimul & commonitionem boni conſulito. Bene Vale. E gurguſtiolo cellulæ noſtræ Carthuſiæ Pariſienſis. Anno. 1 5 5 5. 4. Kalendas Aprileis.

IN CÆCOS ICONOMASTIGAS

EPIGRAMMA.

Grandia ſi liceat pictis memorare trophæa
Cæſaris, aut Priami Troica bella duce:
Nónne magis diuûm claros depingere vultus,
Cœleſtis pariter principis arma iuuat?
Illa quid inſimulas petulanti ſplene cachinno?
Nemo deos reputat, ſed ſimulachra deûm.

totius quōdam Græciæ apprimè insignium, è quorum monumentis selegit B. hic Ioannes Damascenus ac desumpsit elogia siue testimonia tuēdæ ecclesiasticæ traditioni de veneratione sanctarum Imaginum accommoda, quæ quidem τὰς μαρτυρίας vacat sub finem secundi libri, vt sub finem tertij τὰς χρήσεις.

Hi inducuntur sub finem primi libri.

S. Dionysius Areopagita, ex eius epistola ad Titū, ordine Nona.
Ex eiusdem opere de ecclesiastica Hierarchia.
De Abagaro.
Ex Basilio in Barlaam martyrem. Ex eodem de Spiritu sancto.
Ex eodem in Gordium martyrem. Ex eodem in eundem secūdo & deinceps. Ex Gregorio Nysseno, cap. 4. de creatione hominis. cap. item. 5.
Ex eiusdem sermone de diuinitate filii & Spiritus sancti.
Ex Ioan. Chrysostomo in epistolam ad Hebræos.
Ex Leontio Neapóleos Cypri contra Iudæos.
Ex Seueriano Gabalorum episcopo.
Ex vita S. Ioan. Chrysostomi.
Ex limonario Sophronij Hierosolymitani Archiepiscopi.

Hi inducuntur sub finem secundi.

Dionysius Areop. ad Titum. Ex eiusdem opere de diuinis nominibus. Ex eiusdem ecclesiastica Hierarchia.
Ex Basilio in Barlaam, ex eodē de Spiritu sancto. In Gordium martyrē. Ex eodē rursus. Et in 40. martyres. Ex eius fratre, Gregorio Nysseno episcopo. Ex eodem de creatione hominis cap. 4. & 5. Ex sermone eiusdem de diuina maiestate filij & Spiritus sancti.
Ex Ioan. Chrysost. in epistolam ad Hebræos.
Ex Leontio Neapolis Cypri sermone sexto contra Iudæos.
Ex Seueriano Gabalorum episcopo ex sermone in Encenia. S. Crucis.
Ex vita S. Ioan. Chrysostomi. Ex eo quòd. vnus sit legislator veteris nouique testamenti. Ex enarratione parabolæ Sementis, eiusdem. In Meletium eiusdem. eiusdem in proditionem Iudæ.
Ex S. Ambrosio, Ex maximo philosopho. Ex Anastasio Antiocheno, Ex Sophroni Limonario.

Hi in medium producuntur sub finem tertij.

Ex epistola. Dionisij ad Ioannem Euangelistam.

Ex eiusdem opere de ecclesiastica Hierarchia.
Ex Basilio in Barlaam martyrem. Ex eodem in S.40. martyres.
Ex eodem de Spiritu sancto.
Ex Gregorio Nysseno, de diuinitate filij & Spiritu sancti.
Ex S. Ioan. Chrysosto. in epistolam ad Hebræos.
Ex Seueriano Gabalorum episcopo.
Ex vita Ioan. Chrysostomi. Ex Theodorito in vitâ Simeonis.
Ex Basilij interpretatione in Esaiâ. Rursus ex eodem in Esaiâ.
Ex S. Athanasii capite 38. ad Antiochum.
Ex Ioan. Chrisost. in 3. psalmum.
Ex alloquutorio Cyrilli ad Theodosiû. è Thesauris eiusdem.
Ex eodem opere quòd Christi mysterium per Moysi scripturâ præsignabatur.
Ex oratione secunda Greg. Nazianzeni de filio.
Ex Ioan. Chrysost. homilia tertia in epistolam ad Collossen.
Ex eodem in epistolam ad Hebræos.
Ex Eusebij Pamphili libro quinto Euâgelicarum demonstrationum.
E chronographia Ioannis Antiocheni de Hæmorrhoûsa.
Ex Eusebij septimo Ecclesiasticæ historiæ de eadem.
Ex eiusdem nono libro in vitam Constantini magni.
Ex historiæ ecclesiasticæ Socratis libro primo, cap. 18.
Ex Stephano Bostrensi aduersus Iudæos, cap. 4. Ex eodem.
Ex Gregorio Nazianzeno aduersus Iulianum transgressorem.
Ex Chrysostomi enarratione in Iob.
Ex vita S. Constâtini, lib. quarto. Itê è tertio. E quarto cap. 69.
Ex opere. 4. cap. 73.
Ex Theodorito Cyri & Polychronio in Ezechielem.
E martyrio sancti Eustathij qui & placidas dictus est.
E sancto Leontio Neapolis in insula Cypri.
E quarto tomo Theodoriti.
E sancto Anastasio.
E vita S Simeonis mirifici.
Ex homilia. 5. Ioan. Chrysost. Scito quia in medio laqueorû ambulas. Ex eodem secundò & tertiò.
Ex Theodorito Cyri episcopo de Macedonio Asianita.
Ex Theodoro Anagnoste, id est lectore.
Ex vita constantini, libro tertio, cap. 4.
Ex ecclesiastica historia de consentientibus Dioscoro.
Ex eadem de eo qui Macedonio hæretico successit.
De Iuliano, Timotheo & Aeluro ex eodem historia.
Ex Ioan. Chrysost. ad S. Phlauianum Antiochiæ. *Phlauianû Theodosium.*
Ex eodem & de eodem ad Theophilum magnum imperatorê.

Ex eodem de ſancto Phlauiano.
Eiuſdem, quòd vnus legis ſit lator & veteris & nouæ.
Ex Baſilio in laudem quadraginta martyrum.
E Gregorij Nazianzeni poëmatis, interpretatio Damaſceni.
Ex Ioan. Chriſoſt. octauo capite, epiſtolæ ad Timotheum.
Ex alloquutorio ſanctæ ſextæ ſynodi.
E ſeptimo Stromatéon Clementis antiquiſſimi ad Alexandrũ.
E S. Theodoro Pentapóleos epiſcopo.
E ſãcto Athanaſio Alexãdrino, libro tertio aduerſus Arianos.
Ex eodem ad Antiochum principem.
Ex Ambroſio Mediolanenſi ad Gratianũ imperatorem de incarnata diſpenſatione Dei verbi.
Ex Cyrilli patriarchæ Hieroſolymitani Catecheſi duodecima.
Ex S. Baſilio ad S. Phlauianum de Samaritide.
Ex S. Gregorio Nazianzeno in baptiſma.
Ex S. Ioan. Chryſoſtomo in Machabæos.
Ex * eodem aduerſus Iulianum impium, oratione prima.
Ex eodem in lauacrum ſiue peluim.
Ex Seueriani Gabalenſis ſermone. 4. in S. Crucem.
Ex chronographia Iſidori Diaconi.
Ex Hieronymo Hieroſolymorum presbytero.
Ex magno Simeone à monte mirabili, de Imaginibus.
Ex Anaſtaſio Antiochiæ Archiepiſcopo ad Simeonẽ epiſcopum Boſtrenſem de ſabbato. Ex eodem ſermone. 3.
Ex ſancta & vniuerſali ſynodo Quinta, Anathematiſmus. 12.
Ex Theodori eccleſiaſtica hiſtoria de Gennadio.
Ex abbate maximo & cæt.
Ex S. Sophronio de miraculis S. martyrum Cyri & Ioannis.
Ex S. Anaſtaſio in nonam Dominicam.
Ex vita Abbatis Danielis de Eulogio latomo.
Ex vita Mariæ Aegyptiacæ.
Ex vita S. Eupraxiæ.
E ſexta Synodo Imperante Iuſtiniano.
Ex. S. Methodio de reſurrectione.

** Arbitror ex eodem referri ad Nazianzenum.*

τέλος.

INDEX LOCORVM ET SELEctarum sententiarum quæ his libris continentur.

a, primam paginam tibi denotat, b, verò, secundam.

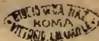
E septi-

I

L

FINIS.

נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ׃

Cap.1.Geneſ.

ὡς γὰρ φησιν ὁ θεηγόρος καὶ πολὺς τὰ θεῖα βασίλειος, ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει.

Ioannes Damaſcenus, cap. 17. lib. 4. τῆς ἐκδόσεως ὀρθοδόξου πίστεως, ſubinde locum repetit in hoc opere.

ὥσπερ τῷ πυρὶ, αὐτομάτως ἕπεται τὸ φωτίζειν, καὶ τῷ μύρῳ τὸ εὐωδιάζειν: οὕτω καὶ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν, ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ τὸ ὠφέλιμον. Baſilius.

τοῦτό ἐστιν ἀρετὴ, ἔκκλισις ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησις ἀγαθοῦ. Baſilius.

πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα. Ioan. hic Damaſcenus.

σύνδημ οὕτω τοὺς ὑβρίζοντας ἡμᾶς δάκνειν ἔσωθεν, ὡς τὸ πῶς ὑβριζομένους ἡμᾶς, τῶν ὕβρεων καταγελᾶν. Ioan. Chryſ. homil. 18. in epiſtol. ad Romanos.

Ama ſcientiam ſcripturarum, & vitia carnis non amabis. Hieronymus ad Ruſticum monachum.

Sancti Ioannis Damasceni Liber Apologeticus adversus eos, qui venerationem sanctarum imaginum sugillant & criminantur, Godefrido Tilmanno Carthusiæ Parisiensis monacho, interprete.

Portuerat quidem nos semper, vtpote conscios propriæ indignitatis, silentium agere, & Deo offerre confessionem eorũ quæ iniquè gessimus. Cæterum id obseruandum fuit, quo tempore feliciter succedebant omnia. Nunc verò quũ contempler ecclesiam (cuius fabricam collocauit Deus super fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso existente summo lapide angulari, Christo filio eius) iactari instar vndosi maris, fluctibus aliis super alios intumescentis, confusionéque ac turbelis agitari per infensissimam impressionem malignorũ spirituum. Sed & tunicam Christi desuper textilem, in frusta conscindi, quam impij illi sua temeritate diuidere tentauerunt. Corpus insuper eius in diuersas sectiones dissectum est, quod est verbum Dei, & ecclesiæ traditio, quæ iá inde ab initio auctoritaté obtinuit. Denique mecum reputaui mi- *Propositio operis.*

nùs esse rationi cõsentaneum, cõticescere & vinculo silentij innectere linguam, quippe qui sententiam illam minas graues intendentem suspe-
Haba. 2. a ctam habeam, quæ dicit: Si subtraxerit se, non
Ezec. 33. bene placebit in eo anima mea. Et, Si videris frameam venientem, & non annunciaueris fratri tuo: ex te requiram sanguinem ipsius. Timore igitur perculsus intolerabili huc veni vt dicerem, nequaquam* imperialis magnificentiæ celsitudinem anteponens veritati. Intenta enim
Psal. 118. aure percepi quid Dauid Dei-pater dicat: Loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar. Quare sum eò propensior ad dicendum. Regis enim sententia vehemens quiddam habet & sufficiens ad pelliciendum subditos in fraudem. Sunt enim in raro admodum numero (quanticunque fuerint à primordiali regum institutione) qui regum placita per contemptum neglexerint. Quanti iampridem imperatorem in terra regnantem, etiam intelligunt, quia leges regibus quoque superiores sunt? Enimuerò primùm omnium, quasi nauis carinam aut fundamẽtum fixiùs præstituens & multa cum consyderatione ecclesiasticæ legislationis conseruationem scilicet, (per quam salus nobis conciliari consueuit.) libri huius repagulum* reclusi, & eum perinde ac equum cicuratum freni tolerantia è cursoriis carceribus cõcitaui. Prorsus enim graue esse putaui, immo molestia

** Leonem Isaurum iconomachum intelligit.*

** βαλβίδα κιγκλίδα. Assimili.*

moleſtia omni ſuperius: eccleſiam, quum tam multis & inſignibus ſplendeſcat prærogatiuis & traditionibus exornetur virorum cumprimis religione venerabilium abuſque initio, demum reuerti ad egena elementa, timore exterritam, vbi non eſt timor: & quaſi prorſus non cognouiſſet Deum, ad lapſum idololatriæ perperam reſpicere, & perinde atque à ſua perfectione defecerit eccleſia in minutiſſima quauis re, quaſi ſi næuum ſeu punctum quoddam ferat medio adhæreſcens perquàm formoſæ faciei, citra licet dimenſionem eius peruerſionis totum vultus ſplendorem ac decus corrumpens. Non enim quod in ſpeciem paruum eſt, eſt parui momenti, quum in magnum quiddam erumpat, vtpote quum nulla cenſenda ſit parua ſcribendi corruptela quæ nata ſit euertere traditionem eccleſiæ initio ſtatim corroboratam, quaſi qui nos priùs inſtruxerunt, reprehẽdendi veniant, quorum conuerſationem contemplantes, oportebat imitari fidem.*Itaque obſecro primum quidem omnipotentem Dominum, cui nuda & aperta ſunt omnia, ad cuius laudem liber hic, vt qui humilis meæ voluntatis integritatem, ſimul & ſynceritatem intentionis planè nouit, vt mihi det ſermonem in apertione oris mei, ſenſúſque mei habenas in fide recipiat ac moderetur ſuis manibus, proinde & libellum hunc ad ſuam vnius gloriam perducat in conſpectu ſuo, ínque

*Inuocatio.

Ad Heb. 4.

rectum callem me impellat, nō ad ea declinantem, quæ in ſpeciem videntur dextera, aut ſiniſtra eſſe deprehenduntur. Secundum * hunc, deprecor & vniuerſum Dei populum, gentem ſanctam, regale ſacerdotium, vnà cum bono paſtore rationalis gregis Chriſti, qui in ſeipſo ſummū Chriſti pontificium præfert & exprimit, vt meum hunc libellum beneuolè excipiatis, non mihi animum intendentes, qui ſum merito ac dignitate minimus, nec à me requiratis ſermonum verſatiles argutias, quarū pauper ego ſum & omnino imperitus, quin potius ſedulò perpendite efficacem ſententiarum vim. Non enim in ſermone eſt regnum cœlorum, ſed in virtute. Non enim intentio mihi eſt, vt victoriam reportem, ſed vt manum exporrigam adiutricem oppugnatæ veritati, propoſito ſuggerente manum virtutis. Ope igitur implorata à ſubſtantiali veritate, exordium hinc ſumam noſtri ſermonis.

hunc nēpe Deum.

Exordiū ſiue Aggreſſio operis. *Exod. 20.*

Noui eum qui dixit nihil mentitus, Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt. Dominum Deum tuum adorabis: & ei ſoli ſeruies. Et, Non erunt tibi dij alij. Et, Non facies ſculptilem omnem ſimilitudinem eorum, quæcunque in cœlo ſunt ſurſum, & quæcunque in terra deorſum. Et, Confundantur omnes qui adorant ſculptilia. Et, Dij qui cœlum & terram non fecerunt, diſpereant. Sed & quæcunque ſimilem in modum olim loquutus eſt Deus patribus in prophetis, nouiſſimis

Ad Heb. 1.

mis hisce diebus loquutus est nobis in vnigenito filio suo, per quem fecit & secula. Planè eum noui qui dixit, Hæc autem est vita æterna, vt cognoscāt te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Credo in vnum Deum, vnum omnium principium, principij omnis expertem, increatum, nullo intercipiendum interitu, immortalem, æternum & sempiternum, incompreheñsibilem, incorporeum, inuisibilem, incircunscriptum, nulla explicabilem figuratione, vnam supersubstantialem essentiam: numen his qui falsò dicuntur dij, supereminens: & tribus subsistens personis, Patre & Filio & Spiritu Sancto, cui soli seruio, cui etiam soli offero venerabilem cultum latriæ. Deo quidem vni venerabundus prócido, vni diuinæ maiestati: sed idem seruio trinitati personarum, Deo Patri, & Deo Filio incarnato, & Deo Spiritui Sancto, vni Deo. Præter creatorem * non adoro creaturam. Alioqui creatorem adoro, qui pro me creatura est factus, qui & nihil abiectè ac citra vllam suæ diuinitatis imminutionem ad creaturam assumendam se demisit, vt conditionem meæ naturæ gloriosiorem redderet, eámque efficeret diuinæ consortem naturæ. Cum hoc rege ac Deo etiam adoro venerabūdus purpuream vestem assumpti corporis, non quasi vestem, neque vt quartā personam (Absit hoc) sed quasi simul Deum nuncupatam, ídque effectam quod

*Ioan.*17.

* *Adoratione latriæ.*

ipſam immutabiliter ſancto chriſmate delibuit & perunxit. Non enim diuinitas natura ipſa effecta eſt carnis: ſed quemadmodum Verbum factum eſt caro inuariabiliter, manens quod erat, ita & caro facta eſt verbum, nihil deperdens eius quod eſt, ſibi tamen propriè magis vendicãs quod iuxta hypoſtaſin pertinet ad Verbum. Quamobrem maiore cum fiducia Deum alioqui inuiſibilem per imaginem ex primo, non vt inuiſibilem, ſed vt noſtri cauſa factum viſibilem participatione carnis & ſanguinis. Nulla alioqui imagine inuiſibilem Dei maieſtatẽ effingo: ſed per imaginem ex primo carnẽ à Deo aſſumptam & tunc oculis cõtrectatam. Si enim nemo vllis lineamentis repreſentauerit animã, quantò magis nec Deum qui animæ contulit, expers vt eſſet materiæ omnis? Cæterum vnus aliquis obiecerit: Per Moſen ſuæ legis latorem dixit Deus, Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Et, Non facies omnem ſimilitudinem eorum quæcunque in cœlo ſunt, & quæcunque in terra. Prorſus fratres, iſti in errorem tranſuerſi abeunt, qui quum mentem ſcripturarum ignorent, non intelligunt, quia litera eſt quæ occidit, ſpiritus autem viuificat. Non enim hi ſeduld ſcrutantur medullã ſpiritus ſub cortice literæ deliteſcentem, quibus meritò reſpõderim: Qui vos hoc edocuit, diſcat & quod ſequitur. Diſce inquam, quãnam verborum formula interpre-

Argumẽtum à ſimili.
Exod. 20.

interpretetur legiſlator quod ad hunc ferè modum dicit in Deuteronomio, Et lequutus eſt Deut.4. Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum vos audiſtis,& ſimilitudinem non vidiſtis, præter vocem. Et poſt pauca, Et cuſtodite valde animas veſtras, quia ſimilitudinẽ nõ vidiſtis in die, qua loquutus eſt Dominus ad vos in monte Horeb de medio ignis, ne fortè * legem præuaricaremini & faceretis vobiſipſis ſculptam ſimilitudinẽ, omnẽ imaginem, ſimilitudinẽ maſculi aut fœminæ, ſimilitudinem omnis iumenti aut pecudis, eorũ quæ ſunt ſuper terrã, ſimilitudinẽ omnis auis pẽnatæ, & quæ ſequũtur. Poſt pauca, Et ne fortè quum ſuſpexeris in cœlũ, & videris Solem & lunam & ſtellas, & omnem ornatum cœli, errore deceptus adores ea & colas ea. Vides, vt vna ſit mens & intẽtio, nimirum vt ne latriæ cultũ vlli adhibeas creaturæ præter creatorem: neque offeras venerationem latriæ, præterquam ſoli rerum opifici, quamobrem vbique adorationi connectit latriæ culturam. Rurſus enim ait: Non erunt tibi dij alij, præter me. Non facies tibiipſi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, neque adorabis ea. Nunquam offeres eis cultum latriæ, quia ego ſum Dominus Deus veſter. Rurſus, Aras eorum deſtruite, columnas eorum conterite, lucos eorum ſuccidite, & ſculptilia Deorum ipſorum comburite igni, Non adorabitis Deum alienum. Poſt aliquam pauca,

*ἀσεμή-σητε.

Et

Et deos conflatiles non facies tibiipſi. Vides, quantopere nobis interdicat pictura & imaginũ delineatione, vitandæ idololatriæ gratia, tũ quia impoſſibile eſt exprimere vlla imagine Deũ, quippe qui à dimenſione quantitatis prorſus abhorret, incircunſcriptus quum ſit & inuiſibilis teſte eadem ſcriptura: Non enim ſpeciem
Deut.4. eius vidiſtis. Quemadmodũ & Paulus in medio
Act.17.f ſtãs Ariopagi ait, Genus ergo quum ſimus Dei, non debemus exiſtimare auro, aut argento, aut lapidi, ſculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum illud eſſe ſimile. Sanè Iudæis, quòd ad idololatriam toti propendérent, legis ſanctione interdicta ſunt hæc: nobis verò quorum intereſt de diuinis diſſerere, quibus datum eſt, vt vitato errore ſuperſtitionis, ſynceris animis cum Deo cònuerſemur (nimirum agnita nobis & perſpecta veritate:) ipſique Deo ſoli latriam exhibemus, proinde quò perfectionẽ diuinæ cognitionis aſſequamur tantò cumulatiorem, vt & ſuppreſsis iuuenilibus deſyderiis occurramus in virum perfectum, nec iam ſimus ſub pædagogo, accepta à Deo familiari habitudine diſcretionis, ſcientes quid ſit quod imagine exprimitur, quid è diuerſo nulla circunſcribi poteſt imagine. Ait enim: Non ſpeciem eius vidiſtis. Papæ, quanta excelluit ſapientia legiſlator hic? Quod inuiſibile eſt, quánam exprimetur imagine? Quod incõparabile eſt, cui comparabitur? Quónam

nam penicillo pictoris describetur, quod totius quãtitatis & molis siue magnitudinis expers est, nec vllo concluditur fine? Quo pacto quod nullã recipit speciẽ, dicetur quale sit? Quo representabitur colore, quod incorporeũ est? Quid ergo nobis per hoc mysticè significatur? Perspicuum vtique est, quia quũ videris suapte natura incorporeũ tui gratia factũ esse hominẽ, tũc humanæ formæ exprimes effigiem. Quũ is qui inuisiblis erat, visibilis factus est assumptione carnis: tunc ipsius facti visibilis exprimes similitudinẽ. Quũ incorporeus, nec vlla effigie circũscriptus expers quoque & quãtitatis & qualitatis, ac magnitudine quauis superior propter præcellentẽ prærogatiuã suæ ipsius naturæ, is quũ in forma Dei existens, assumpta serui forma, voluit sic cõtrahi intra limites moderatæ quãtitatis & qualitatis, formáque sibi induit corporis, deinceps tu eam formam inscribe tabellis, & transfer ad eius cõtemplationem qui sustinuit fieri visibilis. Inexplicabilem huius demisionẽ erga nos depinge, eius ex virgine generationem, in Iordane baptisationem, in monte Thabor tranfigurationem, passiones ipsas impatibilitatis conciliatrices, mortem, stupenda eius miracula, diuinæ eius naturæ radiantia signa quæ operatione quidem carnis, diuina autem efficacia & actione perfecta sunt, salutiferam crucem, sepulchrum, resurrectionẽ, ascensionẽ ad cælos, denique omnia describito,

tum ſermone,tum coloribus pictoriis.Nihil ve-
חמור *Lutum, aſinus. Gene. 23.b.* reare,ne timeas.Planè noui differentiam multimodę adorationis.Adorauit aliquando Abrahã filios Hæmor, quando in poſſeſsionẽ ſepulchri ſpeluncã duplicem emit, viros vtique adorauit planè impios & qui ne Deum quidem agnoſcerent.
Gene. 33. Adorauit & Iacob vterinum fratrem Eſau,
Gene. 47. Pharaonem inſuper virum ægyptium. Atqui is ſuper ſummitatem virgæ procidit,non item exhibuit latriã.
Ioſue. 5. Angelo Dei & Ieſus Naue filius &
Dani. 10. Daniel prociderunt,nõ etiam obtulerunt latriã. Aliud enim eſt per latriam exhibita veneratio, aliud & eſt adoratio quæ his offertur honoris gratia,qui præeminent quapiam excellenti dignitate. Sed enim quũ ſermo cœptus mihi ſit de imagine & adoratione, agedũ cœptum ſermonem decenti ordine diſtinguamus.
Imaginis finitio. Sanè Imago aſſimilatio eſt habitũ & figurã exprimens ſui *
πρωτότυπον exemplar. prototypi,cum hoc quod ab eo nõnihil diſtinguitur. Imago enim nõ omni ex parte, ſuo aſſimilatur archetypo. Imago vtique viuẽs, naturalis, pérque omnia inuiſibili Deo aſſimilis filius eſt,totũ in ſeipſo circunferens patrẽ,& per omnia eandem retinens ad ipſum conformitatem.
τῷ αἰτίατῷ. Solo differt * cauſato. Pater ſiquidem naturalis eſt cauſa, filius autem cauſatum. Non enim Pater à filio,ſed filius ex patre genitus eſt. Ex Patre enim (licet non ſit eo poſterior) habet, vt ſit quod eſt qui eum genuit, Pater. Sunt proinde &

in

in Deo imagines rerúmque ab ipſo producendarum ſimilitudines, hoc eſt, conſilium ipſius quod ante ſeculorum conſtitutionem ac ſemper conformiter ſe & eodem modo habet. Per omnia enim inuertibile eſt numen, nec eſt in ipſo vlla rerũ viciſſitudo mutabilis, aut viciſſitudinis obumbratio. Imagines eiuſmodi ac ſimilitudines ſanctus ille Dionyſius diuinorum eruditiſsimus vocat προορισμοὺς prædeſtinationes ſiue præfinitiones, Deo bene iuuante quæ de Deo ſunt, ſolerter admodum contemplatus. In Dei enim conſilio præſignata erant omnia quæ ab ipſo ſunt præfinita, & citra vllã demutationem quæ erant futura, ante ſuam quæque generationem, perinde atque ſiquis exædificare velit domum, imaginatur primùm & velut imaginẽ in arcano mentis receſſu reuoluit figuram & deſcriptionem futuræ domus. Ad hæc, Imagines rurſus ſunt velut viſibilia quædam, res inuiſibiles repreſentantia quæ & res minimè figuratas corporali ſpecie ac figura informant, per animi conceptionem ſuboſcuram & tenuem. Etenim diuina ſcriptura Deo & angelis adumbrationes formarum accommodat. Cauſam reddit & edocet eximius ille * vir, Nam quòd decẽter figuræ attributæ ſunt his quæ expertia ſunt figurarum, & aſſignatæ formæ ijs quæ nullam recipiunt formam, non modò cauſam hanc eſſe quis dixerit, quia congrua proportio humani intellectus ni-

Areopagitã haud dubiè intelligit.

* Dionyſ. Areopa.

ſi intermedio quopiam interueniente ſe nequit extendere ad intellectualium contemplationẽ: ſed illi opus eſt myſtica inſtitutione per ea quæ ſuæ naturæ familiaria ſunt & congenera. Quia igitur ſcriptura diuina noſtræ præſcia capacitatis, vndequaque nobis ea ſubminiſtrat ac parat, quibus noſter intellectus fiat capacior ſeque excitet, figuras quaſdam attribuens his quæ per ſe ſimplicia ſunt, nec vllam admittunt figurationem. Quídni per imaginẽ aut formam ſiue habitum informata ea exprimat, ſecundum conuenientem cuíque naturam. Et quidem deſiderantur, non item videri poſſunt, quod abſint. Per ſenſum enim, ſpecies & imaginatio quædá eorum quæ animo inſident, concreſcit & colligitur in alueolo cerebri, ſicque tranſmittitur ad vim diſcretiuam rerũ, & in memoriæ theſauro reconditur. Ait ſiquidem diuiniloquus illæ Gregorius, quia mens quum anxiè laborat ac præter modũ occupatur, prorſus nequit corporalia iſta trãſcendere. Sed enim inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur. In creaturis enim videmus imagines quæ obſcurè licet, nobis denuntiant diuinarum rerum repreſentationes, veluti quando dicimus ſanctam trinitatem ſuperiorem cõditione omnis creaturæ exprimi aſſimilatione Solis, luminis, ac radij: aut fontis in ſcatebras aquarum proſilientis & ſe latiſsimè effundentis fluenti ac oſtiorum

Nazãzenũ innuit.

Ad Rom. 1. c.

S. Trinitatis aſsimilationes.

ſtiorum è quibus in mare redundant flumina, ſéque effundunt: aut mētis, ſermonis item, & ſpiritus noſtri: aut roſæ plantæ quidem, floris & ex-ipſo odoris ſuauè fragrantis. Imago rurſus dicitur, quæ ſub tectorio ænigmatici ſermonis & vmbratili pictura deſcribit quiduis eorum quæ euentura ſunt, veluti arca illa teſtamenti ſanctā Virginem & Deiparā præſignabat, virga item Aaronica, vrna rurſus. Et ſicut * ſerpens qui per crucem morſum homini impreſſum à ſerpente malitiæ omnis principe & origine aboleuit. Quemadmodū etiam mare, aqua & nubes Spiritū ſanctum in Chriſti baptiſmate apparentem innuebant. Ad hæc, Imago eorum repręſentatio quę facta ſunt, ſiue per commemorationem rei alicuius ſtupendę & admirabilis. puta honoris, aut infamię, virtutis aut malitię, ad eorum ſequuturam vtilitatem quæ quis videt & in imagine contemplatur, vt per hanc animaduerſionem mala quidem defugiamus, virtutum autem opera ęmulemur & deamemus. Eiuſmodi autē imago duplex eſt. Eius quę libris inſcribitur per ſermonem: vt eſt, quòd Deus tabulis inſculpſit legem, idémque iuſſit vitas virorum Dei amantium in literas tranſmitti ac prodi. & per ſenſibilem viſionem, quemadmodum eſt quòd vrnā, & * virgam in arca reponi mandauit, ad perenne monimentum. Nec ſecus etiam nunc virtutes eorū qui antegreſſi ſunt nos, delineatione ima-

* *Chriſtus nimirum.*

* *Aaronis.*

ginum depingimus. Aut igitur auferto imaginem omnem & legem sancito cùm eo pugnantem qui eas describi iussit. Aut certè singulas quasque excipito iuxta rationẽ ac modum cuique earum congruentem. Quum igitur abunde dixerimus de modis quibus accipitur imago, reliquum est, vt nonnihil & differamus de adoratione. Adoratio submissionis & honoris est signum. Adorationis modos planè nouimus esse differentes. Omnium prima est Adoratio quam soli Deo suapte natura adorando exhibemus, per latriam. Proximo ordine sequitur, quam offerimus amicis ac famulis Dei qui suapte natura solus venit adorandus, quemadmodum Iosue filius Naue & Daniel angelum adorarunt. Aut ea quæ locis Deo consecratis debetur, Vt quum ait Dauid, Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Debetur & donariis Deo dicatis, vt omnis Israël procidebat tabernaculo, stantes in circuitu templi quod est in Hierusalem & ad ipsum omni ex parte respicientes vsque in hodiernum diem adorant. His etiamnum exhibetur qui à Deo designati sunt principes, vt Iacob fratri suo Esau tanquam Dei constitutione primogenito, & Pharaoni Dei creatione designato principi. Quin & ipsi Ioseph fratres eius prociderũt. Noui equidẽ quid adorationis sibi inuicem exhibuerint, honoris gratia, vt Abrahã filiis Hemor. Aut igitur omnem aufer speciem adorationis,

Adorationis finitio & modi. *Latria prima.* *Iosue. 5.* *Dani. 10* *Psal. 131.* *Gene. 33.* *Gene. 47.* *Gene. 42.* *Gene. 23.*

aut

aut omnes admittito cũ debita ratione ac modo. Percunctanti mihi responde, Deus ne vnus? Deus certè, inquies, vti existimo, vnus & qui sanxit legẽ. Quid igitur is lege sancit secũ pugnãtia? Non enim Cherubini illi spiritus alieni à creatura sunt. Quare ergo is imperat Cherubin manibus hominũ insculptos inferri, vt obumbrẽt propitiatoriũ? An nõ perspicuũ euadit impossibile esse, vt quis imaginẽ depingat Dei, qui nullo circunscribi potest loco, nulla exprimi similitudine, quæ quemuis tandem quasi Deum ipsum repræsentet: vt ne creatura pro Deo, cultu latriæ adoretur? Iubet autem, vt exsculpant similitudinem Cherubin, (quippe qui naturæ sunt circunscriptę & Dei throno adsistẽtes decẽter ministrãt.) vt pro decoro obũbrẽt propiciatoriũ. Cõueniebat enim, vt imago ministrorum cœlestiũ imaginem sacramentorum diuinorum obumbraret. Quid autem dicis arcam illam, vrnam, propiciatorium non manibus esse affabrè confecta? non esse opera manuum hominum? Non, vti censes, ex ignominiosa & aspernabili materia exsculta sunt? Quid autem tabernaculum illud omne? Nónne imago erat? Nónne vmbra & exemplar? Quapropter diuinus ille ait apostolus, de sacerdotibus legis antiquæ disserens, qui quidem deseruiunt exemplari & vmbræ cœlestium, quemadmodum responso diuino instructus Moyses, vt perficeret tabernaculum. Dicit enim

Exo 25.
Exo.37.
Heb.8.
Exo 25.

enim: Vide vt facias omnia secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Atqui lex non vtique erat imago, sed adumbratio imagi-
Hebr. 10. nis. Siquidem Apostolus dicit: Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, nõ ipsam imaginem rerum. Si igitur picturis imaginũ interdicit lex, ipsa autem adumbratio quædam est & præfiguratio imaginis, quid dicemus? Si tabernaculum vmbra, & figuræ figura, qua tandem ratione lex iubet exprimi imagines? Atqui non ita se hæc habent, non inquam, ita. Vnicuique enim rei gerendæ suus est articulus temporis. Olim quidẽ Deus nulla prorsus figurabatur imagine, quippe incorporeus, nec vllius capax formæ: nunc verò quum visus sit in carne Deus & cum hominibus conuersatus, imaginem exprimo Dei, qua parte conspicuus est ac videtur. Non ipsam adoro materiam, vt Deum, sed materiæ opifici venerabundus prócido qui pro me factus est materia & in materia sustinuit habitare per eam materiam salutem meam operatus. Proinde à cultura eius materiæ non desinã, per quam salus mea confecta est. Adoro autem eam, non vt Deum. Absit hoc. Quo enim pacto Deus sit, quod suam sortitum est originem ex nõ existentibus. Quòd si Dei corpus est Deus, hoc vtique propter vnionem relatam ad personam
Cõtra Apolinariũ. Dei verbi quæ gratia perunxit assumptum corpus citra vicariam vllam permutationem, ma-

nens

nens quod suapte natura erat, nempe caro animata anima rationali ac mente prædita, quæ & originē sortita est, non itē increata est. * Residuam materiam colo & reuereor, per quam parata mihi est salus, quippe quā adimpleuit efficacia admirabili & gratia. An non materia erat lignum illud sanctæ Crucis ter prædicādum fœlix, térque beatū? An non materia erat mons ille venerabilis ac sanctus, qui & Caluariæ locus? An nō materia erat vitam adferens & viuificans petra, sepulchrum sanctū, fons nostræ resurrectionis? An non materia atramentum quo conscriptus est sanctissimus Euangeliorū liber? An non materia mensa vitalis quæ nobis subministrat panem vitæ? An nō materia aurum & argentū, quibus conficiuntur cruces, lances (quas vulgus patenas vocat) & calices? Quinetiam præ his omnibus, an nō materia, Domini nostri corpus & sanguis? Aut horum omnium è medio tolle venerabilem culturam & adorationem, aut locum cede ecclesiasticę traditioni, nobiscum recipiēs adorationem imaginum Dei & eius amicorum qui sanctorum nomine celebrantur, & quia diuini Spiritus gratia, quasi vmbratili tectorio circunfunduntur. Nihil materiæ ipsi detrahito. Nō enim indecora est aut aspernabilis. Nihil enim eorum quæ à Deo facta sunt, infame est. Manichæorū enim superciliosam & insipidam intelligentiā præ se fert talis opinio. So-

*λοιπὴν ὕλην.

lum

lum autem exprobrabile est, quod à Deo suā nō accepit originem: sed ex nostra pendet adinuentione, nimirum propendente & eò deuergente impetu voluntatis per libertatem arbitrii secūdum naturam ad id quod est præter naturā, hoc est peccatum. Si quidem imagines traducis propter antiquæ legis sanctionem, & quòd sint ex materia qualicunque descriptæ, earum adoratione interdicis, vide quid dicat scriptura, Et lo-
Exo. 31. a quutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ecce vo-
בצלאל *in umbra* caui ex nomine Beseleēl filium Vri, de tribu Iu-
Dei אורי da. Et impleui eum spiritu diuino sapientiæ &
lux, ignis. intellectus & scientiæ in omni opere ad intelligendum ad affabrè faciendum & operandum aurum & argentum, æs & hyacintum, purpurā & coccinum filis detextum & byssum retortam & ad cedendos lapides in opera & ad fabrililia è lignis, & vt operetur secundū omnia opera hæc.
אליאב *Deus meus pater* Et ego dedi ei Eliab filium Achisamec de tribu Dan. Et omni qui industrius est & prudens
אחיסמך *frater coniungens.* corde ego dedi intelligentiam, & facient omnia quecunque tibi ordine præcepi. Rursus, Dixit
Exo. 35. a Moyses ad omnem cœtum filiorum Israël: Hoc verbum quod ordine præcepit Dominus, dicens: Accipite à vobis ipsis separatam oblationem Domino. Omnis * accipiens ex corde feret primitias Domino, aurū, argentum, æs, hyacintum, purpuram, coccinū duplex filis detextum & byssum retortam & pilos caprinos & pelles

*ὁ καταδεξάμενος.

 arietum

arietum rubricatas,& pelles hyacinthinas,& ligna imputribilia, & oleũ vnctionis,& thymiama compositionis & lapides sardios & lapides ad sculpturam & ad superhumerale & ad * talarem tunicã. Et omnis sapiens * corde inter vos, veniẽs operetur omnia quæcunque ordine præcepit Dominus,tabernaculum & quę deinceps sequuntur. Ecce sanè materia hęc pręciosa est & pręcipua commendatione digna,etiam si vestra opinione ignominiosa sit. Quid enim abiectius pilis caprinis aut coloribus? Atqui non ita se habet color coccineus,purpura & hyacinthus. Ecce demum,assimilatio ipsorũ Cherubim vtique erat opus manuum hominum. Quo igitur pacto propter legem vetas fieri:quæ vt fiant iussit lex. Quòd si in gratiam legis obseruandæ interdicis venerationem imaginum:prouide, vt & sabbathũ obserues,vt & circũcidaris. Sed enim scito, quia si legem obseruetis, Christus nihil vobis proderit. Qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Neque enim olim Israël videbat Deum :nos cõtrà reuelata facie,Domini gloriam velut in speculo contemplamur. Et quidem nullo non loco ipsius imaginẽ sensibiliter expressam ob oculos proponimus,pérque eam primum sensuum sanctificamus : Inter enim sensoria organa primas partes obtinet visus, vt & in sermonibus auditus. Imago enim suggestio quædam est & reuocatio memoriæ. Et quod liber est his qui edíscẽdis

*ὑς τὸν ποδήρη. ex 8. indumentis põtificum illius legis hoc vnum est.

*pro καρδία, Aldus τῇ διανοίᾳ mẽte.

literis curam adhibent, hoc imago est illiteratis ac rudibus: & quod auditui præstat sermocinatio, hoc visui est imago. Intellectu enim & ratio-

Exodi.25. ne ipsi coünimur. Ad id insinuãdum imperauit Deus arcam fieri de imputribilibus lignis, vtque eam inaurarent intus & foris & tabulas, virgam & vrnam auream manna in se continentem in arca reponerent ad perennem memoriam eorũ quæ facta fuerant & ad futurorum præfigurationem. Et hæc quis neget fuisse imagines & perpetuos præcones? Hæc insuper seponebantur, non ad latera tabernaculi, sed in totius populi con-

*pro ὑπερ γίζονται le go εὐεργήσενται. spectu, vt ea suspicientes Deo offerrent venerabilem cultũ ac latriam, à quo tot essent * cumulati beneficiis. Quòd autem non eis exhiberent latriam, perspicuum est: sed vt horum contemplatione commoniti stupẽdorum operum, Deo qui hæc edidisset prodigia, venerabilem culturã rependerent. Imagines enim erant sepositæ ad cõmonitionem, non vt dij: sed vt monimentum quoddam, quo commonefiebant diuinæ opera-

Iosue.4. tionis. Iussit quoque Deus assumi lapides duodecim de Iordanis medio, & adiicit causam. Ait enim: Quãdo interrogauerit te filius tuus, Quid sunt lapides isti? Doce, quomodo defecit aqua

*θεία προστάξει. Iordanis diuino * præcepto, & transiuit arca Domini & cunctus populus. Quamobrem ipsi non cõformatione imaginum exprimemus salutiferæ passionis insignia miraculáque Christi Dei,

vt

vt quũ interrogauerit me filius meus, Quid hoc est? respõdeã Deũ verbũ factũ esse hominem, & per eum nõ Israël solus pertrẽsiit Iordanẽ, sed & vniuersa humana natura postliminiò ad antiquã beatitudinẽ, se recepit, per quẽ natura ab infimis terræ finibus ascẽdit supra omnẽ principatũ, ínque paterno throno * consedit. Atqui vnus aliquis dixerit, Christi exprime imaginẽ aut eius matris Dei paræ. O absurdam improbitatem! Hisce verbis palàm es professus te hostem esse sanctorum. Si enim admittis Christi imaginem depingi, nullo autem modo sanctorum, manifestum est te non prohibere imaginem depingi, sed sanctis suum denegare honorẽ. Christi enim quasi iam glorificati imagines fieri permittis: sanctorum verò adumbrationem aut effigiationem reiicis, tanquam apud te ignobiles sint & inglorij, & mendacia appellas veritatem. Viuo enim ego dicit Dominus, nisi glorificantes me glorificabo. Sed & eximius Apostolus, itaque nõ iam es seruus, sed filius. Quòd si filius, & hæres Dei per Christum. Et, Si quidem compatimur, vt & conglorificemur. Non aduersus imagines, sed contra sanctos intulisti bellum. Ait enim Ioannes Theologus, qui & recubuit supra pectus Domini, quia similes ei erimus. Quemadmodum enim qui coniungitur igni, nõ quidem suapte natura fit ignis, sed vnione, exustione & communicatione: ita etiam dico carnem incar-

* Pro κεκάθηκε lego κεκάθικε.

1. Reg. 2.

Gal. 4

1. Ioã. 2. b

nati filij Dei. Illa enim communione per ſubſtãtiã diuinæ naturæ immutabiliter appellata eſt Deus,non quidem efficaci gratia Dei perunẽta, *Pſal.71.* ſicut & ſinguli quique prophetarũ:ſed preſentia totius perungẽtis. Nam quòd Deus, & dij etiamnũ,ſancti ſint: docet ſcriptura. Deus ſtetit in ſy- *Nazianzenũ intelligit.* nagoga deorũ. Et quia Deus ſtat in medio deorũ merita diſcernens, iuxta interpretationẽ eximij **ἀνεκφοιτήτως* illius Gregorij,ſancti enim adhuc ſuperſtites pleni fuerunt ſpiritu ſancto, quibus vita defunctis * indigreſsè & perpetuò gratia Spiritus ſancti ineſt & animabus eorũ & in ſepulchris corporibus conditis, ſed & figuris illos referentibus, ſanctis *2.Regũ.7* quoque eorũ imaginibus,non per eſſentiam,ſed gratia & efficaci operatione. Reuera enim pollicitus eſt Deus beato Dauid,quòd exædificaturus *3.Reg.6.* eſſet ſibi templũ per proprium filium & apparaturus domũ requietionis,quã dum Salomon extrui iubet,Cherubim quoque conflari fecit,vt & receſet liber regnorũ. Et circũtexit Cherubim auro & omnes parietes in circuitu,& cælatos Cherubim inſculpſit,& palmas intrinſecus & extrinſecus. Et non dixit à trãſuerſo, ſed in circuitu & boues & Leones, & corimbos aureos inſtar mali grauati. Nũ tandẽ tãtò precioſius fuerit & honorabilius exornaſſe parietes omnes domus Domini figuris ſanctorũ & eorundẽ expreſſis imaginibus,quàm iſtis à ratione prorſus alienis & arboribus? Præſertim quũ id fieri vetet lex,dicens: Non

facies

facies omnem ſimilitudinẽ. Sed enim Salomon poſt acceptam effuſionem ſapientiæ, imaginem expreſſit cœli, Cherubim, Leonum ac boum fecit inſculpi ſimilitudines. Porro hoc fieri prohibet lex. Quòd ſi nos Chriſtum repreſentamus imagine, ſi ſanctorum imagines iubemus depingi: nonne prorſum eſt hoc religioſius, quando gratia Spiritus, Sancti pleni fuerunt? Quemadmodum enim tunc & populus & templũ aſperſione ſanguinis ſanctificabuntur & cinere vitulæ: ita etiam nunc ſanguine Chriſti expiamur, qui teſtimonium reddidit ſub pontio Pilato, ſeque ipſum eſſe primitias martyrum docuit. Huc adde & ſanguine ſanctorum exornatur Eccleſia, in quorum nomine ædificatur. Tunc quidem formis & brutorum effigiationibus domus Dei exornabatur, nunc verò quum ſancti ſeipſos inſtituerint tẽpla animata & nitẽtia ratione, ſanè per has imagines ſubiicimus oculis Chriſtũ Imperatorẽ ac Dominũ, nequaquã ipſum ſpoliantes ſuo exercitu. Exercitus enim Domini ſancti ſunt. Seipſum in primis ſpoliet terrenus * imperator proprio exercitu, tunc demum ſuum ipſius verum Imperatorem ac Dominum. Deponat purpuram, & tunc pergat adimere venerabilem cultũ his qui ſe quàm optimè geſſerunt aduerſus * tyrannum, ſuntque potiti imperio deuictis animarum ſuarum perturbationibus ac vitiis. Si enim hæredes Dei & cohæredes Chriſti, erunt

Nume. 19.

*In leonẽ Iconomachum hac detorquet.

*Diabolum ſcilicet.

erunt vtique etiam diuinæ gloriæ & regni consortes, quippe qui communicarunt Christi passionibus. Quomodo non etiam meritò comparticipes terrenæ huius & quā ocyssimè transeuntis gloriæ, vocabuntur amici Christi? Non dico vos seruos, ait Deus, Vos amici mei estis. Hos ne tandem spoliabimus honore eis ab ecclesia indulto? O temerariam manum! O ingenium nimísquam audax, Deo obluctans cōtumaciter & quod eius præscriptis impudētissimè reclamat. Non adoras imaginem? Non procidis venerabundus filio Dei, qui viuens est imago & figura inuisibilis Dei nihil euarians, neque dissimilis ei? Adoro imaginem Christi tanquam Dei incarnati. Imaginē insuper Reginæ vniuersæ creaturę ac Deiparę veneror, vtpote matris filij Dei. Sanctorum quoque imagines vt amicorum Dei venerabiliter colo, qui ad sanguinis vsque effusionē restiterunt aduersus peccatū, propriūque profuderunt sanguinē pro Christo ipsum imitati qui prior pro illis suū effuderat sanguinem, quíque suam instituerunt vitam secundum eius vestigia. Ab his præclarè gesta & pro fide tuenda obitas passiones in publicū prodo ac mando literis, quò eorum interuētu sanctificer, & exemplo illorum velut perunctus prouocer ad imitationem. Honor enim imagini exhibitus transit ad prototypū, ait magnus ille Basilius. Si tēpla erigis sanctis Dei, simul & eorum erige tro-

Ad Amphilochiū cap. 18.

phæa.

phæa. Olim nomine cuiuſpiam hominis nullũ erigebatur templum, non mors iuſtorum vlla celebrabatur feſtiuitate, eam tantùm proſequebantur lugubri lamentatione. Immo qui morticinũ hominis attigerat, reputabatur immundus, iuxta Moſaicam legem: nunc autem ſanctorum memoriæ celebriter aguntur. Iacob patriarchæ cadauer illi planctu magno ſunt proſecuti: mors Stephani feſtiuiter celebratur. Aut igitur memorias ſanctorũ tolle, quòd agãtur præter præſcriptum antiquæ legis: aut imagines, quæ tua opinione ſunt præter tenorem legis, permitte. At certè perarduum eſt, non tranſigere ſolenniter ſanctorum memorias. Etenim ſanctorum apoſtolorum ac patrum qui numine inſpirati ſunt, chorus hæc vt fierent, iuſsit. Ex quo enim tempore Deus verbum factus caro eſt, aſsimilatus nobis per omnia abſque peccato & inconfuſè ſe noſtræ attẽperauit naturæ, citraque omnem viciſſitudinis permutationem, aſſumptam *deificauit carnem, citra vllam confuſionem interuenietibus eius diuinitate & carne inuicem, reuera nos ſanctificauit. Quo factum eſt, vt filius Dei idem etiã Deus qui ſua diuinitate nulli erat obnoxius paſſioni, aſſumpta carne paſſus ſit, noſtrumque exoluit debitum, refundens precium noſtræ redemptionis planè iuſtũ & admiratione dignum. Sanguis enim filii placabilis fuit Patri ac reuerendus, cuius effuſione à ſeruitutis iu-

Num. 19.

* ἐθέωσε τὴν σάρκα.

d go

go ſumus emancipati. Quúmque ad inferos deſcendiſſet, prædicauit libertatem animabus quæ illic à condito primùm ſeculo detinebantur ſeruilibus vinculis compeditæ, quaſi captiuæ, eíſque tanquam eatenus cæcis inſtaurauit viſum:
*Diabolo. & alligato * forti propriæ virtutis prærogatiua reſurrexit. Et carne, quam à nobis aſſumptam ſibi accommodarat, immortali effecta, nos quoque immortalitate donauit. Lauacro enim aquę & Spiritus ſancti regeneratos aſciuit nos in filios diuinæ adoptionis, & planè cooptauit nos
Ephes. 5. in hæredes Dei. Hinc eſt, quòd Paulus fideles quoſque vocat ſanctos. Hinc etiamnũ, quòd ſanctorum mortem neutiquam planctu proſequimur, magis verò de eis feſtum diem peragimus.
Rom. 6. Hinc factum, vt non iam premamur iugo legis,
Rom. 3. & 5. ſed ſub gratia ſumus iuſtificati per fidem, ſolúm-
1. Thimo. 1. que Deum agnoſcimus verum. Iuſto autem non imponitur lex. Non adſtringimur ſeruitute elementorum legis, quaſi paruuli, ſed in virum perfectum redintegrati ſolido cibo veſcimur, non
2. Pet. 1. eo qui mentem inflectit ad Idololatriam. Bona eſt lex, & perinde commoda ac lucerna lucẽs in loco caliginoſo, ſed vſque dum explenduerit dies. Iam tandem exortus eſt lucifer in cordibus noſtris & vitalis aqua diuinæ cognitionis equora gentium adoperuit, omnéſque ad agnitionẽ Domini peruaſimus. Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt noua omnia. Dixit ſanè eximius ille Apoſto-

postolus Paulus Petro apostolorum summo ver *Gala.2.*
tici, Si tu Iudæus quum sis, gentiliter viuis & non Iudaicè: quomodo gentes cogis Iudaizare? Et ad Galatas scribit, Testificor omni homini cir *cap. 5.*
cũcidẽti se, quia debitor est vniuersæ legis * im- *πληρώ-*
plendæ. Etenim veteres illi Deũ esse nescientes, *σαι.*
his seruiebãt, qui non erant natura dij: nunc autẽ nos cognitionẽ Dei habẽtes, immò veriùs ab ipso Deo cogniti, qua ratione reuertemur denuo ad infirma & egena elemẽta? Planè formã humanã à Deo assumptã vidi, & salua facta est anima mea. Contẽplor Dei imaginem, vt olim vidit Ia- *Gene. 32.*
cob, etiam si aliter & aliter. Ille quidem qui immaterialem, præsignantem quod euenturũ erat, immaterialibus mentis oculis: ego autem tractatione memoriæ per carnem video visibilem & cõspicuum. Apostolorum vmbra, sudariaque *σιμικίν-*
& semicinctia morbos depellebant, dæmones *θια à la-*
vertebant in fugam. Qua igitur ratione sancto- *tinis mu-*
rum & vmbra & imago ingloriæ erunt nec vllo *tuata vox, sed corrupta.*
afficiẽtur honore? Aut totius materiæ adoratio- *Actu. 19*
nem auferto, aut certè nihil eorum quæ ritè instituta sunt, innoues, neque transferas* terminos *ὅρια αἰώ-*
æternos, quos statuerunt patres tui. Neque enim *νια.*
ritus legésque scripto solum tradiderunt eccle- *Prou.22.d*
siæ, sed & citra scripturam certis traditionibus. Siquidẽ eximius ille Basilius vigesimoseptimo è triginta capitulis quæ sunt de Spiritu sancto, ad *κατὰ λέ-*
Amphilochium scribens * de dictione, Cum his *ξεως.*
d ij verbis:

γνώμη Memorabilis. verbis: Dogmata & prædicationes quæ hactenus in ecclesia obseruata sunt, nonnulla quidem habemus è doctrina scripto prodita, quedam verò ex apostolorũ traditione, in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus, quæ vtraque parem habent vim ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sane vel tenuiter expertus est, quæ sint * iura ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur reiicere, imprudentes etiam ea damnabimus quæ in euangelio necessaria ad salutem habẽtur, imò potiùs ipsam prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Hæc Basilii magni verba sunt.

*θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν Ritus siue leges non scripta.

Vnde enim scimus sanctũ Caluariæ locũ? monumẽtũ vitæ. Nónne pueri nullis eruditi de hoc literis à parentibus acceperunt? Quod enim & in loco Caluariæ cruci affixus est Dominus, scriptis mãdatũ est: & quia sepultus est in monumento, quod exciderat Ioseph in petra. Quòd autẽ hæc venerationi sint nobis, ex traditione nõ scripta nouimus, plurimaque his nihil dissimilia. Vnde didicimus, quia baptizãdus tertiò immergitur? Vnde quòd vobis ad orientem versis orandum sit? vnde misteriorũ traditio? Eoque eximius apostolus Paulus dicit, Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Quum igitur tam multa ac tanta citra scripturam tradita sint

2. Thessal. 2.d

eccle-

ecclesiæ,quæ in hodiernum vsque diem obseruata sunt,cur circa imagines minutissima quæque anxius inquiris? Quæ testimonia in mediũ producis,nihil fastidii aut execrationis inuehũt aduersus adorationem imaginum:verius aduersum gentiles qui suas imagines quasi deos deásque venerãtur. Non itaque oportet propter absurdum & insolentem gentilium abusum,è medio tollere nostrã consuetudinem religiosè introductam. Adiurãt incantatores & versuti præstigiatores: adiurat & ecclesia maligno spiritu detentos. At enim illi quidem aduocant dæmones: ecclesia verò Deum interpellat aduersus dæmones. Gẽtiles demonibus suas imagines dicãt, eásque suos nuncupãt deos: nos autem vero Deo qui carnem assumpsit,eas cõsecramus, seruísque Dei & amicis qui dæmonũ agmina expellunt. Quòd si obiicias eximium illum & admirabilẽ Epiphanium palàm interdixisse earum cultu. Primum quidem responderim doctrinam illã à marginaria annotatione fortè relatam in cõtextum atque ita esse commentitiam,nõ item profectam ex eius lucubratione, alterius magis esse qui eodem dictus sit nomine, id quod multi facere consueuerunt. Tum secundo loco, si opponis, Scimus beatũ Athanasium vetuisse sanctorum reliquias imponi capsulis siue loculis, veriùs præcepisse,vt eædem terra conderentur, ob id quòd modis omnibus cuperet abrogare

obiectio prima cũ solutione.

2. obiectio, solutio.

absurdam Ægyptiorum consuetudinẽ,qui suorum cadauera non terra tegebant,sed in lecticis & pheretris deponebant. Forsan & Epiphanius eximius tale aliquid ad rectitudinem reuocare volens,lege cauit,ne depingerentur imagines,vt & donemus ipsius fuisse sententiam.Nam quòd huius propositum non fuerit eas summouere, ecclesia istius beati Epiphanij testimonio est ad nostra vsque tẽpora exornata omni ex parte imaginibus.Tertio respõderim: Nõ infrequens aut rarum quid inuentu est lex ecclesiæ tradita,

Nazianzenũ intelligit. neque enim vna hirundo facit ver,vti Gregorio Theologo & ipsi veritati videtur,neque vna sententia potest totius ecclesiæ traditionem funditus demoliri & à termino terræ ad extremum vsque limitem conuellere.Tu igitur admitte tãtum agmen consuetudinum partim scripto proditarum,partim à spiritualibus viris per manus

Psal. 113 traditarũ. Quanuis enim dicat scriptura: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, at certè sententia hæc nihil prohibet colere inanimata aut opera manuum, sed ne cultum exhibeas dæmonum imaginibus. Imò verò Angelis,hominibus, regibus etiãnum impiis prophetæ ipsi culturam exhibuere. Sed

**vt Iacob.* & * virgam adorarunt, ceu dictum est. Dicit enim Dauid,Et adorate scabellum pedum eius. Esaias item ex persona Dei, Cœlum mihi sedes est,terra autem scabellum pedum meorũ. Porrò

cœlum

cœlum & terra quòd creaturæ ſint, nulli eſt non perſpicuum. Moſes inſuper & Aaron cum omni populo prociderunt rebus manufactis. Quare & Paulus planè aurea cicada eccleſiæ ait in epiſtola ad Hebræos, Chriſtus autem aſſiſtens pótifex *Cap. 9.* futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non huius creationis. Rurſus addit, Non enim in manu- *ibidem.* facta ſancta introiuit Chriſtus exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum. Itaque priora illa ſancta, ceu ſunt, tabernaculum & ea omnia quæ in eo repoſita erant, vtique manu erant facta: quòd autem eis exhibita fuerit venerabilis adoratio, nemo eſt qui controuertat.

*Sententia ex *epiſtola ſancti Dionyſij Areopagitæ ad Titum deprompta.* **Nona eſt ordine.*

Oportet igitur & nos omiſſa de his opinione vulgari intra ſacra ſigna (vti decet ſanctos) tota intentione * penetrare, neque ea debito honore **pro διαλαβεῖν* priuare, quum ſint diuinarum figurarũ germina, expreſſiones atque imagines ſignificatiuæ ſe *Georg. pachymeres legit* cretiſſimorum & præcellentium ſpectaculorũ.] *διαβαίνειν.* *Vide, qua ex cauſa aſſerit nõ contemptui habẽdas præſtantium virorum imagines: **Ioan. Damaſc, ſcholium.*

Eiuſdem ex opere de diuinis nominibus.

Hæc & nos in ſacris edocti ſumus. Nunc quidem pro captu noſtro per ſacra velamina eloquiorum & pontificalium traditionum benignitas carnalibus ſpiritualia & ſubſiſtentibus ſuperſtantialia circuntegit. Et formas ac figuras his *Sub mediũ primi capitis.* *περιχαλυπτικῶς.*

circũ-

circumponit quæ formam nullam, nullam recipiunt figuram: & ſuperiorem naturæ cōditione ac proinde nullis figurabilem typis ſimplicitatem diuiduorum varietate ſignorum multiplicat & formis exprimit:

σχόλιον *Scholium.*

compēdioſior interpretatio. Si benignitatis eſt pro noſtro captu adſcribere formas figuráſque his quæ ob ſuæ naturæ ſimplicitatem, nulla forma, nulla item figura informari queunt, qua tandem ratione non etiam iuxta proportionem noſtri intellectus exprimemus per adumbrationem imaginis quæ ſe exhibent nobis conſpicua per formas & figuras, ad nouádam memoriã & excitandam mentem per eam memoriam ad imitationem?

Submediũ primi capitis. *Eiuſdem ex opere de Eccleſiaſtica Hierarchia.*

Sed illæ quidem ſuperiores nobis ſubſtantiæ & ordines quorum priore libro ſanctam executi ſumus commemorationẽ & incorporales ſunt, & eorum ſacer principatus intellectu apprehenditur, éſtque mundo ſuperior. Noſtram verò * hierarchiam videmus iuxta proportionem noſtrarum virium, ſenſibiliũ varietate ſignorũ multiplicem fieri, per quæ pontificali functione ad vniformem ſtatũ (quo in Deũ trãſimus) pro noſtro quique modulo prouehimur. Atq; Deũ, diuinamque virtutem vt ſunt abſtractæ intelligentiæ, intelligũt, iuxta quod eis fas eſt. Nos autem ſenſili aſpectu imaginum pro virium facultate

** Vel ſacrum & ſacerdotalem principatum.*

tate ad diuinas contemplationes, quatenus possibile, mente sustollimur.

Scholium Ioannis Damasceni.

Si igitur accommodata nobis proportione ad diuinam & materiæ omnis expertem contemplationem promouemur per sensibilem contuitum imaginum, cúmque diuina prouidentia sua erga nos benignitate his quæ non formam, non item figuram recipiunt, nostræ causa manuductionis figuras assignat & formas pro modulo nostri captus: quid indecorum videri debeat, si tam amans humani generis se eò demiserit, vt pro captu qualicunque nostro per imagines se voluerit repræsentari? Initio ad nos vsque peruenit fama hæc: Augarum dico Edesse regem, qui audita de Domino celebri opinione, amore exarsit erga eius diuinitatem & consilio inito misit legatos qui eius efflagitarēt visitationem. Quod si negaret id se præstaturum, præceptum dat pictori, vt eius similitudinem suo exprimeret penicillo. Quod quum plenissime sciret, qui nihil nō nouit & potest omnia, sumpto * panno suéque admoto faciei, in eo suam impressit effigiem, quæ nunc vsque incolumis perseuerat.

Lege caput vltimum primi Ecclesiast. hist. Eusebij, caput itē 7. Nicephori. lib. 2.

** τὸ ῥάκος pro quo versio Nicephori textū lineū.*

Ex sermone sancti Basilij in beatum martyrem Barlaam, cuius principium habet, πρότερον μὲν Prius quidem sanctorum neces.

Mihi nunc exurgite ô præclari athleticorum & strenuè gestorum pictores. Imminutam ac mutilam ducis imaginem vestro illustrate artificio, & coronatū athletam à me iusto obscurius

sub finem Homiliæ.

depictum, vestræ ſolertiæ coloribus illuſtriorem reddite. A vobis victus abibo, quàm mox picturam abſolueritis præclarè geſtorum martyris huius teſtem. Gaudebo tali hodie vi veſtræ dexteritatis ſuperatus. Luctam manus video vnà cũ igne à vobis exactius depictam. Luctatorem hũc perſpicio eſſe alacriorem, per hanc à vobis depictam imaginem. Lamententur & eiulent Dæmones etiam nunc perculſi horrore ob præclara facinora noſtri martyris. Ardens iterum manus & victrix illis oſtentetur. In tabula vna Chriſtus, qui legitimè decertantibus digna præmia conſtituit, depingatur, cui ſit gloria in ſeculorũ ſecula, Amen:

Eiuſdem ex capite decimo octauo è triginta capitulis de Spiritu ſancto ad Amphilochium.

Cap. 18. Quoniam rex dicitur etiam regis imago, non tamẽ duo reges. Neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum enim principatus & poteſtas nobis dominans vna eſt: ſic & glorificatio quam illi deferimus, vna eſt, nõ multæ: quoniam imiginis honor ad *exẽplar primum refertur. Quod igitur eſt hîc per imitationem imago, hoc illi natura filius: & quemadmodum apud artifices *aſſimilatio fit ad formã, ita in diuina incompoſitáque natura in communione deitatis eſt vnio:

*πρωτότυπον.

*ὁμοίωσις.

Scholium Ioan. Damaſceni.

Si imago regis, rex: vtique imago Chriſti, Chriſtus.

ſtus.& imago ſancti,ſanctus.neque poteſtas ſcin ditur, neque gloria diuiditur, ſed gloria imaginis, eius fit qui ipſa imagine repreſentatur. Pertimuerunt ſanctos Dæmones,quin & illorũ vel vmbram auerſati ſunt.Vmbram & imaginem vtranque cenſeo eſſe Dæmonum expultricem. Quòd ſi reſpondeas oportere Deo vniri ſolo intellectu,aufer è medio quæ corporalia ſunt,omnia.Tolle lumina, thymiama ſuauè fragrans,ipſam quæ voce depromitur,orationem. Denique ea quæ ex materia cõficiuntur, diuina myſteria. puta,panem, vinum, vnctionis oleũ,expreſſam crucis imaginem.Sunt enim cũcta hæc materia, ceu ſpongia crucifixionis, harundo ipſa, lancea quæ latus illud viuificum compunxit. Aut venerabilem culturam horum omnium(quod impoſsibile eſt) tolle è medio:aut certè ne repudies eum honorem qui imaginibus exhibetur. Gratia Dei materiis etiam indulgetur per eorum inuocationem qui imaginibus repræſentantur: vt linum ſubtile aut purpura per ſe hac ſeorſim poſita,aut ſericum & pallium vtroque pertextum, ſi quidẽ rex eo amiciatur, ex eo honore qui obtingit ſic veſtito,nonnihil etiam diſtribuitur veſti.Sic & materiæ.Hæ quidem ſuapte natura nequaquam adorandæ veniunt: ſi verò is qui per imaginem exprimitur,plenus fuerit gratiæ, iuxta fidei proportionem etiam participes fiunt gratiæ:Corporeis oculis viderunt Apoſtoli Domi-

 num

num & Apostolos plerique alij. Martyres insuper alij viderunt. Quin ipse ego & animo & corpore optem eos contueri, vt hinc medicamentũ habeam, quod amoliatur & à me depellat genus omne malorum. Ex quo igitur creatus duplici consto natura, ipse videns quod offert se videndum etiam adoro, non tanquam sit Deus, sed quasi honorabilem repræsentationem eorum quæ per se digna honore sunt, reuereor. Tu fortasse quidem iam in sublime es euectus & materiæ omnis expers, ac superior factus corpore, velut etiam nullo grauatus pondere carnis, quicquid vsquã patet visui, despuis & execraris. Atqui ego qui homo sum corpore circũdatus, magno teneor desyderio familiariter cõgredi cum sanctis, conditione corporis & quæ sancta sunt corporeis oculis videre. Meæ hinc humili intelligentiæ condona tu præcelsus, vt tuam celsitudinem serues indemnem. Commendat Dominus meum erga se desyderium, & amplectitur sibi familiariter notos. Gaudet enim Dominus super honore serui minimè ingrati, teste Basilio magno in de laudibus Quadraginta martyrum. Vide nunc cuiusmodi sint, quæ dicit dum laudibus cumulat celebrem Gordium:

In Leonem Isaurum inuehitur.

Ex sermone. S. Basilij in Gordium martyrem.

Spirituali iucũditate exhilarescit populus sola commemoratione eorũ quæ iusti fortiter & cũ laude gesserũt atque ad exemplum & imitatio-

nem

nem benè factorũ quæ audit,persuadetur. Eorũ enim virorum qui probè cõuersati sunt,vel simplex historia aliis ad salutem prouehendis velut lucernam quandam ingerit,ad instituẽdam suæ vitæ rationem. Et iterum, itaque quum eorum vitas enarramus qui decenti pietate excelluerũt, in primis Dominum per seruos glorificamus, præconiis autem ac laudibus iustos exornamus, populum verò vniuersum hilari iucũditate perfundimus,audientem quæ honesta sunt & laude digna. *Post aliquot lineas.*

Ioannis Damasceni scholium.

Vide, vt sanctorum memoria Deo quidem cõciliet gloriam,laudem sanctis,denique omni populo lætitiam ac salutem. Memoriam igitur hác cur è medio tollis? Nam quod per sermonem & imagines eorum celebretur memoria, cõfirmat idem eximius ipse Basilius.

Eiusdem sancti in Gordium martyrem.

Quemadmodum enim ex igne suapte natura emicat erumpens splendor, odor suauè fragrans ex vnguento se latè effundit: ita ex commemoratione sanctarum actionum necessariè consequitur vtilitas. Proinde non mediocris momenti fuerit eorum quæ gesta tunc sunt, veritatem exactè assequi posse. Ad nos enim vsque peruulgata memoria quædam,sed obscurior peruenit, viri istius illustria facinora conseruans. & quidẽ sermones nostri pictorum imaginibus assimiles

 viden-

videntur. Illi enim cum ex imaginibus transcri-
* τῶν ἀρχετύπων. bāt imagines, vti credere par est, plurimum ab*
exemplari recedunt. Nos quoque quum res ge-
stas nequaquam spectauerimus, nō paruum im-
minet periculum, ne veritatem atteramus:

Sub finem eiusdem sermonis.

Quemadmodū solem quò crebrius aspicimus,
hòc vehementius demiramur: sic & viri illius re-
centiorem semper retinemus memoriam.

Scholium.

Liquet autem nos assiduè intueri eum per ser-
monem pérque expressionem imaginis:

In sermone autem qui est de honorandis Quadraginta martyribus hæc ait:

Initio sermonis. Martyrum memoriam celebrandi quæ tandem
futura est satietas, præsertim amatori martyrū?
Siquidem honor à conseruis in bonos collatus
argumentum est beneuolentiæ erga Dominum.

Rursus, Beatum prædica legitimè martyrem,
vt testis fiat tui propositi, vt quum hinc emigra-
bis, siue persequutione, siue igne, siue verberibus
cum ipso iisdem laudibus dignus habearis.

Scholium.

Qua igitur ex causa auocas me ab honore im-
pēdendo sanctis, mihíque inuides salutē? Quòd
autem ille nouerit formam colorum conformē
esse sermoni & attextam, ipsum audi post pau-
ca loquentem.

Basilij.

Age igitur iam in medium producētes eos no-
stra

ſtra qualicũque commemoratione, ad communem omnium hîc aſtantium vtilitatem conſtituamus, palã omnibus declarantes, quemadmodũ in pictura fortiter ab his res geſtæ cõtinẽtur.

ſcholium.

Vides vt vnum ſit opus & ſermonis & imaginis. Quaſi enim in pictura, ait, præmonſtremus ſermone. hæc rurſus conſentanea ſunt ſermoni: Nam & res in bellis fortiter geſtas hiſtorici plerunque & pictores propemodum ac manu demonſtrant. Illi oratione quidem exornantes, hi autem depingẽtes in tabulis, multos vtrique excitarunt ad ſtrenuè ac viriliter agendum. Quæ enim hiſtorica oratio ſolo * auditu repręſentat, hæc & pictura tacens per imitationẽ oſtendit: *Baſilius.* *διὰ τῆς ἀκοῆς.

ſcholium.

Vtrum horum dilucidius ad demonſtrationem ſit, liquet quia literarum rudibus libri ſunt imagines & taciturni precones honoris ſanctorum, ſpectatores ſuos tranquilla voce, nec obſtrepera edocentes, & eorum ſpeculationem ſanctificantes. Non iam deſtituor librorum copia, non mihi vacandum lectioni eſt. Subeo medici animarum communem officinam, nempe eccleſiam, compũctus cogitationum aculeis, perinde ac ſpinis. Floridus ipſe color picturæ ſe vt ſpectem, me inuitat, veluti florulentum quoddam pratum, viſum oblectans ac demulcens. Senſim inſerit animæ gloriam Dei. Contemplatus ſum con-

constantem martyris tolerantiam, retributionẽ coronarum: & propensa animi alacritate, quasi igne quopiam redaccẽdor ad eius imitationem, & exemplo martyris admonitus, procidens Deũ adoro, atque ita amplector salutem:

Ioan. Damasc. Scholium.

Basil. sub finẽ procemijn Psal mor. Non audisti patrem hunc reuera deiferum in sermone procemiali in Psalmos dicentem: quia Spiritus sanctus quum planè intelligeret hominum genus quàm esset difficile persuasu & ad sectandam ignauiam propendéret, concinendis psalmis permiscuit persuauem & melicam modulationem? Quid ais? Non pateris discribere tum sermone, tum coloribus martyrum celebre martyrium? Et oculis & labiis circumplectar huius martyrium, quod angelis admirabile fuit & vniuersæ creaturæ, dolorificum autẽ diabolo & dæmonibus formidabile. Idem verò Basilius velut luminare ecclesiæ talia refert sub finem sermonis quo agonem deprædicat quadraginta martyrum. O sanctum chorum! O cõgregationem sacram! O commilitium inexpugnabile & infractum! O cõmunes humani generis custodes, solicitudinum nostrarum quàm optimé conscij & deprecationum suffragatores, apud Deum præstantissimi oratores, astra toto orbe splendentia, ecclesiarum flores, vos non occuluit terra, sed cœlum suscepit. Paradisi portæ vobis adapertæ sunt. Facti estis dignum planè

Basil. de S. Gordio.

Basil. in 40. martyrel.

ange-

angelorum exercitui ſpectaculum, dignum patriarchis, prophetis ac iuſtis.

Scholium.

Qua igitur ratione nō deſyderem videre, quod & angeli videre deſyderant? His porrò conſentanea Baſilij frater & in idem conſpirantia adducit Gregorius Nyſenæ ciuitatis epiſcopus:

*S. Gregorij Nyſſe episcopi ſententia * ex ſupplemento, hoc eſt, de creatione hominis, Capite. 4.*

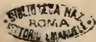
* ἐκ τοῦ ἀναπληρωματικοῦ.

Quemadmodum iuxta humanam conſuetudinem qui imperatorum imagines conficiunt, formæ effigiem in primis exprimunt, ſimulque repræſentandæ regiæ maieſtati appingunt purpureum amiculum, & ea imago pro conſuetudine etiam rex dicitur. Pari modo humana natura quando ad hoc cōdita eſt, vt in cætera principatum obtineat, quaſi animata quæpiam imago in ſublime erecta eſt, communionem habēs cum primario exemplari conſorsque effecta dignitatis eius nomenclaturæ.

Eiuſdem è Capite quinto eiuſdem libelli.

Diuina pulchritudo (quanlibet excellentem ac probum adhibeas colorē) nulla effigie, nec item formæ vllius præſtanti integritate explendeſcere poteſt aut illuſtrari: ſed in inenarrabili beatitudine per virtutem perſpicitur. Quemadmodū igitur pictores quibuſdam permiſtis coloribus in tabellas tranſcribunt hominum formas, proprias vtique & ſibi mutuò reſpondentes tinctu-

ras ſuperlinentes ad imitationem: vt per exactã diligentiam, primarij exemplaris elegans decor transferatur in aſſimilationem:

S. Ioan. Damaſceni Scholium.

Perpende, vt diuina pulchritudo non figura vlla explẽdeſcit & illuſtratur, quare & nulla exprimitur imagine. Forma autem hominum contemperantia colorum in tabellas penicillo pictorum tranſcribitur. filius igitur Dei quum accepta ſerui forma, in ſimilitudine hominum factus ſit & habitu inuentus, vt homo, qua ratione nõ per imaginem repreſentabitur? Imago ſiquidem regis, rex etiamnum dicitur iuxta cõſuetudinẽ: quin & honor imagini exhibitus ad prototypum trãſit (vt ait eximius ille Baſilius.) Quã ob cauſam imago non etiam debeat & honoris & venerationis eſſe particeps? Non quaſi Deus ſit, ſed vt Dei incarnati imago.

Eiuſdem ex oratione Conſtantinopoli recitata de diuina maieſtate Filij & Spiritus Sancti. Et in Abraham.

Dehinc pater vinculis adſtringit filiũ. Eiuſmodi paſſionis depictã imaginem vidi ſæpenumero, nec ſiccis præterij oculis tale ſpectaculũ, quum ad rei geſtæ euidentiam me ars pictoris promoueret. Offertur Iſaac genu vtroq; ante altare inflexo, manus habens poſt terga reuinctas. Ille autem vt acceſſit pone flexuram genuũ pueri, læua manu puerilem comam ad ſe reflectens, miſerũ in modum deiecto in terram vultu oculos in

puerum cõiicit,dextráque gladio obarmata rectà eam dirigit ad cedem,ac propemodum acies gladij corpus attingit,ipſoque momento vox diuinitus infertur opus prohibens:

Ex enarrratione S. Ioannis Chryſoſtomi in epiſtolam ad Hebraos.

Et quomodo primũ quid ſecundi imago eſt,ita Melchiſedec Chriſti. Quẽadmodũ ſi quis dicat vmbram picturæ quæ fit in corporibus pingendis,hãc quidẽ præcedit pictoris adumbratio. Ob hoc enim lex vocatur vmbra: & gratia,veritas: ipſæ autẽ res,quæ futura ſunt præſignẽt. Lex quidem & Melchiſedec, prior adumbratio quæ eſt in coloribus picturæ,gratia autem & veritas ipſa quæ in corporibus eſt pictura, res verò ipſæ ſunt non huius,ſed futuri ſeculi. Itaque vetus teſtamentum figura eſt figuræ:& nouum figura & adumbratio rerum ipſarum.

Leontij Neapolis Cypriæ ciuitatis annotatio decerpta è libro quem ſcripſit aduerſum Iudæos,de adoranda cruce Christi,déque imaginibus ſanctorum & de eorundem reliquiis.

Si me actione petis, mecúnque expoſtulas ô Iudæe obiiciens,quia lignum crucis, quaſi Deum adoro,quamobrem non etiam Iacob in ius vocas qui adorauit vel faſtigiũ virgæ? Sed liquidò cõſtat,quia id honoris exhibens ligno, non vtique illud adorauit,imò per lignũ veneratus eſt Ioſeph,quemadmodum & nos Chriſtũ adoramus per crucem,non item nudo ligno id gloriæ attribuimus. Si itaque typum crucis adoramus, ex quacunque materia imaginem crucis confi- *Gen. 47.*

 cientes,

cientes,qua tandem ratione non etiam adorabimus crucifixi imaginem?

Rursus ex eodem Leontio.

Gene.23. Quin & Abraham quum impios homines(à quibus coëmit ius ſepulturæ) adorauit genu in terram inflexo,non vtique vt Deos adorauit.
Gene.47. Iterum , Iacob benedixit Pharaonem , quem conſtat fuiſſe impium & Idololatram. Atqui eũ
Gene.33. benedixit , non vt Deum. Rurſus, idem adorauit Eſau ſe in terram demittens,at non ipſum vt Deũ adorauit. Item, Quomodo mandat Deus nobis,vt adoremus & terrã & mõtes?Dicit enim,
Psal.108. exaltate Dominũ Deũ noſtrũ,& adorate in mõte ſancto eius. Et, Adorate ſcabellũ pedum eius,
ὅτι ἅγιός ἐστι. *quoniã ſanctum eſt,hoc eſt,in*terra,Cœlũ mi-
Psal. 48. hi ſedes eſt, ait dñs: terra autem ſcabellum pedũ
Esa.66. meorũ. Quomodo itẽ Moyſes adorauit Iethro cultorem ſimulachrorum : & Daniël Nabuchodonoſorem. Qua igitur ratione mihi vitio vertis quòd eos honore afficiam & adorem qui Deũ digno honore proſequuti ſunt & adorarũt? Dic mihi, Nonne conducibilius eſt colere ſanctos, quàm eoſdem (vt aſſoles tu) lapidibus obruere? Nonne præſtat adorare, & non ita ſerrarum tractu medios diſcindere ac eos qui te beneficiis cumularunt, lacum cœni demittere? Si quidem amore caſto fuiſſes complexus Deum , prorſum ſeruos eius fueras honoraturus. Et ſi oſſa iuſtorum immunda ſunt, quare omni cum honore

oſſa

oſſa Iacob & Ioſeph ſunt ex Ægypto tranſlata? Quo pacto homo mortuus ab oſſibus Eliſæi 4.Reg.13
mox vt attactus eſt, reſurrexit? Quòd ſi tantam prodigiorum vim exerit per oſſa, liquidò cõſtat eadem poſſe efficere per imagines & lapides & alia id genus permulta, ſicuti & per Eliſæi oſſa 4.Reg.4.
factum eſt, qui propriam virgam tradidit puero ſuo Giezi, & dixit: Per huius virgæ attactum excita filium Sunamitidis. Moſes per virgam animaduertit in Pharaonem, & mare intercidit & aquam edulcauit & Petram perrupit, & ex ea illiſa elicuit aquam. Hinc ait Salomon, benedictũ σωτηρία.
eſt lignum per quod fit ſalus. Eliſæus in Iordanem lignum proiecit, & ferrum in ſublime reuexit. Et lignum vitæ & planta Sabec, id eſt, indulgentiæ, remiſſionis ac veniæ. Et Moyſes ſerpentem exaltauit in ligno, ad cuius aſpectum populo vita inſtaurabatur. Lignũ ſimul atque germẽ produxit in tabernaculo, ſuum Aaroni confirmauit ſacerdotium. Atqui Iudæus fortaſſe dixerit Deum præcepiſſe Moyſi, vt vniuerſa hæc fierent in tabernaculo teſtimonij. Tibi reſpondeo, quia Salomon in tẽplo permulta opera & multiformia tum ſculptilia, tum conflatilia fieri iuſſit, quæ vt faceret, neutiquam præceperat Deus, neque ea poſſedit tabernaculum teſtimonij, neque templum, cuius exemplar præmonſtrauit Deus Ezechieli, neque tamen Salomon ſententiam ſubiit damnationis, ob eam rem. Ad gloriã

enim Dei istiusmodi formas molitus est & instituit, quemadmodum & ipsi facimus. Vt enim iugiter meminisses Dei, in eius commemorationem habebas & tu multas imagines ac multiformia signa, priusquàm hisce spoliareris per tuam ingratitudinem & perfidiam, ceu sunt, Virga Moysi, tabulæ quoq; habebas digito Dei insculptas, rubum* aspergine ignis rorulentum, aquam ex* arida Petra erumpentem, arcam mãna è cœlo continentem, altare ignis diuini capax, laminam nomen à Deo sortita, Ephod in manifestationem Dei, tabernaculum minime inumbratũ. Cæterum, vtinam & tu nocte ac die vniuersa hæc obumbrasses, dicens: Gloria tibi, qui solus es omnipotens Deus, qui per hæc omnia nulli æstimanda prodigia fecisti in Israël. Vtinam & tu legalibus hisce omnibus extimulatus (quæ olim habebas) procidens Deo, ipsum adores. Nimirum vides, quia Deo per imagines adoratio offertur.

*πυρένδροσον. *ξηρένυδρον.

Idem post pauca.

Si quis enim syncero affectu diligit amicum aut regẽ, eum in primis à quo beneficiis affectus est, siue filium eius viderit, siue virgam, siue thronũ, siue coronam, siue domũ, siue seruum: apprehendit, amplectitur, & beneficum in se regem merito honore impartitur. Tanto cumulatius debet honorare Deum. Vtinam enim (id ipsum repeto) descripsisses & tu imagines Mosaicas atque propheti-

propheticas,& quotidie Deum adorasses ipsorũ dominatorem. Itaq; quum videris Christianorũ liberos crucem adorantes, noueris: quia eam adorationem Christo offerunt cruci affixo, non item ligno. Naturam enim ligni siquidem adoraret, prorsus etiam lucos & arbores adorare debuissent, vt & tu hæc iam olim coluisti Israel, dũ dicebas arbori & lapidi, Tu Deus es me9. Et, Tu me genuisti. Nos verò non hunc in modũ de cruce profitemur, non item de sanctorum expressis imaginibus. Neque enim cẽsemus deos nostros esse. Libri veriùs sunt palã omnib9 aperti, imagines vt earum contemplatione, Dei meminerimus ipsumque honoremus & in ecclesiis ob id in omnium prospectu exponuntur & coluntur. Qui enim honorem exhibet martyri, vtique honorat Deum, cui testimonium reddidit martyr. Qui Apostolum Christi colit, eum colit à quo missus est. Qui venerabundus procidit matri Christi, perspicuum est, quia & id honoris offert eius filio. Neque enim vllus Deus præter vnum, qui in trinitate innotescit omnibus & latriæ cultu adoratur.

Ioannis Damasceni: Scholium.

Fidelis hic interpres fuit verborum Beati Epiphanij, cuius libris Cypriorũ insula exornata est. Audi rursus, quæ sint verba Seueriani Gabalorum episcopi:

Ex sermone Seueriani Gabalorum episcopi, qui est in Encænia, hoc est, initialia siue dedecationem innouatæ ecclesiæ Saluatoris.

Imago

Scilicet serpentis diaboli. Imago* an non maledicti quínam nostris progenitoribus vitam reuexit? Et post pauca: Qua tandẽ ratione maledicti imago salutẽ attulit populo in calamitate fluctuanti? Num quæso fuerat fide dignius, vt diceret: Si quis vestrum à serpente demorsus fuerit, sursum in cœlũ elatis oculis suspiciat ad Deum, & saluus erit? Aut certè ad tabernaculum Dei? Imò his transmissis, solá *Exod. 20.* infixit terræ crucis imaginem. Quam igitur ob rem hæc faciebat moses, qui priùs populo dixerat, Non facies tibiipsi sculptile, nec conflatile; neque omnem similitudinem eorum quæcunque sunt in cœlo sursum, & quæcunque in terra deorsum, & quæcunque in aquis subter terram? Cæterum cur hæc eloquor cum eo populo qui ingratus est ac perfidus? Dic tu ô fidei summæ famule Dei ídne fieri iubes, quod fieri vetueras? Quod fueras demolitus, ædificas? Qui dixeras, nõ facies sculptile, * bouémque conflatilem in minutias deduxisti nunc tu serpentem æneum conflari iubes, neque id clàm, sed palam omnibus, vt omnibus innotesceret & fieret cognobile. Sed enim diceret, Illa ne fierent, lège caui, vt omnem materiam impietatis excinderem, & ab omni defectione & Idololatria auocarem populum. Nunc verò opportunè & vtiliter ad præsignandàm futuram veritatem, conflari serpentem iubeo. Et quemadmodum constitui compegíque tabernaculum & quæ in eo sunt, omnia, Cherubim

pro βοῦν καπιλαζὸς vulgata editio habet μόσχον κατήλεσεν λέπτον.
Exo. 32. pro vtroque lego κατήλας

bim quoque inuisibiles assimilationes expandi super sanctuarium, veluti figuram & vmbram futurorum. Ita & serpentem erexi, populo vt esset in salutem, vt doctrice horum experiẽtia per hoc signum præexercerentur ad agnoscendam imaginem S. Crucis ac saluatorem & redemptorem qui in ea fuerat appendendus. Quódque sententia hæc ab omni mendacio quàm lõgissimè abiuncta sit, audi Dominum charissime ratam eam facientem suóque sermone confirmantem: Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. *Ioan. 3.*

Scholium Ioan. Damasceni.

Intellige, quia illud dicebat, vt populũ ad idololatriam lubricũ ac propendentem ab ea auocaret, & ob hoc legem Dei promulgasse, qua interdicebat omni expressione imaginum. Iussit tamen exaltari serpentis effigiem, quòd is sequuturam Domini passionem præsignaret. Porrò quòd noua non sit adinuentio imaginũ, quum id inuentum priscis sanctis ac selectis patribus innotuerit & eisdẽ fuerit in cõsuetudine, audi. Scriptũ quippe est in vita beati Basilij per Helladium conscripta, eius discipulum & in pontificatu successorem, quia fixiùs se obtulisset perspiciendæ imagini Dominæ nostræ sanctus hic, in qua & effigies depicta erat Mercurij martyris

multorum præconiis celebrati. Adſtiterat quidẽ preſſiùs impiiſſimi illius in Deũ & apoſtatæ tyranni Iuliani necem efflagitans. Hãc reuelationem diuino afflatu per eam didicit imaginem. Videbat enim martyrem ſe illinc ſenſim ſubtrahere, nec multo poſt interuallo cernebat haſtã eius cruentatam:

Ex vita ſancti Ioannis Chryſoſtomi, verbotenus ita ſcriptum eſt.

Beatus hic Ioannes peculiari quodam amore complectebatur ſapientiſsimi Pauli epiſtolas:

Aliquantò pòſt.

Erat illi in imagine effigies ipſum apoſtolum Paulum velut ſpirantem exprimens. Vbi puſillũ quid temporis interquieuiſſet pro ſubleuanda infirmitate corporis (Siquidem ſupra naturæ cõditionem peruigilabat.) & quũ nõnihil ex Pauli epiſtolis percurriſſet, in Apoſtoli effigiem fixius oculorum aciem intendebat, & quaſi is in viuis ſupereſſet, ita in ipſum preſſiùs contuitum defigebat, eundem prædicans reuerà beatũ, ſibíque viſus illum videre in ipſum totam animi contẽplationem conuertebat, ac ſi cum eodem familiariter verſaretur de diuinis ediſſerens. Pòſt alia, Proclus (ſimul atque deſiit loqui Ioannes) quum oculos fixius intendiſſet in imaginem, cõtemplatúsque expreſſam eius formã ei aſſimilẽ quem viderat, pœnitentia ductus dixit Ioanni porrecto in imaginem digito indice: Veniã indulge mihi pater, quem tecum loquentem vidi,

huic

huic aſſimilis eſt vt autem credo, idem ipſe eſt.

In vita ſanctæ Eupraxiæ demonſtratū eſt effigiem Domini fuiſſe depictam à primaria totius gregis præſide. In vita S. Marię Ægiptiacę ſcriptum eſt, ipſam ſupplicaſſe imagini * Reginæ, & hanc fideiubendo de futura emendatione efflagitaſſe ſibi cōdonari veniam, atque ita introitum in templum eſſe conſequutam: E * Limonario ſancti patris noſtri Sophronii Hieroſolymorum Archiepiſcopi: Dicebat Abbas Theodorus Æliotes, quēdam incluſum in mōte fuiſſe oliuarum apprimè cōcertatorem ſpirituale. Hunc ſpiritus nequitiæ & fornicationis oppugnabat. Die igitur quodā quum peracri ſtimulo eum perurgeret, déqueri cœpit & in lamenta prorūpere. Denique dicit Dæmoni. Quouſque tandem ab infeſtādo me nihil remittis? Vel deinceps hinc à me faceſſito. Ad hanc vſque ætatē mecum conſenuiſti. Ob oculos illi ſe Dæmon exhibet viſendum & conſpicuum, reſpondens: Iura tu mihi, quod tibi ſum dicturus, nemini eſſe exprompturum, nec te impoſterum oppugnabo, Iurauit ei ſenex per eum qui in altiſſimis habitat, nemini ſe arcanum eius reuelaturum quodcūque dixeris mihi. Tūc Dęmon ait: Caue, hanc adores imaginem, nec te iam oppugnabo. Iurauit ei ſenex. Habebat ea imago expreſſam effigiem Reginæ noſtræ, ſanctæ Mariæ Dei paræ, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum baiulātis.

* Mariæ virgini et matri.

* λειμωνάριον puto innuere librum huius, cui ea inſcriptio fuit à prateſi ſiue hortenſi virore.

Dicit Dæmoni ille inclusus. Sine dispiciam mecum quid facto opus sit. Postero die is rei seriem retegit abbati Theodoro Æliotæ tum è laura cœnobio, quod in Pharo insula Ægypto contigua situm est, aduenienti. Rem totam ordine pandit & enarrat. Illi incluso respondet senex, Abba verè illusione præuentus es, quia Dæmoni te obstrinxisti iuramento, nisi quia rectè fecisti prodens & euulgans quod latebat, arcanum. Profuerit tibi, si in ciuitatem hanc pergens non ingrediaris prostibulum, néve abneges venerabilem culturam Domino ac Deo nostro Iesu Christo, vnà cum eius matre. Ipsum igitur quum confirmasset, animúmque verbis pluribus cõstabiliisset, illinc in suum se recepit locum. Proinde is Dæmon rursus in cõspectũ inclusi illius prodit, eíque dicit. Quid rei est improbe senex? Nónne per sancta iurasti mihi te nemini dicturum? Ecqua ratione, ei qui ad te venit, nota fecisti omnia? Dico tibi senex nequam, quia die iudicij, periurij condemnaberis. Respondit ei inclusus, dicẽs: Scio equidem me & iurasse & peierasse, te autem non audio.

Scholium Ioan. Damasce.

Planè vides, adorationem imaginis dixisse esse eius qui per imaginem exprimitur, quãtum etiã mali sit nolle eã adorare, & qua ratione Dęmon præ lapsu in fornicationem pluris tantò æstimauit imaginis venerationem. Quum igitur

abusq;

abuſque initio Chriſtianis tam multi à Deo ſint dati tum ſacerdotes,tum imperatores qui ſapiẽtia,pietate erga Deum , ſermone pariter & vita cum primis illuſtri præfulſerunt cum honeſtatis decoro,plurimæ inſuper celebratę fuerint ſynodi per ſanctos patres & numine afflatos , cur nemo eorum tale quid aggreſſus eſt efficere?Nõ patiemur nos edoceri nouam vllam fidem. De Sion enim exibit lex,per prophetam dixit Spiritus ſanctus:& verbum Dimini de Hieruſalem. *Eſaiæ.* 2.
Nunquam ſuſtinebimus alia exanimo ſentire, nec immutari viciſſitudine temporum.Non inquam, ſinemus fidem iſtis externis & ab ea abhorrentibus derididiculam fieri & ludicram.Non tolerabimus conſuetudinem à patribus acceptã, ſuccumbere imperiali edicto. Neque enim piorum imperatorum eſt euertere eccleſiæ ſanctiones.Talia edicta nequaquam à patribus emanarunt. Sunt enim prædatoria & vi extorta, non item libera perſuaſione fiunt.Teſtimonio eſt ſynodus ſecundò habita in Epheſo quæ in hunc vſque diem agnominationem prædonum & latrocinantium reportauit, quòd violenta manu imperatoris ſit expreſſa, quo tẽpore Beatus Flauianus traditus eſt neci. Sunt hæc, non imperatorum,ſicut & confirmat Dominus,vbi congregati fuerint duo vel tres in nomine meo , illic ſum in medio eorum. Neque enim imperatoribus ligandi atque ſoluendi poteſtatem Chriſtus *Matt.* 18.

contulit:sed Apostolis & horum successoribus,
Gal. 1. pastoribus ecclesiarum & doctoribus. Ait enim
Paulus Apostolus, etiamsi angelus euangilizet
vobis præter quā quod accepistis, & quod mox
** Anathemasit.* sequitur premamus silentio, parcentes interim,*
verbo, propter spem & expectionem futuræ conuersionis. Quòd si perspexerimus peruersionem
hanc non resipuisse (quòd ne sinat Dominus)
tunc quod reliquum est verbum, ipsi inferemus:
sed & hoc ne contingat, optandum sit. Si quis
domum ingrediatur, in cuius parietibus Moysi
& Pharaonis historiam varietate colorum pictor aliquis depinxerit. Porrò is recèns ingressus
roget fortè, quínam fuerint hi qui mare quasi super aridam terram incedentes traiecerint, quid
responderes hac de re roganti te? Nonne, quia
filij Israël? Quis virga feriens mare? None Moyses? Sanè consimili ratione, si quis Christum pictura imaginis expresserit cruci affixum & interrogetur, Quis hic est? Vtique respondebit,
Christus qui & Deus nostri causa incarnatus.
Etiam Domine, quæ tua sunt, omnia adoramus,
tuámque diuinitatem flagranti desyderio circumplectimur, potentiam tuam, bonitatem, inenarrabilem erga nos misericordiam, demissionem, atque incarnationem. Et quemadmodum
nobis horrori est ferrū attingere liquescens igni,
non item ipsam ferri naturam, sed quia eidem
counitus sit ignis: ratione simili, à te assumptam
carnem

carnem venerabundus adoro, non propter carnis naturam, ſed propter tuam diuinitatem carni counitam iuxta ſubſiſtentem naturam. Adoramus inſignia tuæ paſſionis. Quis vnquam vidit morti exhiberi venerationem? Quis illatas paſſiones viderat habitas in pretio & coli? At certè tuam ô Deus meus mortem corporalem, ſalutarem tuam paſſionem adoramus. Tuam adoramus imaginem. Denique quæ tua ſunt, adoramus omnia, nimirum famulos, amicos, & præ his, Dei param matrem tuam. Porrò Dei populum, gentem ſanctam, exoramus, vt tuendis traditionibus eccleſiaſticis preſſius adhæreſcat. Priſcarum enim traditionum abrogatio ſenſim inducta perinde ſe habet, ac ſi è ſtructura quapiam lapides è loco ſuo emoueas. Totam enim ædificij molem per hoc perrumpit quis facilius ac deiicit. Cõtingat autem nos perſeuerare firmos, inflexibiles, & inconcuſſos, nimirum fundatos ſupra firmam petram, quæ vtique Chriſtus eſt, quem addecet gloria, honor & adoratio cũ Patre & ſancto Spiritu, nunc & in infinita ſeculorum ſecula, Amen. *Collatio nõ inelegans.*

FINIS LIB. I.

Eiuſdem S. Ioannis Damaſceni, QVOD RELIGIOSE *imagines ſint colendæ, Liber ſecundus.*

προλήψις.

Fflagitanti veniam, condonate Domini mei, & à me inutili & minimo eccleſiæ Dei ſeruo rationem quam affero plenæ ſatisfactionis, veſtris calculis comprobate. Non enim, vt hac de re dicerem, inceſſit mihi cupido captandæ gloriæ, aut vllius de me æſtimationis, (Teſtis Deus): ſed quòd zelo accenderer tuendæ veritatis. Deum enim & ſolum retineo ſalutis meæ ſpem, cúmq; hoc vt & Domino Chriſto pergam obuius, bona ſpe confirmor & opto, hunc ei offerens libellum futurum propitiationem & eorum quæ admiſi improbè, delictorum expiationem. Qui enim

Mat. 25, talenta quinque à Domino acceperat, alia lucratus quinque, ea obtulit, & qui duo, eiuſdem numeri nempe duo appendit. Porrò qui vnum acceperat, hoc ipſum qui defodîſſet, nec iam vlli foret vſui accommodum, eo oblato audiuit: Serue male. Accepta hic ſentẽtia dãnationis prolata in tenebras exteriores cõiectus eſt. Tale quid ne perpeti cogar veritus: obſequor Domini mãdato, talentúmque ſermonis ab ipſo mihi con-

*τραπεζίταις. creditum apud vos depono prudentes * menſarios,

rios vt quum venerit Dominus meus, ídque inuenerit multiplicatum & animarũ vsuram deprehẽderit, méque seruum fuisse fidelem, introducat in mihi maximopere desyderatum & perquàm suaue suum gaudium. mihi quæso, aurem accommodate auscultantem, mensásque cordiũ expandentes, vim efficacem eorum quæ à me dicentur, syncero affectu ipsi diiudicate. Secundũ enim hunc librum conscripsi de Imaginibus, cò adductus consilio ac persuasione quorundam ecclesiæ filiorum, vt scriberem, quod prior multorũ intelligẽtiæ nõ vsquequaque esset peruius. Hac de re ignoscite mihi impositam obedientiã explenti: Consueuit charissimi, serpens ille incentor inuidiæ & malitiæ omnis princeps (Diabolum intelligo) multifariàm concire bella aduersus hominem ad imaginem Dei formatum, & eidem per contraria dogmata mortem moliri. Siquidem initio statim conditi hominis, spẽ & immodicam cupiditatem parandæ diuinitatis ei inseuit, pérque hanc in mortem brutis cõmunem, hominem pertraxit. Nec id modo, sed & eundem sæpenumero inescauit obscœnis & à ratione prorsum abhorrentibus voluptatum illecebris. Atqui promissa illa diuinitas & concupiscentia expers totius rationis quanto à se intermedio disparabantur? Et quidem aliquando nonnullos detraxit in abnegationem Dei, vt & testis Dei pater Dauid, Dixit insipiens in corde

Aggressio.

Psal. 13. suo, non est Deus. Nonnunquam dogma impiũ inuexit de * multitudine deorum. Interdum quidem persuasit non adorandum eum qui natura est Deus: potiùs vt dæmonibus prociderent. Adhæc, miseros permouit, vt cœlum, terram, Solẽ, Lunam, astra reliquam denique creaturã, adde feras vsque aquatiquas, terrestres aut aerias & reptilia vt adorarent. Neque enim dissimilis flagitij est honorem non exhibere ipso honore dignis debitum: & ignominiosis immodicam nec eis congruentem gloriam tribuere. Itemque, nónullos edocuit, vt dicerent maliciã Deo ipsi esse consempiternam. Quosdam verò fallaci impostura eò erroris adegit, vt astruere nihil addubitarẽt Deum, qui suapte natura bonus est, authorem fuisse totius malitiæ. Et illos quidem fraude pellexit, vt desipienter assererent in diuinitate vnam esse naturam, vnámque personam: hos verò ita corrupit, vt nefariè colerent tres naturas, trésque in diuinitate substantias. nonnullos quidem submonuit, vt faterẽtur vnam substantiam esse, vnámque naturã domini nostri Iesu Christi vnius in sancta trinitate personæ. Aliis verò suggessit, vt in eodem duas naturas, duásque glorificarẽt personas. Porrò veritas mediam ingrediens viam, isthæc dogmata omnia, vt absurda & à fide abhorrentia pernegat, ac docet nos confiteri debere vnum esse Deum, vnámque naturam in tribus personis, Patre & Filio & Spiritu

** εἰς πολυθεΐαν.*

Manichæi fuit cõmẽtũ hoc incẽtore diabolo.

tu ſancto. Malitiam negat vllam eſſe eſſentiã, admittit tamen quiddam eſſe accidentarium, quæ mẽte concipitur, & eadem depromitur ſermone & opere perficitur prçter legem Dei: quæ quidem dũ cogitatur, profertur & opere expletur habet, vt ſit, ſimulque vt conquieuit, deſinit eſſe. Adhçc, veritas Chriſtũ prçdicat vnum eſſe è ſancta Trinitate, duabus cõſtantem naturis, at vnica ſubſiſtentem perſona. Sed enim veritatis inimicus & humanç ſaluti infenſiſſimus hoſtis Dçmon ſæpenumero in eum errorem adegit non Gentiles modò, ſed & filios Iſraël, vt imagines & ſimulachra exculperent * corruptorum hominum, volucrum, beſtiarum & reptilium & hiſce monſtris venerabundè prociderent. Nunc verò idem malorum incentor eccleſiam Chriſti in tranquilla & concordi pace degentem ſtudio omni conturbare adnititur per labia iniqua & linguam doloſam, ſuam condiens & inſtruens malitiã eloquiis diuinis, ac ſpeciem ſuç nequitiæ indecoram & tenebricoſam obtegere conatur, & exagitare auocaréque inſtabiliũ corda à vera atque à patribus tradita conſuetudine. Surrexerunt enim quidam dicentes non oportere imagines depingere nec palàm eas proponi ad communem hominum cõtemplationem, ad gloriã, admirationem & exemplum. Non pingendam item ſalutiferam Chriſti paſſionem, nõ miracula, non ſanctorum etiam res præclarè aduerſus

*Puta Iouis, Martis, Veneris et id genus portẽtorũ.

Horũ vertex Leo Iſaurus Iconomacus.

Diabolum geſtas. Ecquis qualencunque notitiã diuinæ ſcripturæ poſsidens & intelligentia prædítus ſpirituali, commentum hoc ſuggeſtione Diaboli non agnoſcit eſſe adinuentum? Non enim vult ſuam vbique traduci qua profligatus eſt, cladem atque ignominiam: ſed & ægerrimè fert Dei ſanctorúmque eius glorioſam & celebrem memoriam prodi literis. Si quidem Dei inuiſibilis imaginem penicillo iuberemus depingi, vtique peccaremus. Etenim quod eſt incorporeum, inuiſibile, incircunſcriptum nec vlla figura informabile, quî id poſſit exprimi delineatione imaginis? Proinde ſi expreſſas imagines hominum cenſeremus deos eſſe, iiſque tanquam diis exhiberemus culturã latriæ, prorſum impiè ageremus. Atqui nihil horum admittimus. Deus enim carnem indutus quum in terra viſus ſit trabea carnis velatus & per inenarrabilem ſuam benignitatem nobiſcum conuerſatus, aſſumpſeritque naturam, corpulentam craſſitiem, formam & colorem carnis, eam repræſentãtes expreſſione imaginis, à veritate nihil aberramus. Ipſius enim exemplarem formam cõtueri magnopere deſyderamus. Nam vt ait eximius
1. Cor. 13. ille Apoſtolus, in ſpeculo & in ænigmate nunc videmus. Imago autem ſpeculum eſt & ænigma ſeſe congruẽter accommodans craſſitudini corporis noſtri. Mens noſtra vt plurimum laboret & defatigetur, nequit tamen egredi quæ corpo-
rea

rea ſunt. O æmule Diabole, inuidia incenderis, quòd qualencũque aſſimilationem Domini noſtri ſinimur contemplari pérque eam ſanctificamur, quòd ſalutiferas afflictiones quas perpeſſus eſt, ipſi cernimus, quia eius erga nos* demiſſionẽ demiramur & eius ſtupenda opera tota mentis acie ſuſpicimus, proinde virtutem diuinæ ſuæ maieſtatis glorificamus. Planè inuides ſanctis collatum à Deo honorem. Non ſuſtines publicis monimentis ſanctorum gloriam prodi, nec vis veri efficiamur æmulatores virilis eorum cõſtantiæ ac fidei. Tuis ſuadelis nequaquam obtẽperamus ô æmule & infenſiſſime oſor generis humani. Audite populi, tribus, linguæ, viri, fœminæ & pueri, ſenes, iuuenes & infantes, gens ſancta Chriſtianorum, ſiquis euangelizet vobis præter id quod accepit catholica eccleſia, præter traditiones ſanctorum apoſtolorum, patrum & ſynodorum, quas in hodiernum vſque diem obſeruauit: ne audieritis eum, neque ſerpentis illicem ſuadelam exceperitis, quemadmodum Eua mox vt ei conſenſit, vindemiauit mortem. Etiã ſi angelus, licet imperator euãgelizet vobis præter id quod accepiſtis, oppilate aures. Equidem non auſim & quadantenus vereor ſententiam illam Apoſtoli pronũtiare dicentis, Anathema eſto, quòd correctionem præſtoler errantium. Cęterum qui genuinum ſcripturæ ſenſum minimè perſcrutátur, obiiciunt Deum per Moſen le-

*συγκατάβασιν.

Ad Gal. 1. b

Geneſ. 3.

Gal. 1.

Exod.20. gis promulgatorem dixisse: Non facies omnem similitudinem eorum quæcunque in cœlo sunt, & quæcunque in terra. Et per Dauid prophetam:
Psal.106. Confundantur omnes qui adorant sculptilia, qui gloriantur in *simulachris suis. Et permulta eiusdem formulæ. Quæcunque enim inferre hi possint in medium tum ex sacra scriptura, tum ex sanctorum patrum traditione, in eandem cōspirant sententiam. Ad hæc quid ipsi respondemus? Quid aliud, quàm quod Iudæis dixit Do-
Ioan. 5. minus: scrutamini scripturas? Sanè scripturarum perscrutatio apprimè laudabilis & commoda, sed & hic prudenter attentam mentem adhibetote charissimi. Deum siquidem mentiri impossibile est. Vnus enim est Deus, vnus qui & vetus & nouum sanxit testamentum, qui olim loquutus est multifariam multísque modis patribus *in prophetis, & in nouissimis hisce temporibus *in vnigenito filio suo. Exacta cum diligentia aduertite mētem. Sermo hic nequaquam est meus. Spiritus ipse sanctus per os Pauli sanequā sancti apostoli pronunciauit hæc: Multifariam multísq; modis olim deus loquutus est patribus in prophetis. Perpēde, quia multifariam & multis modis loquutus est Deus. Quēadmodū enim medicæ artis peritus nō eandem adhibet omnibus medicamenti speciem, nec semper consimilem: sed pro cuiusque corporis habitudine offert medicamentum, inita ratione regionis, morbi,

*ἐν τοῖς εἰδώλοις.

**ἐν in hebraica dialectos est proper.

Asimili βεβαιώσεις.

morbi, temporis & ætatis. Siquidem adolescenti alteram offert speciem medelæ, alteram ei qui per ætatem adoleuit, aliam ægroto, aliam item ei adhibet qui vegeto est corpore ac valenti, & singulo cuique infirmorũ non eandem assignat medelam, sed rationẽ init & valetudinis & morbi. Aliud etiã medicamẽtũ æstate, hyeme aliud, autumni tẽpore, vere aliud. Singulis quibusque locis pro qualitate loci. Itidem experientissimus animarum medicus parum prudentibus & qui per animæ ægritudinem ad idololatriam propẽdent, & idola deos esse censent, eáque vt deos colunt, & debitam Deo venerationem auersantur ac respuunt, gloriam Dei attribuunt creaturæ, ob hæc sculturis interdixit Deus. Siquidem imaginem Dei nemo queat exprimere, quũ incorporeus sit, inuisibilis, nulla concrescat mole materiæ, nulla repræsentari potest figura, non loco circũscribi, nulla mẽte comprehẽdi. Quod enim nemini visum vnquam est, quánam imaginis delineatione quis exhibeat cõspicuum? Etenim, Deum nemo vidit vnquam. Vnigenitus filius *Ioan. 1.* qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Et, Nemo videbit faciem meam, & viuet, dixit Deus. Quia *Exod. 33.* vero venerationem exhibuerint idolis tanquam diis, audi quid dicat scriptura, filij Israël in exitu de Ægypto, quum ascendisset Moses in mõtem Sina, & assidẽs Deo diuturniorẽ morã texuisset, vt legẽ mereretur accipere, quando perfidus ille

Exod. 32. populus coorta seditione aduersus Aaron insur
rexit famulum Dei dicens, Fac nobis deos qui
præcedant nos. Homo enim hic Moyses nesci-
mus quid ei factum sit. Deinde quum mulieribus
suum ademissent ornatum, cōflatilem fecerunt
vitulum, comederunt & biberunt, & inebriati
sunt vino simul & errore perfidiæ, cœperúntque
ludere, ac per dementiam dicebant: Hi sunt dij
tui Israel. Vides illos idola pro diis habuisse, quæ
erant habitacula dæmonum, & creaturæ latriam
obtulisse creatori debitam, vti eximius ille ait
Apostolus, Quidam enim immutauerunt glo-
Rom. 1.c. riam incorruptibilis Dei in similitudinem ima-
ginis corruptibilis hominis, & volucrū & qua-
ἐλάτρευσαν latriā obtulerūt drupedū & * serpentiū, creaturæ & seruierūt po-
tiùs quàm creatori. Ob hāc causam vetuit Deus
Deut. 4. vllam exprimi similitudinem, quemadmodū in
Deuteronomio ait Moyses, Et loquutus est Do-
minus ad vos de medio ignis. Vocē verborū vos
audistis, & similitudinē non vidistis, sed vocem.
Et post pauca, & custodietis valde animas vestras
quia similitudinē non vidistis in die qua loquu-
חרב desertum, mons qui & Sinai. tus est Dominus ad vos in * Horeb, in mōte è me-
dio ignis, ne fortè peccaretis, & faceretis vobis
sculptilem similitudinē, omnem imaginē, simi-
litudinem masculini aut fœminini, similitudi-
nē omnis inmenti eorū quæ sunt in terra, simi-
litudinem auis pennatæ omnis, & quę ordine se-
quuntur, rursus post pauca. Et ne fortè sursum

quum oculos sustuleris in cœlum & videris Solem & Lunã & stellas, omnémque ornatum cœli, errore deceptus colas ea & eis offeras venerabilem latriam. Vide, vt vnus idémque sit scopus: nimirum is, vt ne venerationem latrię exhiberēt creaturæ vlli, præterquam creatori, nec vlli nisi opifici rerum omnium latriam offerrent: quamobrem vbique adorationi connectit latriam. Et post pauca, Non erunt tibi dij alij, præter me. Nō facies tibi sculptile, neque omnē similitudinem. *Deut. 5.* Rursus, Et Deos conflatiles non facies tibiipsi. *Exod. 34.* Vides, vt viãtdę Idololatrię causa, interdicat expressione imaginum. Deū enim nemo depicta imagine repræsentet, quū is incorporeus sit, inuisibilis, incircūscriptus. Nō enim speciem eius vidistis, quemadmodum ait. & Paulus stans in medio Areopagi: Genus ergo quum simus Dei, *Act. 17.* non debemus existimare auro & argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis, diuinum esse simile. Quódque hæc ita se habeant, audi quid dicat: Non facies tibiipsi sculptile, neque omnem similitudinem. Hæc alioqui quum præcepisset Deus iuxta scripturam, fecerunt velum tabernaculi testimonij ex Hyacintho, purpura & coccino * pleno, & bysso retorta, opus textile Cherubim: & fecerunt propitiatoriū super arcã ex auro puro, & duos Cherubim. Quid facis ô Moses? Tu dicis, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem: & tu Velum mo-

*νενησμένου neto vel filato.

liris,

liris, opus textile Cherubim? & quidē duos Cherubim ex auro puro? Quid tibi ad hæc respōdeat famulus Dei, audi attentè. O cæci & stulti vim eorum quæ dicuntur, percipite: Custodite valde animas vestras, dixi, Quia similitudinem non vidistis die qua loquutus est Dominus ad vos in monte Horeb è medio ignis, ne fortè contra legem iniquè ageretis, & faceretis vobisipsis sculptilem similitudinē, omnem imaginē. Et, Deos conflatiles non facies tibiipsi. Non dixi, Non facies tibi imaginem Cherubim, quasi seruorum assistētium propitiatorio, sed non facies tibiipsi deos conflatiles. Et, non facies omnem similitudinem, tanquam Dei. Nullo pacto latriam offeres vlli creaturæ, præterquam creatori. Similitudinem equidem Dei non feci, at neque alterius cuiusuis creaturæ, tanquam Dei, nō etiam creaturæ quasi creatori venerabilem exhibui latriā. Sic & vos facite. Vidisti, quàm dilucidè appareat scopus scripturæ, his qui circunspectè eam excutiunt ac perscrutantur. Etenim charissimi oportet vos nosse in omni re quæri veritatem & mēdacium, & hic scopus agentis est obseruādus bonus ne sit, an malus. Etenim in Euangelio, Deus ipse, Angelus, homo, cœlū, terra, aqua, ignis, aër, Sol, luna, stellæ, lux & tenebræ, Satanas & dæmones, serpentes & scorpij, mors & infernus, virtutes & malitiæ, denique omnia bona pariter ac mala inscripta sunt. Cæterum quādo omnia quæ de

Ego Moyses.

ἀνομήτησι. [margin, Greek partly illegible]

Huic cōcinit vulgaris versicul⁹, Quicquid agāt homines īntentio iudicat omnes.

de iis dicũtur, vera sunt: & destinatio animi rectà contendit ad Dei gloriam & eorum laudem qui ab ipso digni gloria censentur ac sancti, ad salutem item nostram, ad subuersionem & confusionem Diaboli ipsiusque dæmonum: ea veneramur, digna cõplexu ducimus & deosculamur, oculis quoque, labiis & corde circumplectimur ac deamamus. Cõsimili ratione totum vetus ac nouum testamentum, sermones patrum qui ob eximiam sancitatem approbati sunt. E diuerso, obscœnam, abominatione dignam & impuram despuimus & à nobis submouemus scripturam, tanquam mendacia & temerè excogitata continentem ad Diaboli gloriam ac dæmonum ipsius simul & his commune gaudium, sicuti fuit doctrina Manichæorum, Gentilium & aliarum id genus hæresꝫon, quas omnes execrabili maledicto subiecit & sententia damnationis perculit ecclesia, etiam si illorum scriptura Dei nomẽ in se contineret. Ad eundem modum, quod ad rationem attinet ineundam de imaginibus, inquiri imprimis debet veritas, simul & eorum qui eas suo penicillo exprimunt intentio. Et siquidem ea animi destinatio deprehenditur vera esse & recta, nimirum ad gloriam Dei & sanctorũ eius, ad imitationem virtutis & effugiũ malitiæ, denique ad animarũ salutem: approbandæ veniũt & honorandæ, vt effigies, imitationes, similitudines ac libri illiteratorum, venerandæ in super

 sunt

ſunt & cum oſculo excipiendæ. Quinetiam oculis, labiis, corde toto ſalus eiſdem impertienda, quippe quæ Deum nobis repreſentat trabea carnis veſtitum, ſiue matrem eius exprimat aut certè ſanctos paſſionum ſimul & gloriæ Chriſti conſortes, qui ex hoſte diabolo & eius dæmonibus inſignem victoriam reportarunt, omnemque eorum errorem ſunt demoliti. Quòd ſi quis temere auſit imaginem exprimere diuinitatis repræſentatiuam, quum totius ſit expers materiæ, incorporea, inuiſibilis, quum nulla queat exhiberi figura aut colore conſpicua, tanquam mendacem repudiamus. Siquis item ſtatuam exſculpat ad gloriam, venerationem & honorem Diaboli aut Dæmonum eius, illam deſpuimus & igni conſumimus. Siquis imaginem hominum, volucrum, ſerpentum aut alterius cuiuſuis creaturæ pro Deo ſibi præſtituat, hunc Anathemate percellimus. Quemadmodum enim ſancti patres ſacrificia templáque Dæmonum demoliti, eorum loco erexerunt ſacras ædes, ſanctorumque nomenclaturis eas conſecrarunt, proinde etiam eorum templa religioſa obſeruatione proſequimur. Pari ratione imagines Dæmonum quum ad nihilum deduxiſſent, illarum loco excitarunt imagines Chriſti, Deiparæ ac ſanctorum. Et in antiquo quidem teſtamento filij Iſraël nulla excitarunt templa in nomine hominum, ac ne vllius quidem hominis feſtiuam & celebrem memoriam

moriam ſolenniter egerunt. Eo enim vſque hominum natura ſubiacebat maledicto, cuius mors condemnatio erat, eóque lugubri planctu mortuum proſequebantur, morticinum & exangue corpus reputabant immundum, eum etiam qui illud tetigiſſet. Nunc autem ex quo tempore diuinitas noſtræ ſe naturæ, inenarrabili vnione attẽperauit, perinde ac viuificum ac ſalutare pharmacum, natura generis humani glorioſior effecta eſt, & veluti rudimentis quibuſdam reformata eſt & tralata ad incorruptionem. Hanc ob rem ſanctorum mors feſtiuiter celebratur, & ſacræ ædes eriguntur illorum nomenclaturis inſignitæ, & imagines depingũtur. Nouerit igitur homo omnis, quoniam quiſquis adnititur demoliri & ad nihilum perducere imaginem quæ deſyderio ac Zelo Dei depicta ſit ad gloriam & ſuggerendã recordationẽ Chriſti, aut ſanctæ eius matris Deiparæ, vel vnius alicuius ſanctorum, ad confuſionem ac dedecus ſimul & profligationem Diaboli, dæmonumq́ue eius, nec veneratur, nullo dignatur honore, non complectitur vt honore dignam, (non quòd ſit Deus): ille hoſtis eſt Chriſti, ſanctæ Dei genitricis, ac ſanctorum, vltor verò Diaboli & eius dæmonum opere ipſo declarans ſe ægrè ferre Dei ſanctorumq́ue ipſius honorem & gloriam & quia Diabolus per hoc cõfunditur. Imago enim triumphus eſt & aperta declaratio ac velut in columna inſcriptio tituli ad perpetuã me-

*θεοτόκου.

moriam reportatæ victoriæ ab his qui heroica virtute præditi strenuè se gesserunt & illustri vitæ instituto se exornarunt, simulque ad Dæmonum perenne dedecus debellatorum ac deiectorum. Vtique functio hæc præscribendi leges ec-
1.Cor. 12. clesiæ non est Imperatorum. Vide enim quid dicat eximius ille Apostolus, & quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primùm Apostolos, secūdò prophetas, tertiò *pastores & doctores. Ad cor-
*ποιμένας.
Ad Heb. 13. rectionem ecclesiæ nō adiecit imperatores. Rursus, obedite præpositis vestris & subiacete. Ipsi enim vigilant pro animabus vestris, tanquam ra-
Ibidem. tionem reddituri. Iterum, memores estote præpositorum vestrorū qui loquuti sunt vobis verbum, quorum contemplantes conuersationem, imitamini fidem. Nobis vtique non Imperatores loquuti sunt verbum: sed apostoli, prophetæ, pastores & doctores. Deus eximio illi Dauid quum mandasset vt domū sibi ædificaret, eidem dixit: Non tu ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum tu es. Exerta clamauit voce Aposto-
Rom. 13. lus Paulus, Reddite omnibus debita. Cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum. Hoc Imperatorum est, nimirū vt reipublicæ feliciter succedat, prouidere: ordinem verò rei ecclesiasticę præscribere, pastorum est & doctorum. Eiusmodi inuasio alienæ functionis prædonum est &
1.Reg. 16. latrocinantium fratres mei. Saul Samuelis palliū
disci-

diſcidit,ecquid paſſus hinc eſt?Intercidit Deus eius regnum,& manſuetiſsimo Dauid illud contulit.Eliam perſecuta eſt Iezabel,& eius ſanguinem ſues canéſque linxerũt,& meretrices ſe eodem proluerunt. Herodes ſuſtulit Ioannem, & à vermibus eroſus exanimatus eſt.Quin hac etiã ætate Beatus Germanus vita & ſermone fulguris inſtar coruſcans colaphis in maxillam impactis, in exilium relegatus eſt. Alij inſuper permulti Epiſcopi ac patres quorum ne nomina quidem nouimus. An non hoc facinus eſt prædonum? Dominus,quum adiiſſent eum vt tentarent ſcribæ & Phariſæi,ipſum laqueo ſermonis irretituri, & interrogaſſent num liceret dare cenſum Cæſari,reſpondit:Exhibete mihi numiſma.Quũ illi protuliſſent,ait:Cuius habet imaginẽ?Quum illi dixiſſent,Cæſaris:adiecit, Reddite quæ ſunt Cæſaris,Cæſari:& quæ ſunt Dei,Deo.Tibi ô Imperator in his quæ negotia præſentis vitæ reſpiciunt,obſequenter paremus,ceu ſunt vectigalia, tributa & id genus largitionũ acceptiones, quorum gratia adminiſtratio Reipublicæ noſtræ tuæ fidei concredita eſt.In conſtituendo autem eccleſiæ ſtatu habemus paſtores qui loquuti ſunt nobis verbum & ritus atque inſtituta ſuo exemplo conſignarunt eccleſiæ. Non transferimus terminos à ſeculi conditione nobis præſcriptos, quos poſuerunt patres noſtri:ſed tuemur & retinemus traditiones,quemadmodum accepimus.

3. Reg. 19.
Marc 6.
Act. 12.

Nam si ipsi aggrediemur structurã ecclesiæ vel etiam in re pusilla demoliri:planè moles tota fabricæ sensim pessum ibit.Imaginis materiã improbas,appellas vilem & ignominiosam? Hoc ipsum & Manichæi fecerunt.Atqui diuina scri-
Gen. 1. ptura bonam esse deprædicat.Ait enim, Et vidit Deus cuncta quæ fecerat,& ecce bona valde. Sanè quidem confiteor ego materiã Dei esse creaturam,nec malam.Porrò tu,siquidem eam profiteris esse malam:aut negas à Deo productam,aut certè Deum fateris authorẽ esse malorum. Vide igitur, quid scriptura diuina de materia dicat, quã aspernabilem & ignominiosam vocitas, Et
Exodi. 35. dixit Moyses ad omnẽ cœtũ filiorũ Israël: Hoc verbum quod mandauit Dominus dicens: Acci-
* ἀφαίρε-μα. pite à vobis ipsis * oblationem Domino. Omnis qui suscipit corde, deferet primitias Domino, aurum, argentum,æs,hyacintum, purpurã,coccinum duplex filatum, byssum retortã, pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, pelles hyacinthinas, ligna imputribilia, oleum vnctionis & thymiama compositionis, & lapides sardios, & lapides ad sculpturam, ad humerale, ad vestẽ talarem. Et omnis sapiens corde in vobis simul ac venerit, operetur omnia quæcunque præcepit Dominus,Tabernaculum. Ecce sanè materia magni fit & est in pretio, quæ vestra opinione aspernabilis est. Quid enim pilis caprarum est vsquam abiectius,atque coloribus? An non colo-
res,

res,coccinum,purpura & Hyacinthus? Ecce iam opera manuum hominum, & expressa assimilatio Cherubim,ipsumque vniuersum tabernaculum imago planè erat. Ait enim Deus Moysi: Vide,vt omnia facias secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte. Et tamen id adorabatur per circuitum ab omni populo Israël. Ad hoc, nonne in conspectu populi erant exposita Cherubim,arca, candelabrum, mensa, vrna aurea & virga,ad quorum aspectum adorabat populus? Non adoro materiam,sed materię opificē adoro. Eum inquam, qui propter me factus est materia & in materia habitauit & per materiā, meam operatus est salutem. Verbum enim caro *Ioann. 1.* factum est & habitauit in nobis. Nemini enim non perspicuum est carnem materiam esse & creaturam. Eam itaque colo, reuereor & adoro materiam per quam sum consequutus gratiam. Adoro quidē,non vt Deum:sed quòd plena fuerit diuinæ operationis & gratiæ. An nō materia lignum Crucis ter sanè fœlix térque beatū? An non mons * ille venerabilis ac sanctus materia est? Caluariæ locus? An non viuifica petra? Sepulchrum sanctum,fons nostræ resurrectionis? An non materia atramentum & membranæ in quibus conscripta sunt euangelia? Materia non est mensa viuifica,quæ nobis panem suppeditat vitæ? An non materia aurum & argentum quibus conficiuntur cruces & tabellæ, sacríque calices?

** Thabor intelligit תבור puritas.*

k An

An non præ his omnibus materia corpus dominicum & eiusdem sanguis? Aut horũ omnium cultum & venerationem è medio tolle, aut certè ecclesiasticæ traditioni permitte veneratione imaginum Dei & eius amicorum nomenclaturis consecratarum, & quæ ob hoc creduntur diuini Spiritus gratia circunfundi. Quòd si propter verba antiquæ legis interdicis veneratione imaginum, tibi prouidendum, vt sabbatum obserues, vt circuncidaris. Hæc enim iubet lex indiuulsè ac mordicus tueri, vtque lex omnis obseruetur, neque extra Hierusalem celebretur Pascha Domini. Cæterum scitote & hoc, quia si seruaueritis legem, Christus nihil vobis proderit. Tibi insuper prospice, vt emortui fratris vxorem ducas ad suscitandum semen fratri. Prouidendum, vt ne cantes canticum Domini in terra aliena. Sed absit, vt hæc contingant. Qui enim iustificamini in lege, à gratia excidistis. Nouimus Christum, Imperatorem esse ac Dominũ: ne ipsum suo priuemus exercitu. Domini enim exercitus sancti sunt. Imperator terrenus proprio se spoliet exercitu: tum demum pergat suũ regem ac Dominum nudare exercitu. Purpura se exuat, deponat diadema, tunc venerabilẽ cultum adimat his qui quàm optimè gesserunt se aduersus* tyrannum, & contra vitiosas animi affectiones insigniter eluctantes regali dominio potiti sunt. Si enim hęredes sunt Dei, cohæredes autem Chri-

Psal. 136.

Ad gal. 5

* Diabolum.

Christi: erunt vtique & diuinæ illius gloriæ ac regni consortes. Qomodo non etiã in terra fiant amici Christi ipsius gloriæ conparticipes? Non dico vos seruos, ait Deus, Et, Vos amici mei estis. *Ioan. 15.* Hos ne tandem exuemus honore eis indulto à Dei ecclesia? O præfidentẽ manum! O sententiã temerè pronuntiatam, diuinæ voluntati contradicentem & aduersum eius mandata nihil non moliẽtem. Si venerabilem cultum negas imagini, vtique nec colis filiũ Dei, qui viuens est imago inuisibilis Dei & character patri per omnia similis. Templũ illud quod ædificauit Salomon, sanguine dedicatum est brutorum animalium & imaginibus expertium rationis exornatum: putà leonum, boum, palmarum & malorum granatorum. Nunc autem Christi sanguine dedicatur ecclesia ac sanctorũ eius, Christi quoque & sanctorum imaginibus decoratur. Aut tu è medio omnium imaginum adorationem tolle, aut nihil noui temerè designes, neque trãsferas terminos * æternos quos posuerunt patres tui. Nõ eas *ὅρια αἰώνια.* dico traditiones quas accepit ecclesia ante Christi Dei nostri aduentum in carnem: sed eas quæ ab ipsius aduẽtu proditæ sunt. De traditionibus enim veteris testamenti dequęrens Deus dicit: *Ezech 20.* Dedi eis præcepta non bona, secundum duriciã cordis eorum. Itaque trãslato sacerdotio necesse fuit legis translationem fieri. Porro ritus ecclesiasticæ sanctionis non modò literis tradiderũt

 exi-

eximij ſpectatores & adminiſtri verbi:ſed & ver botenus & citra ſcripturam quaſdam nobis obſeruandas commendarunt. Vnde enim ipſi nouimus ſanctum Caluariæ locum? vnde monumentum vitæ?Non quidem citra ſcripturam didicit hoc à patre puer. Scriptum quippe eſt in eo Caluariæ loco Dominũ fuiſſe affixum Cruci & in monumēto ſepultum quod exciderat Ioſeph in petra. Quòd autem nunc ea loca ſint venerationi, hoc vtique ipſi nouimus ex traditione nõ ſcripta. Plurima occurrũt his ſimilia. Vnde ſcimus, quia baptizādus tertiò intingi aqua debeat hoc eſt baptizari trina immerſione? Vnde, quòd orandum ſit nobis, vultu ad orientem conuerſo? Vnde quòd crux adoranda ſit?Nonne hæc per traditionem nullis proditam ſcripturis? Eóque
2. Teſſal. 2 eximius Apoſtolus Paulus ait:Itaque fratres ſtate & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Multa igitur quum per traditionem eccleſia receperit quæ & continenter obſeruauit ad hanc vſque ætatem:quid ita anxiè minima hæc perſequimini occupati circa imagines? Euangelium Thomæ compoſuerunt Manichæi: Euangelium ſecundum * Leonem compoſuiſtis vos. Non approbo imperatorem qui rapto & inuecta tyrannide inuadit ſacerdotij dignitatem. Non imperatores poteſtatem acceperunt ligādi atque ſoluendi. Compertum habeo Valentem Imperatorem

Imperatorem Iconomachũ intelligit Leonem Iſaurum.

rem

tem nomine tenus Christianum fuisse & fidem alioqui ortodoxam persequutum. Huic confines fuisse scio Zenonem, Anastasiũ, Heracliũ, Constantinũ Siculum, Bardaniscen eũ qui Philippicus dictus est. Nõ consentio, vt ecclesia paciscatur se executurã imperialis edicti formulã: imò vt mordicus tueatur traditiones à patribus acceptas siue scripto proditas, seu citra scripturã vsu ecclesiæ comprobatas. Quemadmodũ enim in vniuerso mundo per scripturã prædicatum est euangelium: ita & per totum mundum citra scripturam traditum est, vt imagines Christi Dei carnis trabea amicti ac sanctorum penicillo pictorio exprimantur, veluti est & adoratio Crucis, & vt ad orientẽ vultu conuerso orationes nostras effundamus. Quæ autem scripturæ oracula in medium producis, nostra sententia imaginum venerationem minimè abhorrent, nec execrantur: sed gentiles detestantur qui eas prædicant suos esse Deos. Nihil igitur opus est conuellere consuetudinem tuendæ pietatis studio traditam ecclesiæ, propter gentilium impium & insolentem abusum. Incantatores ac malefici præstigiatores adiurant, adiurat & ecclesia *catechumenos: sed illi quidem Dęmonum inuocatione, hæc verò aduersus Dæmonas interpellando Deũ. Immolabant gentiles Dæmonibus, sed Deo Israël sanguinem copiosum, nidoresque offerebat: ecclesia verò Deo immolat hostiam incruentam.

*κατηχουμένους.

Dæmonibus imagines Gentiles dedicabant: sed & Israël imagines Deos quondam existimabat.
Exod. 32. Dicebant enim, Hi dij tui sunt Israël, qui reduxerũt te de terra Ægypti. Nos ex opposito imagines consecramus vero Deo & eidem incarnato, ipsiúsque seruis ac amicis qui & ab obsessis numerosam profligant dæmonum cateruam. Quòd si obiicias beatum Epiphanium nihil obscurè nobis interdixisse imaginum cultura: scito, quia sermo ille commentitius est, ab *Epiphanio quopiam qui alius fuerit ab hoc insigni Epiphanio, id tamen nominis sortitus, cuiusmodi permulta contingere solent. Non enim patrum traditioni repugnat istius patris doctrina. Vnius enim Spiritus sancti participes fuerunt omnes. Testimonio est ipsius ecclesia imaginibus exornata, vsquedum nonnulli aduersus eam insurrexerunt, & gregem Christi turbelis exagitarunt, pro virili adnitentes populo Dei poculũ doctrinæ porrigere ad fraudulentam subuersionem. Si crucem, lanceam, harundinem, & spongiam (per quæ Deicidæ Iudæi Dominum meum intolerandis affecere contumeliis, denique morte atrocissima multarunt) si hæc inquam, quòd causam exhibuerint instaurandæ meæ saluti, adoro ac veneror: non etiam imagines adorabo à fidelibus depictas pia intentione ad gloriam & memoriã passionum Christi recolendam? Si imaginẽ crucis ex qualicunque tandem materia fabrefactam adoro,

** Ab Epiphanio de hæretico.*

Adscribitur & hoc margini. Inuẽtus est & eò vsque agrestis & inclemẽs Leo qui frendens turbelis permiscuit Christi gregem.

adoro, non etiam adorabo eius imaginem qui à cruce pependit, & re ipsa docuit suã crucem nobis esse salutarem? O inhumanitatẽ! Nam quòd non venerer materiã, vel hinc perspicuum euadit. In partes enim dissoluta effigie crucis, (siquidem ex ligno fuerit fabrefacta) lignum ipsum contrado igni, perinde ac imaginum materiam. Quòd autem artificium pingendi imagines non nouè & recèns ęxcogitatum sit nec earum veneratio: sed peruetus ecclesię traditio, accipe & scriptorum & consuetudinum à patribus ad nos vsque delatarum numerosam multitudinem. Sanè in sancto Matthæi euangelio ait hæc Dominus, dum beatos suos prædicat discipulos: cúmque ipsis eos omnes qui ad illorum regulam recta incedunt, & qui illorum subsequuntur vestigia. Beati sunt oculi vestri, quia vident: & beatæ aures vestræ, quia audiunt. Amen enim dico vobis, quia multi prophetæ & iusti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Ingenti & nos flagramus desyderio videndi, quatenus vires sinunt. Videmus enim in speculo & in ænigmate & in imagine, & proinde hinc beatificamur. Deus ipse primus condidit imaginem, imaginésque demonstrauit. Hominẽ enim ad suam ipsius imaginem creauit. Porrò Abraham, Moyses, Esaias, denique prophetæ imagines viderunt Dei, non ipsam Dei essentiam. Rubus ille imago erat matris

Matt. 13.

1. *Cor.* 13.

Genes. 18.

tris

tris Dei,& quia ad rubũ propiùs accessuro Moy-
Exod. 3. si, dixit Deus:solue calceamentum pedum tuorum.
Terra enim in qua stas, terra sancta est. Si igitur terra,in qua imago Deiparæ visa est Moysi,terra sancta est:quanto magis ipsa imago? Nõ enim sancta est solùm:sed ausim profiteri,etiam sanctorum sancta. Ipse dominus interrogãtibus
Matt. 19. Pharisæis,Quid igitur Moyses mandauit dare libellum repudij,& dimittere vxorem? Respõdit, Quia Moyses propter duritiã cordis vestri permisit vobis dimittere vxorem vestram. A principio autem non fuit sic. Et ego dico vobis, quia Moyses propter duritiam cordis filiorum Israel, quum planè nosset eorum procliuem lapsum ad Idololatriam, non eis permisit vt exprimerent imagines. Nunc autem res in diuersum abiit. Ipsi enim solidè consistimus in petra fidei, copiosa lumine diuinæ cognitionis locupletati. Audite,
Matt. 23. quid dicat Dominus, stulti & cæci. Qui iurauit in tẽplo,iurat in eo & in illo qui habitat in ipso: & qui iurauit in cœlo,iurat in throno Dei & in eo qui sedet super ipsum. Et qui iurat in imagine, iurat in eo qui exprimitur per imaginem. Sanè quidem tabernaculum, velum oppansum tabernaculo,arca,mensa, denique omnia tabernaculo illata,imagines erant,figuræ & opera manuum hominum,quæ ab omni Israël adorabantur. Iam verò etiã Cherubim sculptiles Dei mandato affabrè facti fuisse satis superque demonstratũ

ſtratũ eſt. Dixit enim Deus Moyſi: Vide, vt omnia facias ſecundum exemplar quod tibi monſtratum eſt in monte. Audi & Apoſtolum Paulum ſuo hoc confirmantẽ teſtimonio, quia manufacta & imagines adorabat Iſraël, Deo hoc præcipiẽte. Ait enim: Si eſſet ſuper terrã, nec eſſet ſacerdos: quum eſſent ſacerdotes qui offerrẽt ſecundum legẽ munera, qui exẽplari & vmbræ deſeruiunt cœleſtiũ, ſicut reſponſum accepit Moyſes quum conſumaret tabernaculũ. Vide enim, ait, omnia facito ſecundum exemplar quod tibi monſtratum eſt in monte. Nunc autem melius fortitus eſt miniſterium: quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum lege eſt. Nam ſi illud culpa vacaſſet: non vtique ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit, Ecce dies veniunt, dicit dominus, & conſummabo ſuper domum Iſraël & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum teſtamentum quod ſtatui cum patribus veſtris in die qua apprehendi manum eorum, vt educerẽ eos de terra Ægypti. Et aliquantò pòſt, Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt. Habebat quidem prius tabernaculum iuſtificationes culturæ & illud ſanctum ſeculare. Tabernaculum enim factum eſt primum in quo erant candelabrum, menſa, propoſitio panum quæ dicitur ſancta. Poſt Velamẽ-

Hebr. 8. b
Exo. 25. d
Act. 7.
Hiere. 33. e
Hebre. 8. e
Hebr. 9. a

tum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habẽs thuribulum,& arcam testamenti circuntectam ex omni parte auro,in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat,& tabulæ testamẽ-
Eod.cap. ti,supérque eam erant Cherubim gloriæ obunbrantia propitiatoriũ.Rursus,non enim in ma-
Cap. 10. initio. nufacta sancta Christus introiuit, exemplaria verorum:sed in ipsum cœlum.Post alia, Vmbrã enim habens lex futurorum bonorũ,non ipsam imaginem rerum. Agnosce iam quia lex & quæ per ipsam prescribuntur, omnis denique secundum nos latria,manufacta sunt sancta nos offerentia per materiam Deo materiæ omnis experti.Lex quidem & quæ legẽ prescribebantur,omnia vmbratilis quædam repræsentatio erant futuræ imaginis:hoc est, quã nos Deo exhibemus, latriæ.Latria autem hæc nostra,imago est futurorum bonorum.Res verò ipsæ, superna Hierusalem,à concretione materiæ aliena,nec manufacta, quemadmodum eximius ait Apostolus,
Ad Heb. 13. Non enim habemus hîc permanentẽ ciuitatem, sed futuram inquirimus,quæ est superna Hierusalem,cuius artifex & conditor est Deus.Omnia enim quæ & secundum legem & secundum * latriam nostram illius gratia facta sunt.Ipsi gratia in secula,Amen.

**Eam intelligit quam soli Deo exhibemus.*

Testimonia veterum & probatorum sanctorum patrum de imaginibus.

Ex epistola.S.Dionysij Areopagitæ,ad Titum.

Opor-

Oportet igitur,& cætera.) Habes ſub finẽ primi cum Ioan.Damaſceni ſcholio.

Eiuſdem ex opere de diuinis nominibus.

Hæc & nos in ſacris edocti ſumus.)Habes ſub finem primi,cum Ioan.Damaſ.ſcholio.

Ex eiuſdem opere de eccleſiaſtica Hierarchia.

Sed illæ quidem ſuperiores.)Habes ſub finẽ primi cum Schol.

Ex ſermone.S.Baſilij in B.Barlaam martyrem cuius eſt principiũ

Prius quidem ſanctorum neces. Mihi nũc exurgite)Habes ſub finem primi.

Ex eiuſdem capite.18. ad Amphilochium.

Quoniam rex.) Habes ſub finem primi cũ Scholio Ioannis Damaſcen.

Ex ſermone eiuſdem in Gordium martyrem.

Spirituali iucunditate.) Habes ſub finem primi, cum Scholio.

Eiuſdem in eundem martyrem.

Quemadmodum enim ex igne.) Sub finem primi cum Scholio.

Sub finem eiuſdem ſermonis.

Quemadmodum enim Solem.)ſub finem primi cum Scholio.

Ex ſermone in.40.martyres.

Martyrũ memoriã.) Sub finẽ primi cũ Scholio.

Ex eodem Baſilio.

Agedum igitur.)ſub finem cum Scholio.

Ex Gregorio Nyſeno.

Quemadmodum iuxta.) Sub finem primi.

Ex capite.5.eiuſdem operis.

Diuina pulchritudo.)Sub finẽ primi cũ Scholio.

Ex ſermone eiuſdem de diuinitate filij & ſpiritus ſancti.

Dehinc pater.)Sub finem primi.

regis imaginem, ſibi irrogatam iniuriam reiicit in regem.

Ex eiuſdem Ioan. Chryſoſtomi ſermone in Meletium Antiochiæ epiſcopum ac martyrem, & in eorum qui conuenerant ſtudium propenſius, qui ſic orditur.

Quoquouerſus oculos circunferens in ſanctum gregem.

Paulò poſt,

Quódque fiebat, erat diſciplina exercẽdæ pietatis. Adigebantur enim eò, vt continenter meminiſſent appellationis illius, eorũmque animis ſanctus ille obuerſaretur, ac nomen retinerent ad propulſandam affectionem omnem & animi cogitationem à ratione abhorrentem. Atque ita diu factum id eſt, vt vbilibet locorum, in biuio, in foro, & in agris celebri ſono huius nominis applauderetur. Nec propter tanti nominis celebritatem ſolùm affecti hoc ſunt deſyderio: ſed & ob formam corporis ipſius. Quod igitur & in nominibus opere ipſo demonſtraſtis: hoc ipſum in eius imagine re ipſa declaraſtis. Etenim in*annulorum palis, poculis in phialis, thalamorum parietibus, denique nullo non loco ſanctam eius imaginem multi exculpſerunt, vt ne vel auditu ſolo illius appellationem perciperent, ſed & ipſius effigiem quouis loco viderent ſibi ob oculos exhibitam, proinde & hinc duplicem decerperent conſolationem.

*σφενδόνη. *pars annulli cui inſeritur gemma pala.*

Eiuſdem in proditionem Iudæ, in Paſcha & in traditionem ſacramentorum, quódque nõ oporteat meminiſſe iniuriarum.

Quemadmodum enim in eadem tabella pi-

uenit eam vllo aſpergi dedecore.

Et aliquantò pòſt.

Quemadmodum enim qui contumelioſè debacchatur in regis imaginem, pœnam ſubire cogitur irrogatę cnotumeliæ vltricem, perinde ac ipſummet regem eo dedecore aſperſiſſet, vt aliud nihil fuerit imago quàm lignum & colores ceræ immixti & contemperati. Ad eundem modum, qui cuiuſpiam effigiem ignominia afficit, eá vtique contumeliam in eum ipſum confert cuius eſt effigies.

Ex Limonario S. patris noſtri Sophronij Archiepiſcopi Hieroſolymitani.

Dicebat Abbas Theodorus.) Habes ſub finem primi cum Scholio Ioan. Damaſceni.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Eiusdem S. Ioannis Damasceni, *LIBER TERTIVS ADuersus eos qui venerabiles sanctásque imagines respuunt & aspernantur.*

Os hic perpetuus est illi versuto serpenti & authori malitiæ omnis, Diabolo inquam, multiformi bello adoriri ac lacessere hominem ad imaginem Dei formatũ, & per ea quæ inter se pugnant, eius mortem moliri. Mox enim initio cõditi hominis, spem ei ac desiderium parandæ diuinitatis inseuit, pérque id ipsum præcipitauit in mortem brutarum animantium. Nec solùm, sed & eundem subinde inescauit pecuinis voluptatum illecebris. Quanta quæso, dimensione à se disiũcta sunt diuinitas & totius expers rationis cupiditas? Et quidem aliquando ipsum eò
Nimirũ Christi, Dei & hominis. impietatis deuoluit, vt negaret Deum esse, quẽadmodum ait eximius pater * Dei Dauid, Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Nonnunquam verò, vt impiè astrueret Deorum multitu-
Psal.13. dinem. Interdum persuasit, vt ne eum quidem adoraret qui natura Deus est: è diuerso eundem subornauit, vt venerabilem cultũ tribueret dæmonibus, prætereà & cœlo, terræ, Soli, lunæ, astris, reliquæ insuper creaturæ, vsque ad bestias

aquati-

aquaticas, terrestres siue aërias & infima reptilia. Quod enim attinet ad grauitatem flagitij, paria sunt, dignis honore non rependere debitum honorem, & ignominiosis non congruentẽ gloriam accõmodare. Porrò veritas media insistens via, omnia respuit abhorrentia à morum probitate. Cæterum perduellis ille, inimicus veritatis humanæque salutis hostis indefessus, qui olim hoc errore impietatis crebriùs implicuit non gentes modò, sed & filios Israel, vt sibi imagines depingerent Dæmonum, hominum impiorum, volucrum, beluarum ac reptilium & eisdem tanquam diis venerabundi prociderent: nũc Christi ecclesiam in tranquilla pace acquiescentem omni studio adnititur variis exagitare turbelis, per labia iniqua & linguam dolosam, diuinis eloquiis suam condiens subdolam malitiam, huiusque indecorem ac tenebricosam speciem tentans obtegere, simul & incõstantium corda agitãdo auocare à veritate & ab accepta à Patribus consuetudine. Surrexerunt enim quidam asserẽtes non oportere exprimere imagines, nec eas in prospectum omnium debere proponi ad contẽplationem, gloriam, admirationem & exemplũ, Christi insuper salutifera & stupẽda opera, passionésq; ac sanctorum fortia facta aduersus diabolum. Ecquis præditus Dei cognitione & spirituali intelligentia, fraudulentã hanc esse suggestionem diaboli nesciat? non enim vult suam

profligationem & ignominiam traduci atque euulgari: neque ſuſtinet Dei ac ſanctorum eius gloriá quoquo pacto in publicum prodi. Quòd ſi Dei inuiſibilis imaginẽ effingeremus, vtique velis nolis, peccaremus. Siquidem Deus, quum ſit incorporeus, nullius figuræ capax, inuiſibilis & incircunſcriptus, nulla poteſt exprimi imagine. Rurſus, Si quæ ipſi vel ſculpendo vel pingendo effigiamus, cenſeamus eſſe Deos, iíſque tanquam diis latriam ſoli Deo debitã exhibemus, haud dubium eſt nos impiè agere. Atqui nihil horum facimus. Non etiam in errorem prolabimur imaginem exprimentes Dei incarnati, in carne viſi ſuper terram & cum hominibus per inenarrabilem ſuam bonitatem conuerſati, vt qui noſtram aſſumpſit naturam, carnulentam craſſitiem, formam & carnis colorem. Ipſi enim magno tenemur deſiderio videndæ eius formæ. Vt enim eximius ait Apoſtolus, In ſpeculo & in ænigmate nunc videmus. Eſt autem imago ſpeculum & ægnima ſe accommodans noſtri corporis pinguitudini. Mens etiamſi plurimum laboret: nequit tamen excedere è corporeis iſtis, eximio illo teſte Gregorio. O inuide diabole, planè inuidia ſtimularis, vt ne Domini expreſſam ſimilitudinem contemplemur, ac proinde per eius amabilem cõtuitum ſancti efficiamur, vt ne perſpiciamus ſalutiferam ac multimodã ipſius paſſionẽ & eius demiremur erga nos * demiſ-

Nazianzenũ intelligit.

**Vulgò cõdeſcẽſionẽ, συγκατάβασιν.*

missionem. Non vis vt contemplemur stupēda eius opera, agnoscamus ac depromamus gloriā diuinæ eius potentiæ. Torqueris inuidia, quòd sanctis honor à Deo sit attributus. Non sustines nos videre eorum gloriam in scripta relatā. Non vis nos effici probos æmulatores ipsorum per quàm strenuæ virtutis ac fidei. Nō fers, quia multiformis vtilitas nobis accedit tū corporis, tum animæ ex nostra erga ipsos fide. Nequaquā tibi obtēperamus ô inuide Dæmon & infensissime osor hominū. Audite populi, tribus, linguæ, viri, mulieres, pueri, senes, adolescentuli & infantes, gens Christianorum sancta. Si quis euangelizat vobis præter id quod accepit sancta catholica ecclesia ab Apostolis, patribus & synodis, & in hūc vsque diem perpetuo cursu obseruauit: ne talem audieritis, cauete excipiatis consilium quod instillat serpens, quemadmodum admisit Heua & vindemiauit mortem. Etiam si angelus, etiam si Imperator euangelizet vobis præter id quod accepistis, aures occludite. Extraho interim tempus & detrecto dicere, quemadmodum eximius dicebat Apostolus, Anathema esto, quippe præstolor correctionem. Sed isti obiiciunt nō perscrutantes mentem scripturæ, Deum per Moysen legislatorem, non facies omnem similitudinem eorum quæcunque sunt in cœlo & quæcunque in terra. Et per Dauid prophetam, Confundantur omnes qui adorant sculptilia, qui gloriantur

חוה vi-
ua siue vi-
ta.

*ἐν εἰδώ- in*ſimulachris ſuis. Alia inſuper inducunt con-
λοις. ſimilis formulæ. Quæcunque iſti inferunt ex di-
uina ſcriptura, ex ſanctis item patribus, in eandẽ
conſpirant ſententiam. Ad hæc igitur quid re-
ſpondemus? Quid aliud, quàm quod à Domino
reſponſum eſt Iudæis? Scrutamini ſcripturas. Si-
quidem bona eſt perſcrutatio ſcripturarum. Cæ-
terum cordate ac prudenter hîc attẽti eſtote. Im-
poſſibile eſt dilectiſſimi, vt Deus mẽtiatur. Vnus
eſt Deus, vnus qui legem dedit veteris nouíque
teſtamenti: Olim ipſe loquutus eſt multifariam
* ἐν pro multíſque modis patribus*in prophetis, & in no-
per, dialecto Hebraica. uiſſimis temporibus in vnigenito filio ſuo. At-
tendite igitur cum exacta diligentia. Sermo hic
non eſt meus. Spiritus ipſe Sanctus per Paulum
ſanctum apoſtolum ſententiam hanc pronuntia-
uit: multifariam multíſque modis olim Deus lo-
quutus eſt patribus in prophetis. Vide, quia mul-
Collatio à ſimili elegans. tifariam multíſque modis loquutus eſt Deus. Vt
enim medicæ artis peritus non eandem ſemper
medelę ſpeciem offert, ſed quod vnicuique accõ-
modum nouit & conducibile medicamentum,
dignoſcens regionẽm, morbum, horam, temporis
opportunitatem ſcilicet, habitudinem corporis
& ætatem. Et quidem infanti ſpeciem alteram, al-
teram ei offert qui perfecta adoleuit ætate. Aliud
item infirmo, aliud valenti. Et vnicuique infirmo
rum non idem adhibet medicamẽtum, ſed aliud
pro habitudinis ac morbi cõditione. Aliud item
æſtatæ,

æſtate, aliud Hyeme: Autumno aliud, aliud vere. Et in vnoquoque loco pro commoditate loci. Ad eundem modum & præſtantiſſimus hic animarũ medicus, infantibus adhuc & qui iniqua valetudine conflictantur, nimirum qui ad idololatriam propendentes Idola Deos deputant & ipſis quaſi diis venerabundi prócidunt, Dei verò venerationem auerſantur & gloriam Deo debitam, creaturæ exhibent, iſtis interdixit pictura imaginũ. Dei verò imaginem deſcribere nemo queat, quãdoquidem incorporeus eſt, inuiſibilis, nec vlla materia, figura, circunſcriptione, aut mentis intelligentia comprehendi poteſt. Quo enim pacto numen illud quod nulli ſe reddidit conſpicuum aut viſum ſit, exprimi poterit per imaginem? Deum enim nemo vidit vnquam. Vnigenitus filius qui eſt in*ſinibus patris, ipſe enarrauit. Et, Nemo videbit faciem meam, & viuet, dixit Deus. Quia verò colebant Idola veluti dij eſſent, audi quid dicat ſcriptura in*exitu filiorum Iſraël, quo tempore aſcendit Moyſes in montem Sina & aliquantum moræ traxit aſſidens Deo, vt legem acciperet, quo tempore aduerſus Aaronẽ famulum Dei coortus eſt ingratus ille ac perfidus populus, dicens: fac nobis Deos qui præcedant nos. Homo enim hic Moyſes, neſcimus quid acciderit ei. Denique quum ab vxoribus ſuis ſuſtuliſſent mundum muliebrem & ex eo conflaſſent vitulum, comederunt, biberunt & inebriati ſunt

Ioan.

*ϰαὶ ϰόλποις.

*ϰαὶ ἐξόδῳ vel exitũ de Aegipto vel in eo lib. qui Exodus dicitur.

vino ſimul & errore ac cœperunt ludere, in ſua inſipientia dicentes, Hi ſunt dij tui Iſraël. Vides eos Idola habuiſſe pro diis. Non enim fecerunt Iouis Idolum, ſiue huius, aut illius: ſed vt ſors tulit. Dederunt ipſi aurum, vt ex eo Idolum conflarent, quod fortuitò ac temerè contigit & aſcendit *effigies capitis bubuli. Itaque eiuſmodi conflatilia ſimulachra cenſebant eſſe Deos, eaq; adorabant vt Deos, quæ quidem efficiebantur dæmonũ domicilia. Et quia deſerto creatore, creaturæ latriam ſoli Deo debitam offerebãt, vti eximius ait Apoſtolus, qui & immutauerunt gloriã incorruptibilis Dei in ſimilitudinem corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedum & ſerpentium, & latriam exhibuerunt creaturæ relicto creatore, ob id illis Deus omni expreſſione ſimilitudinis interdixit. Eum noui qui minimè fallendo dixit: Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt. Et, Dominum Deum tuum adorabis & ei ſoli *ſeruies. Et non erunt tibi dij alij. Et, Non facies ſculptilem omnem ſimilitudinem eorum quæcunque ſunt in cœlo & quæcunque ſunt in terra. Et, Confundantur omnes qui adorant ſculptilia. Et, dij qui cœlum & terram non fecerunt, diſpereant. Et quæcunque ad formulam conſimilem olim Deus loquutus eſt patribus, qui & in nouiſſimis diebus loquutus eſt nobis in vnigenito filio ſuo, per quem fecit & ſecula. Noui eum qui dixit, Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt

[Margin: *ἐκτύπωμα βουκράνου.]

[Margin: Rom. 1.c.]

[Margin: *vel latriã offeres λατρεύσεις.]

te

te ſolum viuentem & verum Deum,& quem miſiſti,Ieſum Chriſtum.Et,Credo in vnum Deum, vnam omnium quæ ſunt, principem originem: carentem principio,increatum,nec vlli obnoxiũ interitui nimirum immortalem,æternũ ac ſempiternum, incomprehenſibilem, incorporeum, inuiſibilem,incircunſcriptum,figuræ omnis expertem,vnam ſuperſubſtantialem eſſentiam,ſupereminentẽ diuinitatẽ in tribus perſonis Patre & filio & Spiritu ſancto. Huic vni ſeruio & exhibeo latriæ venerationem,vnum Deum adoro, vnam diuinitatem agnoſco. Quinetiam trinitati perſonarum latriam offero Deo patri & Deo filio incarnato, & Deo Spiritui ſancto : non tribus diis, ſed vni:non diſparatis ſubſtantiis, ſed eſſentia vnitis perſonis:non tres adorationis formulas offero,ſed vnam:non ſeorſim cuique perſonarum,ſed vnitè tribus perſonis tanquam vni Deo vnam exhibeo venerationem. Non adoro creaturam, potiùs quàm creatorem : ſed ipſum creatorem redimendi mei gratia factum creaturam & qui ad creaturam deſcendit nihil abiectè & citra vllam imminutionem ſuæ maieſtatis, vt gloria meam illuſtraret naturam & diuinæ efficeret conſortem naturæ. Cum hoc rege & eodẽ Deo purpuream adoro trabeam aſſumpti corporis, non quaſi veſtimentum , neque vt quartam perſonam,abſit,ſed*perinde ac ſimul nuncupatã Deum, quam inuertibiliter perunxit gratiæ plenitudo

Quæ protinus ſequũtur habes & in primo.

*ὁμόθεον χρηματίσαν ἀλουργίδα.

nitudo

nitudo. Non diuinitas facta est natura carnis: sed quemadmodum verbum incommutabiliter factum est caro, manens quod priùs erat: ita & caro facta est verbum nihil perdens quod vtique est, imò veriùs secundum hypostasin coünita verbo, quamobrem spe bona cõfirmatus Deũ inuisibilem qui nostræ salutis procurandæ caussa particeps esse voluit carnis & sanguinis, ausim per imaginẽ exprimere. Non imagine quidẽ exprimo inuisibilẽ ipsam diuinitatẽ, sed per imaginẽ, à Deo assumptã ac visam carnẽ repræsento. Si enim animã ipsam effigie vlla nemo queat repręsentare, quãtò magis nec eũ poterit, qui animę cõtulit, vt cõcretioris materiæ expers esset? Sed obiiciũt isti Deum dixisse per Moysen suæ legis latorem: Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli seruies. Et, Non facies tibi omnem similitudinem eorum quæcunque in cœlo sunt, & quæcunque in terra. fratres, prorsus isti in errore versantur nescij, quia litera quidẽ occidit, spiritus autem viuificat, non perscrutantes medullã spiritus sub cortice literæ delitescẽtem, quibus meritò responderim, Qui vos hoc docuit, discat id quod & hinc cõsequitur. Disce, quánam verborum formula præscriptam sententiam interpretetur ipse legislator, sic sanè propemodũ in Deuteronomio dicens: Et loquutus est dominus ad vos è medio ignis. Vocem verborũ vos audistis & similitudinem non vidistis, præterquam vocem.

cem. Post pauca, Et custodite valde animas vestras: quia similitudinem non vidistis die qua loquutus est Dominus ad vos in Horeb, in mõte è medio ignis, ne fortè * peccaretis & faceretis vobis ipsis sculptilem similitudinem, omnem imaginem, similitudinem masculini sexus aut fœminini, similitudinem omnis iumenti eorum quæ gradiuntur super terram, similitudinẽ omnis volucris pennatæ, & quæ ordine sequuntur. Post pauca, Ne forte sursum attollens oculos in cœlum & videns Solem & lunam & stellas & omnem ornatum cœli, errore correptus adores ea, & latriam eis exhibeas. Vides, vt vna sit mens & intelligentia: vt ne creaturæ, deserto creatore seruirent, neque offerrent creaturæ Deo debitã latriam, præterquã soli creatori? Quocirca vbiq; connectit adorationi latriam. Rursus enim ait, Non erunt tibi dij alij, præter me. Non facies tibi sculptilem omnem similitudinem. Nõ adorabis ea, nec vllo vnquam tempore latriam eis offeres, quia ego sum Dominus Deus vester. Rursum, Altaria eorum subuertite, simulachra eorũ conterite, sculptilia deorum eorũ igni comburite. Nunquam enim adorabitis Deum alterum. Post pauca, Deos conflatiles non facies tibi. Vides, vt Idololatriæ vitandæ causa pictura interdicat imaginum? Deum enim, qui quãtitatis totius expers est, incircunscriptilis & inuisibilis, nemo queat effigie vlla repræsentare. Ait enim

*ἀνομήσητε trãsgrederemini legem.

Moyses, non enim speciem eius vidistis, quem-
Act. 17. admodum & Paulus in medio stās Ariopagi ait:
Genus igitur quū simus Dei, non debemus existimare auro aut argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationi hominis, diuinum esse simile. Iudæis enim quòd procliuiores essent ad Idololatriam, Hæc lege præscripta sunt: nos autem quibus datū est de Deo disserere, facilè vitamus errorem gentilitiæ superstitionis, & cū Deo syncериter versamur, quippe qui agnouimus veritatem, vt soli Deo latriā exhibeamus ditati perfectione diuinæ cognitionis, & occurramus in virum perfectum, & vitantes iuuenilem leuitatem non iam sumus sub pedagogo, accepto Dei munere, habitu discretionis, scientes etiam quid repræsentetur per imaginē, quid item nulla queat circunscribi imagine aut definiri. Lex enim nobis ad Christi cognitionem proueheēdis fuit pædagogus, vt per fidē iustificaremur. Quum enim per ætatem parum essemus cordati & imprudētes, mundi istius elemētis seruiebamus. Simul autem atque fides aduenit, iàm ampliùs non sumus sub pædagogo. Non enim speciem eius vidistis, ait scriptura. Papæ quanta erat sapientia istius legislatoris. Quî enim possit vlla imagine exprimi quod inuisibile est? Quo pacto per imaginē representabitur quod nulla potest abumbrari similitudine? Quomodo per picturam describetur quod quantitate vacat & mole magnitudinis,
quod

quod infinitũ eſt, omniq́ue caret forma? Quod incorporeum eſt, quónam pacto per temperaturam colorum ſe ſpectandum præbebit? Quónã modo quod figuræ omnis expers eſt, vlla effigie exprimetur? Quid ergo per hoc myſticè denuntiatur? Nimirum, vt ne nunc quidem eum exprimas imagine qui eſt inuiſibilis. Vbi verò videris eum qui incorporeus erat, factũ eſſe hominem propter te: tunc ipſum ſub humana effigie exprimito. Quum is qui inuiſibilis erat ſe reddiderit per carnis trabeam, viſibilem: tunc imaginẽ depingito. Quum is qui ſingulari propriæ naturæ præſtantia, ab omni dimenſione quantitatis, amplitudinis & magnitudinis in forma Dei exiſtebat, forma ſerui accepta, per eam contraxerit ſe ad quantitatem & amplitudinem, ſibíque adaptarit figuram corporis, tunc in tabellis eum depingito ac palàm expone ad commune ſpectaculũ qui ſuſtinuit ſe exhibere viſibilem. Inenarrabilem eius demiſſionem per figuram exprime. Ipſius ex virgine generationem, baptiſmum in Iordane, in Thabor trãſfigurationem, paſſiones quæ nobis conciliant circa perturbationes animi immobilitatem & conſtãtiam, miracula vtique argumenta diuinæ eius & naturæ & operatoriæ virtutis per efficacem operationem carnis deſignata ac perfecta, ſalutarem ſaluatoris ſepulturam, reſurrectionem, in cœlum aſcenſionem, nihil non horum & ſermone & coloribus ex-

prime, inque libris & pictoriis tabellis, Non facies (ait) tibiipsi sculptile, neque omnem similitudinem. Sed enim ait scriptura Deo iubente fecisse eos hæc: Velum tabernaculi testimonij ex hyacintho & purpura & coccino* filato & byssо* retorta opus textile Cherubim, & fecerunt propitiatorium à parte suprema arcę, ex auro puro & duos cherubim. Quid facis ô Moyses? Tu vetas ne quis sibi sculptile faciat, nō omnē similitudinē, & tu velum instruis opus videlicet textile Cherubim, duos item Cherubim ex auro puro? Sed enim audi quid tibi Moyses Dei famulus ex contrario respondeat: O cæci & stulti, intelligite eorum vim quæ dicuntur: Et custodite valde animas vestras. Equidem dixi, quia similitudinem non vidistis in die qua loquutus est Dominus ad vos in Horeb, in monte è medio ignis, ne forte peccaretis, & faceretis vobis sculptilem similitudinem, omnem imaginem. Et deos conflatiles non facies tibiipsi. Non dixi, non facies imaginem quæ repræsentet Cherubim, tanquā seruorum proximè adsistentium propitiatorio: sed non facies tibiipsi deos conflatiles, & non facies omnem similitudinem, quasi Deos. Nullo vnquam tempore latriam exhibebis, præterquā creatori. Sanè Dei imaginem nullam depinxi, nec verò alterius vllius creaturæ tanquam Dei. In seruitutem enim peccati redacta est humana natura. Neque vlli creaturæ, præterquā creatori

*νενησμένου.
*κεκλωσμένης.

tori

tori exhibui latriam. Omnis autem creaturæ aſſimilatione adornaui tabernaculum ſecundum exemplar mihi demonſtratum in monte & Cherubim qui obumbrabant propitiatorium tanquam Deo adſiſtentes. Vidiſti quàm perſpicuè innotuerit mens ſcripturæ, ſcitè ac ſolerter eam perſcrutantibus. Vos enim dilectiſſimi noſſe oportet in omni re quæri veritatem & mendacium, nimirum eius qui quidpiam faciendum aggreditur intentionem, boná ne ſit, an mala. In euangelio enim & Deus & angelus, Homo, terra, aqua, ignis, aër, Sol, Luna, aſtra, lux & tenebræ, Satanas & dæmones, ſerpentes & ſcorpij, vita & mors, infernus, virtutes & malitiæ, denique omnia bona perinde ac mala ſcripta ſunt. Sed enim quando ea quæ de his prædicantur, vera ſunt, & intentio recta contendit ad Dei gloriam & ſalutem noſtram, & gloria quidem ſanctorum eſt qui à Deo gloriam accipiunt, dedecus verò & ignominia eſt diaboli ac dæmonum ipſius: tunc veneramur Deũ, circumplectimur, deoſculamur, oculis inſuper labiis & corde erga eum charitatem noſtram conteſtamur. Pari ratione, omne vetus ac nouum teſtamentum, libros item ſanctorum & approbatorum patrũ, & contrà ſpurcam, execrabilem & impuram ſcripturam quæ deteſtabilium Manichæorum nomina continet, ad gloriam diaboli & dæmonum eius, ad animarum perditionem adinuentam deſpuimus & à

nobis propellimus. Eadem prorſus ratio ineunda eſt & de imaginibus: exquirenda eſt veritas & intentio cur pingantur. Quòd ſi ea cõperietur vera fuiſſe, recta & ad Dei ſanctorũq; eius gloriá, ad imitationem virtutis & fugam malitiæ, denique ad animarum ſalutem: cõprobandæ veniũt imagines & honorandæ, perinde ac effigies, imitationes, ſimilitudines ac libri illiteratorũ, quaſi commonitio quædam & ad memoriam reuocatio. Adorandæ igitur ſunt, oſculo excipiendæ ſalúſque eis impertienda oculis, labiis & cordis affectu, ſicuti eſt expreſſa ſimilitudo Dei incarnati, ſiue matris aut ſanctorum qui Chriſti paſſionibus communicarunt pariter & gloriæ, qui ex diabolo ac dæmonibus inſignem victoriam reportarunt, eorúmque culturam execrabilem ad nihilum redegerunt, ſimul & errores. Quòd ſi quis audebit depingere imaginem diuinæ maieſtatis repreſentatiuam, quum expers materiæ ſit nec corpus recipiat, tanquam mendacem porrò à nobis depellimus. Si quis rurſus ad gloriam, honorem & venerationem diaboli aut dæmonũ eius, talẽ deſpuimus & abſumimus igne. Si quis hominum, iumentorum, volucrum, ſerpentum aut alterius cuiuſque tandem creaturæ imaginẽ pro Deo depinxerit aut adorarit, talem percutimus Anathemate. Quemadmodum enim patres ſancti demonum ſacra ac templa diruerunt, & in eorum locis ad gloriá diuini nominis ac ſanctorum.

ctorum templa excitarunt quæ & ipsi colimus: ita & imagines Dæmonum pessum dederũt sancti illi patres, próque illis erexerunt imagines Christi, matris eius & sanctorum quas & ipsi colimus. Et quidem in vetere testamẽto Israeliticus ille populus nullius hominis nomine erexit templa & nullius celebrem statuit memoriam. Adhuc enim humana natura subiacebat maledicto, & eius condemnatio erat mors: eoque luctu & lamentis prosequebãtur mortuum & qui morticinum tetigisset, immundus reputabatur. Nunc verò postquam diuina maiestas citra omnimodam confusionem nostræ se attemperauit naturæ, veluti viuificum quoddam & salutare pharmacum, nostra proculdubio natura gloriosior effecta est, & ad incorruptionem reformata est, eoque & templa ipsis excitantur & imagines eorum nomine per picturã produntur. Sciat igitur homo omnis, quòd quisquis conatur abolere ac demoliri imaginẽ desyderio & pio zelo institutã ad gloriã & commemorationẽ Christi aut eius matris sanctæ Deiparæ siue alicuius sanctorũ, ad dedecus autem & ignominiã diaboli, ad exprimendam insuper victoriam de ipso ac dæmonibus eius relatam, neque eam veneratur, nec vllo afficit honore, non eam flagranti desyderio eius qui per eam exprimitur, amanter excipit quasi eius effigiem, non quasi Deum: talis inimicus est Christi, sanctæ item Deiparæ ac sanctorum

ctorum, vltor autem diaboli & dæmonum eius, reipsa declarans se iniquo ferre animo Dei & sanctorum eius honorẽ atque gloriam, tum quia dedecore & ignominia aspergitur diabolus. Est enim imago, triumphus, manifestatio & veluti inscriptio tituli ad perpetem memoriam victoriæ per eos partæ qui quàm fortissimè restiterũt vitiis & morum splendore inclaruerunt, ad recordationem eorum qui per ignominiam deuicti sunt & prostrati. Sæpenumero vidi qui magnopere expeterent contueri vel vestem eius cuius tenebãtur desyderio, strictim vestem ipsam, quasi desyderatum complecterẽtur, sicque oculis ac labiis eam sibi esse charissimam. Iuxta S. Apostoli Pauli doctrinam reddenda sunt omnibus debita, cui honorem debemus, rependamus honorem. Et regi quasi præcellenti, principibus autem, tanquam à rege missis. vnicuique suus habendus est honor pro modo dignitatis. Quónã loco quiuisti deprehendere in lectione veteris testamenti aut euangelij perspicuè adscriptum trinitatis nomen aut consubstantiale aut vnam diuinitatis naturam, aut tres personas verbotenus, aut vnam Christi personam aut certè duas eiusdem personæ naturas. Cæterum quãdo sancti patres hæc ita se habere definierunt per æquipollentes dictiones in scriptura positas, nos ea accipimus & eos ferimus anathemate qui non admittunt. Ego autem tibi in medium affero ex antiquo

antiquo testamento Deum præcepisse, vt describas imagines. Primū quidem, ipsum tabernaculū & quæ in eo fuerunt, omnia. In euangelio quoq; ipse Dominus his qui tentantes eum interrogabant, An liceret cēsum dare Cæsari, dixit: in medium depromite mihi numisma & * ostenderūt ei denarium & interrogauit eos, cuius haberet imaginem. Illi verò respōderunt, Cæsaris. Dixit Iesus, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Ex quo imaginem habet Cæsaris, Cęsaris est, reddite Cæsari. Et Christi imaginem, reddite Christo: Christi enim est. Dominus beatos prædicās discipulos, dixit: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis & non viderunt: & audire quæ auditis & non audierūt. Vestri autem beati sunt oculi, quia vident: & aures, quia audiunt. Viderunt igitur apostoli corporeis oculis Christum, eiúsque afflictiōnes & miracula & audierunt ipsius sermones. Cupidē & nos expetimus videre & audire ac proinde beatificari. Viderunt illi facie ad faciem: quandoquidem corporali aderat specie. Nos autem quando non iam adest, perinde atque per libros audimus ipsius sermones & per auditū sanctificamur, pérque eundem animā exornamus sanctitate, proinde & beatificamur & adoramus honori habētes libros per quos ipsi exaudimus sermones Christi. Consimili ratione & per picturā imaginum contemplamur expressionem figuræ

* ὑπέδειξαν.

eius,miraculorum,afflictionum ipſius, proinde & ſanctificamur ac plenam de his fidem cōcipimus animo,gaudemus,beatificamur,colimus,honoramus & adoramus corporalem ipſius effigiē. Dum interim ſpeculamur corporalem eius figuram,quatenus mens poteſt humana, rapimur ad recolendam animo gloriam diuinæ maieſtatis. Quum enim duplici cōſtemus natura,anima nimirum & corpore conditi,nec anima noſtra nuda eſt:ſed velut tectorio quopiam obuelatur,impoſſibile eſt nos prouehi ad intellectualium cognitionem,ſiue organo corporali. Quemadmodum igitur auribus corporeis percipimus ſermones ſenſibiles & ſpiritualia intelligimus: ita & per corporalem ſpeculationem pertingimus ad ſpiritualem contēplationē. Eam ob rem aſſumpſit Chriſtus corpus & animam. Quandoquidem corpus & animam habet homo:ob hoc baptiſma duplex eſt aquæ & Spiritus.Et communicatio & oratio & pſalmodia omnia duplicia, corporalia & ſpiritualia,& luminaria & thymiamata:ſed his omnibus Diabolus contra ſolas imagines toto conatu coortus eſt ac proſiliuit,tantáq; ei innata eſt inuidia aduerſus imagines, vt in * Pratenſi opere ſancti Sophronij patriarchæ Hieroſolymitani ſic ſcriptum eſt:Dicebat Abbas Theodorus Æliotes incluſum quēdam ſediſſe in monte oliuarū ſpiritualem concertatorē. Hunc vſquequaque oppugnabat fornicationis ſpiritus. Vna

*ἐν λειμωναρίῳ.

igitur

igitur dierum, quum illi vehemẽter immineret, cœpit ſenex lamentari ac dæmoni dicere: Quouſque tandem non remittis hunc aduerſum me conflictum? Abſiſte, quæſo te deinceps. mecum enim colluctãs conſenuiſti: Huius oculis ſe dæmon conſpicuum exhibet, dicens: Iureiurando confirma te non reuelaturum quod ſum tibi dicturus, nec iam te oppugnabo. Iuramẽto ſe ei obſtrinxit ſenex, quia per eum qui in altiſsimis habitat, nemini ſum proditurus quæ mihi dixeris. Tunc ait Dæmon: Ne adoraueris hanc imaginẽ, nec iam amplius te oppugnabo. Continebat autem ea imago expreſſam effigiem Dominæ noſtræ ſanctæ Mariæ Deiparæ baiulantem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Ecce quem imitantur qui adoratione imaginum interdicunt & cuius ſunt * organa. Vt ne enim imago Dominæ adoraretur præelegit Dæmon, quàm vt in fornicationis barathrum præcipitaret ſenem, quòd planè noſſet eiuſmodi peccatum eſſe tantò grauius fornicatione corporis. Sed enim quia de imagine ſermo eſt & eius adoratione, age de his fuſiore diſtinctione diiudicemus, & primo loco dicamus quid ſit imago. Secundo, cur facta ſit. Tertio quot differentię ſint imaginum. Quarto, quid per imaginem exprimatur, quid item non queat exprimi per imaginẽ. Quinto loco, quis primus imagines pictorio penicillo deſcripſerit. Secundum hæc & de earum adoratione. Primum,

* ὄργανα Inſtrumẽta.

o ij

mum,quid ſit adoratio. Secundum, quot adorationis modi. Tertium,quot in ſcriptura deprehendimus quæ venerationem adorationis receperunt. Quartum,quia adoratio omnis introducta eſt propter Deum ſuapte natura adorãdum. Quintũ, quia honor exhibitus imagini ad prototypum tranſit.

Primum declaratur quid ſit imago.

Imago ſanè eſt aſſimilatio, exemplum & expreſſa effigies alicuius in ea declarans quod per eam exprimitur imaginem. Imago autem non omni ex parte prorſus reſpõdet prototypo, hoc eſt rei expreſſæ per imaginem. Aliud ſiquidem eſt imago & aliud quod per imaginẽ repræſentatur. Velis nolis, diſcrimen in his conſpicitur, alioqui non aliud hoc & aliud illud. cuiuſmodi eſt quod dico: imago hominis etiam ſi corporis exprimat effigiem, ſed animales non habet virtutes. Neque enim viuit, neque ratiocinatur, neque vocem vllam edit, neque ſentit, neque mouet membrum. Et filius quum ſit imago patris ſuapte natura, ad ipſum relatus quiddam habet quod non idem ſit cũ eo, filius enim & nõ pater.

Secundum, cuius gratia eſt imago.

Imago omnis rei cuiuſpiam arcanæ & reconditę enarratiua eſt & demonſtratiua. cuiuſmodi eſt quod dico: Homo quandoquidem non habet apertam cognitionem rei inuiſibilis, quòd anima tectorio corporis adoperta ſit, non item eorum notitiam

notitiam obtinet quæ ſe euentura ſunt, neque eorum quæ ſitu loci ſunt diſparata & abſunt,(lo co ſiquidem & tempore homo circunſcribitur.) eoque ad deductionem cognitionis, declarationem & publicam demonſtrationem arcanorum ex cogitata eſt imago. Sanè ad publicam vtilitatem, gratiam & ſalutem prorſus adinuenta eſt, vt eorum quæ nota infamiæ ſugillantur & veluti de his publicus agitur triumphus, occulta internoſcamus, vt & quæ quidem bona ſunt, cupidè expectamus & ad imitationem excitemur: quæ verò contraria, nempe mala, auerſemur & oderimus.

Tertium, quam multæ ſint imaginum differentiæ.

Imaginū differentiæ hæ ſunt. Sanè prima imago eſt naturalis. Porrò in vnaqua re in primis oportet, vt ſit per naturam, dein vt poſitione ſit & imitatione. Verbi gratia, primum oportet hominem natura eſſe, dein poſitione per imitationē.

Prima igitur naturalis imago nec aliquò euariās ſed per omnia ſimilis īuiſibili Deo eſt filius Patris in ſeipſo demonſtrans Patrē. Deum enim nemo vidit vnquam. Rurſus, Non quia Patrem quis vidit. Nam quòd Imago patris ſit filius, Apoſtolus aſſerit, Qui eſt imago inuiſibilis Dei. Et ad Hebræos, qui quum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius. Tum quia in ſeipſo oſtendit eſſe Patrem, quum iuxta Ioannis euangelium, dixiſſet Philippus, oſtende nobis Patrem & ſuffi-

Primus modus imaginis.

Col. 1.c.
Heb. 1.a.

cit nobis, reſpondit Dominus, tanto tempore vobiſcum ſum, & non * cognouiſti me Philippe? *Qui vidit me, vidit & Patrem. Eſt quidem filius, naturalis imago patris, incommutabilis, per omnia ſimilis patri, niſi quia ingenitus eſt pater & nomenclaturam retinet patris. Pater enim genitor eſt, quum ſit ingenitus: filius autem genitus, non item pater eſt. Spiritus verò ſanctus imago eſt filij. Nemo enim poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto. Itaque per Spiritum ſanctum nouimus Chriſtum eſſe filium Dei & Deum. Et in filio videmus patrem. Natura enim intelliguntur verbum, angelus. Porrò Spiritus ſanctus indicatiuus eſt verbi. Eſt enim Spiritus ſanctus imago filij ſimilis nec vlla re ab eo euarians: hoc ſolo differt, quia procedit. filius enim genitus non item procedens eſt. Filius autem patris eſt vtriuſque imago naturalis. Et hic quidem primus modus accipiẽdæ imaginis, naturalis eſt.

*ἔγνωκάς με. noſti
*ὁ ἑωρακώς.

2. Modus Imaginis.

Secundus ſumẽdæ imaginis modus eſt in Deo eorum notitia quæ ab ipſo producenda erant: hoc eſt, voluntas ipſius prægreſſa ſeculorum conditionem, eodem modo & conformiter ſe habẽs ſemper. Inuertibile enim & immotum eſt numẽ illud, nec principium habet eius voluntas, qua quemadmodum ante condita ſecula decreuit, in tempore præfinito ab ipſo fiunt vniuerſa, quæ videntur. Imagines enim & exemplaria rerum ab ipſo producendarum, de vnoquoque eorum notitia

notitia præfinitiones à sancto Dionysio nominantur. In eius enim voluntate & consilio præfigurata erant & velut imagines discripta, priusquam fierent, quæ ab ipso præfinita & incõmutabiliter futura. Tertius imaginis modus, qui per imitationem à Deo fit. hic est, Homo. Quo enim pacto is qui creatus est, eiusdem possit esse naturæ cum eo qui nunquam creatus est? Atqui similis esse potest imitatione. Quemadmodum mẽs qui & Pater, & verbum qui & Filius, & Spiritus qui & sanctus, vnus Deus: ita & mẽs & Verbum & Spiritus vnus homo, tum propter arbitrij libertatem, tum ob principalẽ animæ facultatem. Dicit enim Deus, faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem, & confestim subiecit, Et præsint piscibus maris & volucribus cœli. Rursus, Præeste piscibus maris & volucribus cœli & omni terræ & dominabimini ei. Quartus imaginis modus, scripturę est seu picturæ, habitus, formas, figurásque effingentis & conformantis rerum inuisibilium & incorporearum, corporali figura expressarum ad qualencunque & subobscuram cognitionem Dei & angelorum, eò quòd ipsi nequimus assurgere ad contemplationem rerum incorporearum, nisi ad eam pro modulo nostri captus subuehamur qualicunque imaginum figuratione, quemadmodum asserit assiduus circa diuinam scripturam Dionysius Areopagita. Proinde si scriptura

3. Modus.

4. Modus.

ra

ra diuina qualicunque nostræ capacitati prospiciens, vndequaque suggerit ea quibus mentem nostram ad superna sustollat, & iis quæ naturæ simplicis sunt nec formæ vllius sunt capacia, quasdam accommodat formas: qua ratione non etiam per imaginum descriptionem ea exprimet quæ suapte natura figuris conformata sunt, quæ & desyderantur quidē, quod autem absint, videri non queunt? Ait quippe deiloquus Gregorius, quia intellectus quanlibet anxiè se defatiget, nequit tamen elabi prorsus & excedere memoria rerum corporalium. Quinetiam inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sanè in creaturis perspicimus imagines quæ & nobis obscurè licet, denuntiant tacitas quasdam significationes rerum diuinarū, veluti quum dicimus sanctam Trinitatem omni principiato superiorem similitudine exprimi Solis, radij & luminis. aut fontis vbertim scaturientis, fluenti destillantis & ostij cuiuspiam fluuij in mare se exonerantis. aut mentis, sermonis & spiritus nostri: aut certè rosæ, plantæ aut floris & eius suauis fragrantiæ. Quintus sumendæ imaginis modus dicitur quo futura quasi imagine præludūtur ac per picturā præsignātur, veluti Rubus & pluuia in vellus virginē & Deiparā delineabat affuturā. item Virga & vrna, & quemadmodum serpens eos qui per crucē liberati fuerāt à morsu serpentis malorum omnium principis.

Nazianzenū intelligit.

Rom. 1. c.

5 Modus.

aut mare, aqua & nubes prælineabant Spiritum baptiſmatis. Sextus accipiẽdæ imaginis modus *6. modus* tranſſumitur ad memoriam eorum quæ geſta ſunt, puta miraculi aut virtutis, ad gloriam & honorem necnon tituli inſcriptionem eorum qui quam fortiſſimè ſe geſſerũt, perque virtutis opera excellenter vixerunt: aut ad monimentum inſignis malitiæ, vt peſſimorum virorum nequitia triumphi in morem & ignominioſè ſugilletur. Poſtremò ad noſtram vtilitatem, qui nobis proſpicimus, vt mala quidem vitemus, *θεωμένων* virtutes autem conſectemur. Duplex verò hæc eſt, per ſermonem libris inſcripta. Scriptura enim quaſi pictura exprimit ſermonem, quemadmodum tabulis Deus ſuam inſculpſit legem, virorúmque Dei amantium vitas iuſſit monimentis tradi, & per ſenſibilem cõtemplationem quemadmodum vrnam & virgam reponi mandarat in arca ad perpetem memoriam, vtque edixit nomina tribuum inſculpi lapidibus ſuperhumeralis põtificij. Nec id ſolùm, ſed & lapides duodecim præcepit tolli è Iordane in typum ſacerdotum. Papæ quantũ hîc ſacramenti. Vt enim tunc verè credentibus maximum viſum eſt myſterium & tollentium arcam & aquæ momento deficientis: ita etiam nunc eorum imagines penicillo depictas ingenti cum affectu in publicũ proferimus qui virtute & generoſa animi fortitudine excelluerunt, ad refricandam nobis ipſo-

 rum.

rum memoriam ſimul & in imitabile exemplũ. Aut igitur omnem aufer imaginẽ,& legem ſancito ei diſſentaneam qui ſcriptura teſte edixit,vt fierent:aut certè quãlibet excipito,iuxta rationẽ modum cuique congruentem.

Quartum caput declarat, quid effigie debeat exprimi, quid contrà non per imaginem exprimẽdum ſit & quo modo vnumquodque ſit per picturam exprimendum.

Corpora quidem quippe quæ figuras habent, circunſcriptionem & colorem, meritò per imaginem exprimũtur. Angelus item & anima atq; dæmon,etiam nihil poſſideant corporeum aut corpulentæ concretionis, ſecundum tamen ſuã ipſorum naturam effinguntur & circunſcribũtur. Intellectuales enim quum ſint in locis qui animo percipiuntur,intellectuali potẽtia & adeſſe creduntur & efficaciter operari. Corporali quidem effigie repræſentantur, ſicuti Moſes per effigiem expreſſit Cherubim, & quemadmodũ ſe præbuerunt ſpectãdos dignis:at certè per imaginem corpoream quæ repreſentaret cõtemplationem incorpoream & intellectu perceptibilẽ. Porrò natura diuina ſola eſt incircunſcriptibilis & expers formæ omnis, omníque prorſus vacuus figura atque incomprehenſibilis, etiamſi figuras Deo aſſignat ſcriptura diuina, corporeas quidem: vt conſpicuus,vt ipſi etiam incorporei ſpiritus conſpiciantur per effigies. Non enim ſe viſibiles prophetis exhibuerũt,oculis corporeis, ſed intellectualibus,his quoque quibus ſe reuelarũt.

larunt.Non enim passim ab omnibus visi. Vt verò absolutè dicam,effingere imagines possumus omnium quas nouimus, figurarum. Porrò hæc intelligimus, vti superiùs visum est. Etiamsi per sermones nonnunquam mente ipsas apprehendimus figuras:at certè per eas nosse liceat & ad notitiam incorporeorũ pertingere, ad eundem quoque modũ per singulos quosque sensus, per quos aut odorem sensimus, aut gustauimus, aut tetigimus, per sermones ad eorum prouehimur cognitionem.Planè ipsi nouimus,quia impossibile sit nudam naturam *perspexisse Dei, angeli animæ ac dęmonis.Hęc veluti in trãsfiguratione conspiciuntur,diuina prouidẽtia creaturis quæ nullam recipiunt impressionem figuræ aut formæ,figuras alioqui & formas accõmodãte,& his quæ suapte natura nullum admittunt corporalem habitum, vt per hoc veluti manuducamur ad eorum spirituũ planè crassiorem & particularem notitiam,neque persistamus in omnimoda ignoratione Dei aliarúmque incorporaliũ creaturarum. Deus enim natura prorsus abiunctus est à concretione corporis: Angelus autem, anima & dæmon ad Deum collati,ad eum inquã qui solus est incõparabilis, corpora sunt. Atqui iidem comparati corporibus quæ quauis mole constant,incorporei sunt. Deus igitur quum nolet nos prorsus nescire incorpoream creaturam,adhibuit ei figuras, formas atque imagines,

*Corporeis scilicet oculis.

iuxta cuiusque eorum naturæ proportionē. Formas corporeas exprimimus & conformamus in visione mentali & immateriali apparentes. Verum enim vero ipsi Cherubini spiritus quanam forma, qua item imagine descripti sunt? Quin etiam Dei formas & imagines cōtinet scriptura.

Quis omnium primus fecerit imaginem.

Deus ipse primus genuit vnigenitum Filium ac Verbum suum, suam ipsius imaginem viuentem, naturalem, nec vlla ex parte euariantem suæ æternitatis characterem, fecítque hominem ad imaginem suam & similitudinem. Adam quidē Deum vidit & audiuit vocem pedū eius deambulantis meridie & abscondit se in paradiso. Et Iacob vidit & cum Deo luctatus est. Perspicuum est Deum sub imagine hominis ipsi Iacob apparuisse. Moses insuper quasi posteriora hominis vidit. Esaias tanquam hominem insidentē throno. Daniël similitudinem hominis vidit, & tanquam filium hominis venientem ad antiquum dierum. Atqui nemo Dei naturam vidit, sed eius figuram & imaginem qui erat venturus. Filius enim, qui & inuisibile Dei verbum, futurus erat homo in veritate, vt nostræ coüniretur naturæ, & videretur super terram. Venerati igitur sunt omnes qui viderunt figuram & imaginem affuturi, quemadmodū Paulus ait Apostolus in epi- *Capit. 11.*
stola ad Hebræos: Secundum fidem mortui sunt omnes hi non reportantes promissiones: sed à

longè

longè eas videntes & ſalutantes. Ego igitur non depingam imaginẽ, qui propter me in ſuſceptæ carnis natura viſus eſt? Non adorabo eũ, nõ honore afficiã & veneratione per imaginis expreſſionem? Vidit Abrahã non naturam Dei (Deum enim nemo vidit vnquam.) ſed imaginem Dei & pronus in terra adorauit. Vidit Ieſus filius Naue non naturam angeli, ſed eius imaginem, (Neque enim angeli natura corporeis cernitur oculis.) Et cadens adorauit. Conformiter & Daniël. Angelus autem non Deus, ſed creatura & ſeruus Dei eíque adſiſtens. Adorauit autem nõ vt Deũ, ſed vt Dei aſſeſſorem & miniſtrum. Et ego non exprimam imagine amicos Chriſti? Non eos colam? Non colam tanquam Deos, ſed procidam horum imaginibus tanquam amicorũ Dei. Neque enim Ieſus, neque Daniël quaſi Deos adorauerunt quos viſu teſte nouerãt eſſe angelos. Neque ego imaginem quaſi Deum veneror: ſed per imaginem & ſanctos, Deum veneror atque honoro, in cuius gratiam ipſius quoque colo amicos & reuereor. Non ſe vniuit Deus angelorum naturæ, ſed hominum. Non factus eſt Angelus Deus: factus autem eſt Deus natura & veritate homo. Certè enim non angelos apprehẽdit, ſed ſemen apprehendit Abrahæ. Filius Dei ſecundum ſubſtantiam non eſt factus natura angelorum: factus eſt autem filius ſecundum ſubſtantiã natura hominis. Non participant Angeli, neque

effecti ſunt diuinæ conſortes naturæ, ſed operationis & gratiæ: homines autem & participant, & diuinæ efficiuntur conſortes naturæ, quicunque accipiũt ſanctum Chriſti corpus ac bibunt precioſum eius ſanguinem. Siquidem eius corpus diuinæ maieſtati ipſius coünitum eſt, & duæ naturæ in vno corpore Chriſti ſecundum hypoſtaſin, quod à nobis ſumitur, indiuulſè ſunt coünitæ: nóſque participes efficimur vtriuſque naturæ, corporalis quidem ſumendo corporaliter, diuinæ verò accipiendo ſpiritualiter, quin potius ambarum per vtriuſque inſeparabilem copulam. Secundum ſubſtantiam iidem efficimur. In primis enim in rerum natura ſubſiſtimus & tũc coünimur, & permiſcemur per corpus Chriſti & ſanguinem. Quánam ratione non præſtamus angelis qui ſynceram vnionem cuſtodimus per obſeruationem mandatorum? Natura quidem noſtra paulò minùs imminuta eſt ab Angelis, idque quòd obnoxia ſit morti & ob corpulẽtiam. facta alioqui eſt ipſis angelis præſtantior propenſa Dei erga nos volũtate & cõiunctione. diuinæ enim maieſtati angeli adſiſtunt cum timore & tremore, conſidenti ſuper thronũ gloriæ in Chriſto: quin iidem in iudicio adſtabunt cum tremore non vtique dormitantes, non item diuinæ participes glorię per ſcripturã dicti ſunt. Sunt enim omnes adminiſtratorij ſpiritus, ad miniſterium miſſi propter eos qui hæreditaturi

ſunt

ſunt ſalutem. Non autem, quia ſimul regnabunt: non item, quia ſimul glorificabuntur: non rurſus, quia ſedebunt ſuper menſam patris. Sancti ſiquidem filij Dei, filij regni, hæredes quidē Dei, cohæredes autem Chriſti. Honore igitur ſanctos cumulo, concelebro ſeruos, amicos & cohæredes Chriſti: ſeruos quidem, natura: amicos autem, propoſito liberæ voluntatis: filios verò & hæredes, ſolius Dei gratia, quemadmodum ait Dominus ad patrem. De imagine igitur quum à nobis dictum ſit, dicendum &*de Adoratione. Et primo quidem loco quid ſit adoratio. *περὶ προσκυνήσεως.

De Adoratione, quid ſit Adoratio.

Adoratio igitur ſignum eſt ſubmiſſionis qua videlicet demonſtrat quis ſe eſſe ſubiectum, ſéq; humiliat.

Adorationis modi ſanè plurimi ſunt. Quot ſunt Adorationis modi?

Primus Adorationis modus fit per latriam, quā ſoli Deo ſuapte natura adorando exhibemus. Et hæc iuxta differentes modos. Ante quidem omnes, per modum τῆς δουλείας, id eſt, ſeruitutis. Adorant enim Deum creaturæ omnes, tanquam ſerui ſuum dominum iuxta illud, Quoniam omnia ſeruiunt tibi. Et alij quidē vltronea adducti voluntate: alij è diuerſo inuitè. Et illi quidem cognitione Dei perſuaſi quotquot piè viuunt, multa cum animi propenſione adorant: alij contrà, cognoſcentes quidem, at reclamantes, adorant alioqui licet inuitè, ceu ſunt dæmones. Alij rurſus *Primus modus.*

ignorā-

ignorantes natura eſſe Deum, adorant & hi coa-
2. modus. ctè quem neſciunt. Secundus modus per admirationem fit ac deſyderium quo ipſi Deum adoramus ob glorioſam eius maieſtatem ac dignitatem quæ illi naturalis eſt. Solus quippe eſt omni gloria celebrandus, non ex alio aliquo eam poſſidēs gloriam: quin potius ipſe ſibi eſt totius author gloriæ, bonitatis totius incomprehenſibile lumen, incōparabilis dulcedo, pulchritudo immenſa, bonitatis abyſſus, ſapientia imperueſtigabilis,* virtus infinitæ potentiæ, Solus per ſe dignus quem demirentur omnes, adorent & glorificandū prædicent totaque expetant animi pro-
3. modus. penſione. Tertius modus eſt gratiarū actionis pro bonis collatis. Debēt enim quæ ſunt, omnia rependere Deo gratiarum actionem & perennē illi offerre adorationem: quòd ab ipſo habeant vt ſint, omnia & in ipſo conſiſtunt, quíque omnibus prolixè & affluenter ſua dona impertit, etiamſi* ne poſtuletur quidem ac idem omnes vult ſaluos fieri & eſſe participes ſuæ bonitatis nobiſcum peccatoribus agens longanimiter, qui oriri facit ſolē ſuper iuſtos & iniuſtos, qui pluit ſuper malos & bonos. Tum quia filius dei noſtrę ſalutis cauſa factus homo eſt, nos etiā diuinę effecit conſortes naturæ. Tum quia ei aſſimiles futuri ſumus, ſicuti aſſerit Ioānes eximius ille Theo-
4. Adorādi modus. logus in Catholica ſua epiſtola. Quartus adorādi modus fit per inopiam ac ſpē beneficia cōſequen-

*ἀπειροδύναμις δύναμις.

*καὶ δίχα αἰτήσεως.

ſequẽdi, quibus fit vt agnoſcamus nihil nos poſſe efficere eius ope ac præſidio deſtitutos aut obtinere quiduis boni, quare ipſum adoramus poſtulantes ab eo ſinguli quique noſtrûm quo nos intelligimus indigere quódque cupidè expetimus, nimirum eximi malis & bona aſſequi.

Quintus modus eſt pœnitentiæ & confeſſionis. Ipſi enim quando quiduis peccati admittimus, procidimus Deo, eúmque adoramus obſecrantes nobis indulgenter remitti delicta, vti addecet ſeruos minimè ingratos. Hic modus triplex eſt. Aut enim mœret quis & animo æger eſt præ teneritudine dilectionis, aut vt ne deiiciatur de ſpe beneficiorum Dei, aut certè terrore ſuppliciorũ perculſus. Et quidem primus ex animi gratitudine profluit, deſyderio Dei & filiali affectu. Secũdus, mercenarius eſt. Tertius, ſeruilis. *5. Modus.*

Quot in ſcriptura deprehendimus quæ adorationem excipiunt, quot item modis adhibemus creaturæ venerationem.

Primum quidem his offerimus in quibus requieſcit Deus qui ſolus ſanctus & in ſanctis requieſcẽs, vt in ſancta virgine Deipara, omnibúſque ſanctis. Tales planè ſunt qui pro virili portione conformes ſe reddiderunt Deo ſuamet voluntate & deſtinato propoſito, per cohabitantẽ & cooperantẽ Deũ qui & verè dij nuncupantur, ſed adoptione, non item natura: ſicuti & ferrum candens igni & eliqueſcens dicitur ignis, nõ quidem natura ſed adoptione & participio ignis. Ait enim, ſancti eritis, quia ego ſanctus ſum. Hoc *1. Modus.* *Leuit. 19.*

primùm à libertate pendet propositi & voluntatis. Deinde omni qui certa deliberatione & animi destinatione proponit bonum Deus cooperatur in bonum. Huc facit illud, inhabitabo in eis & inambulabo. Et templa sumus Dei, & spiritus Dei habitat in nobis. Ad hæc, dedit eis potestatem contra spiritus immundos, vt eos eiicerēt & sanarent languorem & omnem infirmitatem. Et quæcunque facio & vos facietis & his maiora facietis. Post hæc, Viuo ego dicit Dominus, nisi glorificantes me glorificabo. Et, si compatimur, vt conglorificemur. Et, Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem Deos diiudicat. Quēadmodum igitur verè sunt dij, non natura quidem, sed veluti natura participes Dei: ita adorandi veniunt, non suapte natura, sed in se continēt eum qui natura est adorandus, quemadmodum & ferrum ignitum non natura est tactui inaccessum & adurens, sed quia particeps est rei natura exustiuæ. Adorantur itaque sancti, quippe qui à Deo gloria cohonestati sunt, vt qui gratia Dei formidabiles effecti sint hostibus nostris & his qui cum fide se adeunt beneficia conferunt. Non illis cultum impendimus tanquam natura dijs & benefactoribus, sed quasi famulis ac Dei ministris, quíque fiduciam ipsum alloquendi sortitò obtinuerunt merito charitatis erga eundem. Sanctos igitur adoramus, quandoquidem ipse Imperator cōtemplatus famulum sibi dilectum

Leuit. 29. 2 Cor 6. Matt. 1.

coli

coli tali obſequio demulcetur, famulū inquam videns non quaſi imperatorem, ſed velut miniſtrum obtemperantem & imperata facientem & beneuolum amicum. Qui eos cum fide adeunt, ſuas accipiunt poſtulationes, ſiue famulo ab imperatore efflagitāte, ſiue Imperatore ipſo approbante honorem fidemque poſtulantis à famulo ſuo, per ipſum ſuam expoſuit poſtulationem. Ad eundem modum qui per Apoſtolos depoſcunt, conſequantur morborum medelam, vſqueadeò vt vmbra, ſudaria & ſemicinctia apoſtolorum fontis inſtar deſtillabant præſentanea medicamenta. Quotquot autem contumaces & trāſfugæ adorari perinde ac ſi eſſent dij, volūt: prorſus indigni qui adorentur, digni verò qui æterno igne exurantur. Rurſus, quicunque contemptim & per ſuperciliosām arrogantiam non venerantur Dei famulos, tanquam arroganti ac ſuperbi, quaſi aduerſus Deum agentes impiè condemnantur. Teſtimonio ſunt pueri illi qui mox vt aduerſus Eliſæum contēptim vociferati ſunt, ab vrſis ſunt deuorati. Secundus modus, creaturas ad vnā adoramus, per quas & in quibus Deus operatus eſt ſalutem noſtram, ſiue Domini aduentum præuerterint, ſiue poſt diſpenſationem aſſumptæ carnis vixerint, ceu ſunt Mons Sinai, Nazareth, præſepe in Bethlehem, ſpelunca, Golgotha, lignum Crucis, claui, Spongia, arundo, lancea ſacra & ſalutaris, veſtis, tunica, Sindones,

4. Reg. 2.

2. Modus.

 faſciæ,

fasciæ, sepulchrum sanctum quod fons & origo est nostræ resurrectionis, lapis monumenti, Sion qui & mons sanctus, probatica piscina, *Gesemani quæ vallis nemus complectitur perquàm fœlix. Hæc & his similia veneror & adoro ac sanctum omne templum Deo consecratum. Quicquid item in quo Deus nominatur, colo: nō propter ipsorum naturam, sed quòd receptacula sint diuinæ operationis, pérque ea & in eis beneplacitum est Deo nostram peragere salutem. Angelos insuper & homines, omnem denique materiam diuinæ actionis participem & quæ inseruiuit procurandæ saluti nostræ veneror & adoro propter diuinam operationem. Nō veneror Iudæos. Neque enim participes diuinæ actionis: nec intentione mihi comparandæ salutis, Dominum gloriæ Deum meum cruci affixerunt, quin inuidia potiùs & odio aduersus Deum & benefactorem sauciati. Domine dilexi decorem domus tuæ (ait Dauid) & locum habitationis gloriæ tuæ. Et, adorate in loco, vbi steterunt pedes eius. Et, adorate in monte sancto eius. Mons Dei sanctus & animatus, sancta est Deipara. montes Dei ratione præditi sunt apostoli. Montes exultauerunt, vt arietes: & colles, sicut agni ouium. Tertius modus, secundū quem, Deo quæ dicata sunt, adoramus. Sacra dico euangelia, reliquos insuper libros. Scripti enim sunt ad commonitionem nostram, in quos fines seculorum deuene-

*vallis pinguedinis.

Psal. 25.

Psal. 113.

3. Modus.

Rom. 15.

deuenerũt.Disci seu patenæ & calices, acerræ siue thurribula, lucernæ ac mẽsæ. Manifestè enim liquet hæc omnia digna esse veneratione. Vide enim, quando Balthasar fecit vt inseruiretur populo vasis consecratis, quopacto regnum ipsius Deus sustulerit. Quartus modus, iuxta quem adorantur earum rerum imagines quas viderunt prophetæ. Hi enim in imaginaria visione Deum videbant. Sed & futurorũ adumbrationes erant, sicuti Virga Aaron ipsa imagine præsignabat mysterium virginis. Vrna quoq; & mẽsa. Iacob proinde adorauit fastigiũ virgæ. Et hoc erat typus Saluatoris. Sunt item & imagines rerũ priùs gestarum ad nouãdam memoriam. Ipsum enim tabernaculum imago erat omni genere ornamẽtorum perpolita. Dixit enim Moysi Deus: Vide, vt omnia facias secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte. Et Cherubim ex auro erãt, opus conflatile. Et Cherubim in velo, opus textile. Ratione conformi adoramus & preciosam Crucis figuram ac similitudinem corporalis effigiei Dei mei, & eius quæ ipsum enixa est assumpta per eam carne ac famulorum ipsius. 1. Cor. 15. 4. Modus.

Quintus modus, secundũ quem adoramus nos inuicem quippe qui sortitò partem accepimus cum Deo & ad eius imaginem sumus cõditi, inter nos planè humiles legémq; adimplentes mutuæ charitatis. Sextus modus, eorũ est qui principantur & pro potestate agunt. Reddite enim, 5. Modus. 6. Modus.

 ait

ait, omnibus debita. Cui honorẽ, honorem: quẽadmodum & Iacob fratri suo Esaü primogenito, & Pharaoni in principem Dei ordinationẽ designato detulit venerationẽ ac procidit. Septimus modus, iuxta quem serui dominos venerantur & suos benefactores, eósque quorum ope indigent, obtestantur, vt Abraham filios * Hemor adorauit, quando speluncam duplicem coëmit. Vtque semel in pauca conferam, timoris, flagrãtis affectus & honoris symbolum planè est eiusmodi adoratio & submissionis & humilitatis argumentũ. Sed enim nulli creaturæ tãquam Deo adhibenda est eiusmodi adoratio, præter quàm ei soli qui natura Deus est. Omnibus proinde quod debetur, tribuendum, ídque propter dominũ. Expendite, quanta animi fortitudo, & quàm efficax operatio diuina his collata sit qui cum fide & syncera conscientia ad sanctorum imagines prodeunt. Quare fratres, persistamus in petra fidei & traditione ecclesiæ, non transferentes terminos quos præfixerunt patres nostri, neque cedentes locum his qui noua hæc inducere moliuntur & demoliri fabricam sanctæ Dei catholicę & apostolicæ ecclesiæ. Quòd si libertas hæc omni volenti concedetur, totũ ecclesiæ corpus sensim dilabetur ac pessum ibit. Ne fiat hoc fratres, Nolite filij Christi ecclesiæ amãtissimi. Matrem vestram ne tali probro & dedecore aspergatis. Suum hunc ornatum ne sinatis illi adimi.

Septimus modus adorandi.

* חמור *pater Sichẽ. Gen. 33.*

* *De latria intelligit.*

Susci-

Suſcipite eam per me hac legatione fungẽtem. Scitote, quid de ipſa dicat Deus: Tota pulchra es * amica mea, & non eſt in te macula. Adoremus & latriæ cultum offeramus ſoli creatori & vniuerſitatis architecto, quippe qui Deus eſt ſuapte natura adorandus. Adoremus & ſanctam virginem Deiparam, non quaſi Deam, ſed tanquam matrem Dei ſecundum carnem. Sanctos item adoremus quaſi electos Dei amicos & qui apud ipſum multam obtinent interpellãdi fiduciam. Si enim homines tantam exhibent veneratiõe regibus qui vtiq; obnoxij ſunt corruptioni, plerunque etiam impij ac peccatores, tum etiam iis qui ab ipſis regibus deſignati in principes ſunt & horum pincernis, ídque iuxta diuinum Apoſtoli eloquiũ: Principatibus & poteſtatibus ſubiacete. Et, Reddite omnibus debita: cui honorẽ, honorem: cui timorẽ, timorem. Et quemadmodum ait Dominus, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cęſari: & quæ Dei, Deo. Quantò magis cõueniebat adorare regem regum (vt qui ſolus ſuapte natura vniuerſæ dominatur creaturæ.) ſeruos inſuper ipſius & amicos par eſt colere qui imperio rationis ſubiugarunt vitioſas animi perturbationes, eóque terræ totius conſtituti ſunt principes, dicente Dauid: Conſtitues eos principes, ſuper omnem terram. Aduerſus dæmonas & morbos acceperunt poteſtatem, ſimúlque regnantes regnum obtinent nulla vnquam corruptione interci-

* ἡ πλησίον. propinqua familiaris cognata, domeſtica.

Pſal. 44.

tercipiendum nec dissoluendum, quorum vel sola vmbra dæmones profligauit & morbos. Ne igitur imaginem existimemus esse ipsorum vmbra infirmiorem & minoris habendam. Reuera enim imago designat primarium exemplar & adumbrat. fratres, penes quem fides est,
Iac. 1. a hic est Christianus. Qui igitur cum fide accedit, non parum hinc capit emolumenti: contrà, qui hæsitat, dubius similis est fluctui maris qui à vento mouetur & impetu hinc illinc iactatur. Talis nihil vnquá accipiet. Per fidem enim sancti omnes placuerunt Deo. Traditionem igitur ecclesiæ excipiamus in rectitudine cordis & citra vllam disceptationem cogitationum. Fecit enim hominem rectum Deus. Ipsi autem varios animi conceptus ac ratiocinationes exquisierũt. Ne sustineamus nos edoceri fidem recèns inuentam, quasi traditio sanctorum patrum re-
Gal. 1. b proba sit & damnata. Ait enim eximius Apostolus, Siquis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis: anathema sit. Itaq; imagines ipsi adoramus, non eam venerationem deferentes materiæ imaginum, sed per eas ad illos trãsferimus adorationem quos ipsæ exprimũt. Honor enim imagini exhibitus transit ad prototypum, teste Basilio planè diuino. Vos autem ô sacratissime
**ὁ χριστώνυμος.* Christi grex, populus * Christi nomine insignis, gens sancta, adimpleat Christus corpus Ecclesiæ gaudio resurrectionis, dignósq; nos efficiat qui

more

more pedario insistamus vestigiis sanctorum ecclesiæ pastorum atque doctorum, vt per eorum vestigia prouecti Christi gloriam assequamur in splendoribus sanctorum quam contingat nos indipisci eius gratia, vt eum pereni gloria celebremus cui est gloria vnà cum patre principij omnis experte in secula seculorum, Amen: De differentia simulachrorum & imaginum quum abũde disseruerimus & imaginum definitionem docuerimus, tempestiuum est iam inferre* priscorũ patrum elogia, iuxta pollicitationem nostram. *ἐπενεγκεῖν τὰς χρήσεις.

Sancti Dionysij Athenarum episcopi elogium ex epistola ad Ioannem apostolum & Theologum.

Re enim vera visibilia hæc inuisibilium sunt perspicuæ imagines & expressæ.

Ex eiusdem libro de Ecclesiastica Hierarchia.

Sed illæ quidem superiores nobis substantiæ & ordines, quorum priùs ipse commemini & incorporeæ sunt & intellectuales, éstq; eorum ordo atque functio mundo hoc superior. Nostram sacerdotalem hãc functionem ipsi videmus iuxta proportionem virium effici multimodã pro diuersitate signorum visibilium, per quæ munere põtificali ad vniformem statum, (quo in Deũ trãsimus) pro captu quique nostro prouehimur. Et quidem substantiæ illæ, vtpote mentes & abstractæ intelligentiæ, Deum intelligunt diuinãque virtutem, quatenus fas eis est. Nos autẽ sensibili imaginum contuitu, pro virium modulo ad diuinarum rerum contẽplationẽ sustolimur.

Scholium Ioan. Damasce.

Si igitur accommodata nobis ipſis proportione ad diuinam & expertem materiæ concretionis prouehimur contemplationem ſenſibili obſeruatione imaginum, cur indecorum eſſe videatur eum ſenſibili imagine iuxta proportionem noſtro intellectui accommodam exprimere, qui noſtrę ſalutis cauſa vt homo effigie, forma & natura viſus eſt?

Ex ſermone ſancti Baſilij in beatum Barlaam qui ſic incipit: Prius quidem ſanctorum neces.

Mihi nunc exurgite ô ſplendidi pictores qui fortium athletarum illuſtria facinora veſtro exprimitis penicillo. Ducis manum detruncatam veſtræ artis ſolertia exornate, & coronatũ athletam per me obſcuriùs depictum veſtræ ſapientis induſtriæ coloribus illuſtrate. Abſoluta à vobis imagine per quam in conſpicuo omnibus ſpectanda proponantur huius martyris fortia facta, ipſe victus abibo. Gaudebo tali hodie victoria ſuperatus per veſtram induſtriam. manum cum igne luctantem video exactiùs à vobis depictã. Luctatorem ipſum veſtra deſcriptum imagine intueor ſolitò alacriorem. Eiulent dæmones etiã nunc terrore perculſi ob præclarè inter nos geſta martyris huius. Manus iterum incendio flagrans & eadem victrix ipſis oſtentetur. In tabula depingatur & Chriſtus ſacrorum certaminum deſignator munerarius & arbiter.

Ex eiusdem sermone in sanctos quadraginta martyres.

Quandoquidem res in bellis fortiter gestas plerunque & historici & pictores velut manu indicant. Illi quidem soluta oratione exornant, hi verò tabellis suo inscribunt penicillo, & multos vtrique excitarunt ad viriliter agẽdum. Quæ enim historiæ sermo repræsentat solo auditu, hæc & pictura tacens ostendit per imitationem.

Ex opere triginta Capitum eiusdem Basilij de Spiritu sancto ad Amphilochium. Responsio octauadecima est.

Quia Regis etiamnum imago, Rex dicitur, nõ item duo Reges. Neque enim scinditur potestas, neq; in partes diducitur gloria. Sicut enim principatus ac potestas in nos habens imperium, vna est: sic & glorificatio quã illi deferimus est vna, non etiam multæ. Quare imaginis honor ad primarium exemplar refertur. Itaque quod præsenti loco imago est per imitationem, hoc illic natura filius. Sanè quemadmodum qui non honorat filium, sicut ait Dominus, non honorat Patrem qui misit eum: ita qui non honorat imaginem, non honorat eum qui ea imagine exprimitur. Sed enim dicet aliquis. Necesse est nos honorem deferre imagini Christi, non etiam sanctorum. O dementiam! Audito Dominum dicẽtem discipulis, Qui vos suscipit, me suscipit. Itaque qui non honorat sanctos, neque eorum Dominum honorat. *Matt.*

Sancti Gregorij Niseni ex sermone Constantinopoli recitato de diuinitate filij & Spiritus sancti. Et in Abraha, sermone quadragesimo

dragesimo quarto, cuius initium est:

Tale aliquid patiũtur versantes circũ prata vernis floribus halantia qui sunt cupidi spectatores.

Post pauca, subnectit.

Hinc fasciis priùs vinctum puerum accipit pater. Sæpenumero vidi in pictura imaginem passionis, nec siccis oculis id spectaculum præteriui, quod artificium pictoris sub aspectum euidenter adduceret historiam ipsam. Proponitur spectandus Isaac inflexis coram altari genibus, manúsque habens post terga reuinctas & circunductas. Ille autem vt accessit pone flexurã pedis pueri & sinistra puerilẽ comã ad se retorquens stat deiecto in terram vultu, miserescens pueri se respectãtis & dextram obarmãs ense ad immolãdum puerum eam dirigit, iámque acies gladij propè attingit corpusculum & tunc à Deo vox ei redditur opus prohibens immolationis.

Ex interpretatione sancti Ioan. Chrysostomi in Epistolam ad Hebr.

Et quomodo primũ est secũdi imago ceu Melchisedech Christi: perinde ac siquis dicat vmbrã picturæ quæ delitescit in coloribus, eam precedere adumbrationem quæ à pictore delineanda est. Ob hoc enim lex vocatur vmbra, grãtia autẽ veritas, res autem ipsæ quæ futura sunt. Itaq; lex & Melchisedech prior adumbratio quæ est in coloribus picturæ, gratia autem veritas. in coloribus pictura, res ipsæ futuri seculi. ita vt scriptura vetus sit typi typus: & noua, futurarum rerum figura.

*Ex ſermone Seueriani Gabalorum epiſcopi qui conſcriptus eſt in *Encania viuificantis & precioſæ Crucis.*

ἐγκαί-νια initia ſiue dedicatio.

Quínam maledicti imago ſalutem populo attulit in calamitate fluctuanti? An non fide dignius fuerat dicere:ſiquis veſtrûm fuerit à ſerpēte demorſus, ſurſum in cœlum oculos ſuſtollat ad Deum & ſaluus erit, aut certè in tabernaculū dei?Imò his omiſſis,ſolam Crucis imaginem infixit terræ. Quam igitur ob rem hæc faciebat Moyſes qui priùs dixerat populo:Non facies tibiipſi ſculptile aut conflatile, neque omnem ſimilitudinem eorum quæcunque ſunt in cœlo ſurſum,& quæcunque ſunt in terra deorſum & quæcunque in aquis ſubter terram. Verum cur hæc eloquor apud populum ingratum & pactæ fidei immemorē? Dic tu ſummæ fidei & authoritatis vir & famule Dei,quod prohibes fieri, id ipſe facis?Quod euertis,inſtauras.Qui dicis.Non facies ſculptile? Qui demolitus es bouem cōflatilem,tu ſerpentem æneum inſtituis? Et quidem hunc ne omnibus quidem clam, ſed palàm & omnibus facis eſſe cognobilem. Atqui facilè reſponderit:Illis quidem legis ſanctione interdixi, vt materiam omnem impietatis excinderem,populúmq; auocarē ab omni defectione & idololatria.Nunc autem ſerpentem conflatilem effingo magno futurum vſui ad expreſſionem veritatis.Et quemadmodū tabernaculum fixi & cuncta quæ in eo ſunt, & Cherubim ſimilitudinem

inuiſibilium expandi per ſancta veluti figuram & vmbram futurorum:ſic & ſerpentem erexi vt populo eſſet in ſalutem, vtque horum experientia doctrice præexercerem imaginẽ ipſius ſigni ſanctæ Crucis, & eum qui in ipſa appendendus erat futurus Saluator ac redẽptor. Quódque ſermo hic quàm longiſſimè recedit à mendacio dilectiſſime, audi Dominum, ſermonem hunc cõfirmantẽ ac dicentem, Et quemadmodũ Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Ioannis Damaſceni Scholium.

Quòd imaginum pictura nouum commẽtum non ſit: ſed priſca & à maioribus excogitata inuentio, ſanctiſq; & electis patribus cognita, fuerítque illis ex conſuetudine, ſcriptum eſt in vita beati Baſilij per Helladium eius diſcipulum & ſucceſſorem in ſacro eius pontificatu, quemadmodum adſtiterat ſanctus Baſilius imagini Reginæ noſtræ, in qua depicta erat effigies celebrati apprimè martyris Mercurij. Se quidem eò ſtiterat poſtulaturus à Domina necem impiiſſimi tyranni & apoſtatæ Iuliani. Reuelationem hanc eſt edoctus ex ea imagine. Videbat enim momẽto propè diſparuiſſe martyrẽ, nec ita multò pòſt denuo is viſus eſt manu cõprimens haſtá cruore perfuſam.

Ex vita Ioannis Chryſoſtomi.

Dili-

Diligebat autem.B.Ioannes nimiſquam ſapiẽtiſsimi Pauli epiſtolas.paulò pòſt, quo loco requieſcebat ob imbecillitatem corporis, habebat effigiem apoſtoli Pauli in imagine expreſſam. Paulò pòſt, erat enim ſupra naturam peruigilij patiẽtior.Cúmque eius epiſtolas legere cæpiſſet, in imaginem preſſiùs oculorum defigebat, perinde ac in ipſum etiamdum viuentem. Vſque adeò vni illi erat attentus,eum deprædicans beatum, ſuámque omnem animi cogitationem in imaginem intendebat,& per contemplationem nonnunquã viſus eum familiariter alloqui.Paulò pòſt, Vt autẽ loqui deſiit Proclus, is Apoſtoli imagini intentus, contemplatúſque figuram eius ſimilẽ eſſe ei qui ſibi viſus fuerat,& ad mentem rediens dixit Ioãni digito in imaginem exporrecto:Ignoſce mihi pater, quem tecũ colloquẽtem vidi,huic eſt aſſimilis. Vt autem aſſequi datur coniectura, Hic ipſe eſt.

Ex hiſtoria Theodereti Cyrenſis epiſcopi Dei planè amantis, in vitam.S.Simeonis à columna nominati.

De Italia enim ſuperuacaneum eſt etiam dicere. Aiunt ſiquidem in vrbe Roma quæ maxima eſt,virum hunc publicis laudibus celebratũ eſſe, vſque adeò vt in vniuerſis officinis ac veſtibulis effigies breuiculas ei excitarint, per eas ſperãtes ſe cõſequuturos tutelare quoddam præſidiũ ac ſecuritatem.

Ex ſancti Baſilij enarratione in Eſaiam.

Mox vt hominem vidit ad imaginem & ſimilitu-

litudinem Dei conditum, quum non posset adversus Deum odium deflectere, in imaginē Dei totam exhausit suam malignitatem. Perinde ac siquis ira percitus lapidibus appetat imaginem, quando regem non potest, lignum tundēs quod imaginem regis præfert. Ad eundem modum quisquis imaginem honore afficit, vtique archetypum idem honorat.

Eiusdem ex eadem interpretatione.

Quemadmodū enim regis imaginem qui vllo dedecore aspersit, iudicatur, perinde ac peccasset in ipsum regem: ita palàm est eum reddi obnoxium peccato qui contumeliosè insectatur ad Dei imaginem genitum.

E centum capitulis quæ scripsit Athanasius ad Antiochum principem per interrogationem & responsionem, Capit. 38. Responsio Athanasii.

Nos fideles, imagines quidem adoramus, non quasi Deos (Absit) quemadmodum & gentiles: sed animi affectionem desyderiúmq; nostræ dilectionis solùm declarātes ad effigiem personæ per imaginem representatæ. Vnde nec rarò, interlita figura, quasi lignum deinceps inutile futurum sit, quod aliquādo imago fuerat, comburimus. Quemadmodū igitur Iacob moribundus fastigium virgæ Ioseph adorauit, non quidē virgæ eum deferens honorem, sed ei qui sceptrum manu premebat: conformiter & nos fideles, nec alia ratione imagines charitate complectimur, easq; quasi filios ac patres nostros deosculamur,

vt per

vt per hæc animi nostri insinuemus affectum. Quemadmodum & Iudęus olim suæ legis tabellas lapideas, duos itē Cherubim aureos & sculptiles adorabat, non naturæ quidem lapidis & auri eum consignans honorem, sed Domino qui permisit fieri.

Ioannis Chrisostomi in tertium psalmum, in Dauid & Absalom.

Reges quidem suis ducibus triumphales statuas dicant, parta victoria. Principes autem columnas quasdam victorię ex hostibus reportatæ indices suis excitant aurigis & athletis & rationem quæsitæ victoriæ, epigrammate quopiam siue elogio quasi stemmate reddunt per præconem. Alij rursus in libris ac literis laudes victoribus adscribunt, cupientes eorū fortitudinem ostentare acriore vi commendationis & historici & pictores & lapidum insculptores & populi & principes & ciuitates & regiones victores ipsos miraculi habent loco. Nemo enim imaginē penicillo descripsit eius qui perfugio suæ consuluit saluti aut pugnando vicit neminem.

Sancti Cyrilli Alexandrini præsulis ex eius alloquutorio ad Imperatorem Theodosium.

Imagines autem, vt earum exemplaria. Eodem enim honoris loco habendæ sunt, non secus.

Einsdem ex thesauro deprompta sententia.

Semper enim imagines affinem retinent & cognatam similitudinem ad sua exemplaria.

Ex eiusdem opere de eo, quòd mysterium de Christo per omnem Moysi scripturam designatur. De Abraham & Melchisedec. Capit. 6.

Expedit, vt & imagines depingam quæ ſuis reſpondeant archetypis.

E ſecundo ſermone Gregorij Nazianzeni de filio.

Ea enim natura eſt imaginis, vt imitatione exprimat archetypum cuius dicitur eſſe imago.

Ex ſermone tertio Chryſoſtomi in Epiſtolam ad Coloſſenſes.

Inuiſibilis rei imago, & ipſa inuiſibilis. Alioqui nō fuerit imago. Imaginem enim ſecundum nos (quatenus imago eſt) oportet eſſe aſſimilem ſuo exemplari, vt quæ forma ſit ſimilitudinis.

Ex eiuſdem enarratione in Epiſtolam ad Hebræos. Cap. 17.

Quemadmodum in imaginibus, imago hominis eius præfert figuram cuius imago eſt, non itē robur & fortitudinem. Itaque veritas & figura mutuam inter ſe habent cōmunionem. Eſt enim ſimilis figura.

Sub finem cap. 9. *Ex quinto libro Euſebij Pamphili de Euangelica demonſtratione, in illud: Apparuit Deus Abrahæ apud quercum Mambrê.*

Vnde & in hodiernum vſque diem locus ille colitur tanquam diuinus in eorum honorē qui apparuerūt Abrahæ, & in hodiernum vſque diē conſpicitur perdurans Terebinthus. Ab Abrahā hoſpitio excepti, in ſcriptura poſiti, duo quidem vtrinque, medius autem præſtantior, præëminēs honore. Dominus ipſe Saluator noſter vtique nobis ſub ea forma ſe exhibuit conſpicuum quē & ignorantes colunt diuina eloquia cōfirmantes. Sanè hic ex illo iam tempore pietatis ſemina cordibus hominū iniiciens, humanamq; ſubiēs ſpeciem ac formam, Dei amantiſſimo & progenitori

nitori nostro Abraham quis fuerit, innotescere voluit, Patrísque sui notitiam eidem tradidit.

E Chronographia Ioannis Antiocheni qui & Malala dicitur, de Hæmorrhoüsa déque colũna quã erigi fecit Christo Saluatori.

Ex illo iam tempore Baptista Ioannes notitiæ hominum innotuit, & Herodes Toparcha in regali palatio Traconitidis regionis, eius caput amputauit in Sebaste ciuitate ante octauum Kalend. Iun. Phlaccone & Ruffino Consulibus. Ob hoc contristatus Herodes rex Philippi frater digressus è Iudæa est & ipsum mulier quædã opulenta ciuitatem incolens Paneadem, cui nomen Bernice. Hæc quòd per Iesum curata esset, volẽs ei erigere columnam, nec id ausa moliri citra regis permisionem, petitionẽ obtulit Herodi regi qua postulabat sibi licere in sua ciuitate christo Saluatori auream erigere columnam. Postulatio proinde hæc continebat. Venerando Herodi toparchæ & legum latori Iudæorũ pariter & gentiliũ, regi Traconitidis, Petitio atque supplicatio Bernices magnificæ, ciuitatis Paneadis hæc est: Iustitia & erga homines benignitas, reliquæ insuper virtutes coronæ instar, verticẽ cingunt vestrum, quocirca & ego id cognoscens, spe bona omnia me consequendi sumens audaciam ad te scribo. Quæ sit istius proœmij Basis, sermonis progressus te edocebit. Ab ætate vsque puerili arripuit me vitiosa affectio, nempe profluuium sanguinis per corporis elices ac meatus

βερνίκη· à victoria.

auditis, magnitudine miraculi perculſus & tantæ curationis exterritus myſterio dixit: Hæc circa te ô mulier facta medicatio digna prorſus eſt erectione maioris columnæ. Hinc igitur profecta, qualem vis, erigito ei columnam, gloriam ei deferens qui te ſanam reddidit. Et ipſa Bernice quæ priùs hæmorrhoüſa fuerat, actutum in medio ſuę ipſius ciuitatis Paneadis Domino ac Deo ſtatuit columnã æneam ex ære*candenti conflatam auro argentóque permiſtis, quæ columna in Paneade ciuitate in hunc vſque diem permanet. Non ita pridem ab eo loco in quo ſteterat, in locum tralata eſt, in ædem orationi conſecratam, quod ſanè monumentum inuentum eſt in ciuitate Paneade apud Baſſum quendam qui ex Iudaiſmo ad Chriſtianiſmum tranſiit.

*θερμηλάτου.

E ſeptimo libro eccleſiaſticæ hiſtoriæ Euſebij Pamphili de Hæmorrhoüſa Paneadis.

Quando in mentionem incidimus ciuitatis huius indignum puto præterire narrationẽ quæ digna planè eſt trãſmitti ad poſterorum memoriam. Hæmorrhoüſa enim, (quam lectione ſanctorum Euangeliorum didicimus inuẽtam eſſe ſanam à ſanguinis profluuio, gratia ſaluatoris noſtri,) illinc prodiiſſe ferebatur, eiúſque domũ in ea ciuitate oſtentari & trophęa prorſus admiratione digna beneficij in eam à ſaluatore collati perſiſtere. Stat enim ſupra prominentem & excelſum lapidẽ mulieris effigies ænea ante do-

Libro 7. cap. 18. Hac de re vide lib. 6 c. 15. & c. 16. Nicephori Calliſti.

mus ipſius ianuam in genua prouolutæ & ante faciem ſuam manus expandentis quæ ſupplicanti aſſimilis eſt. In huius conſpectu, forma alia viri materia eadem eleganter conueſtita diploide ac mulieri exporrigens manum, ad cuius pedes in hac ipſa columna, quædam herbæ ſpecies nulli dum nota enaſcitur quæ dum ad finibriam vſque æneæ diploidis aſcẽdit, genus omne morborum pręſenti remedio amolitur. Statuam proinde hanc dicebant præferre imaginem Domini Ieſu. Porro ea perdurauit ad hanc noſtram ætatem, quemadmodum & accepimus ab his qui eò profecti, viderunt. Nihil hîc mirabile iſta feciſſe eos qui ex gentibus, beneficiis curationum fuerant affecti à ſaluatore noſtro, quando & apoſtolorum Petri & Pauli: ipſius item ſaluatoris imagines verſicoloribus picturis deſcriptas vidimus, vti par eſt credere, ab antiquis citra delectum vllum ad eum modum ea inualuerat conſuetudo, vt de ſe bene meritos honore proſequerentur.

Eiuſdem ex libro nono. In Imperatorem Conſtantinum.

Capite 9. libri 9. Quàm optimè conſcius ſe adiutum Dei præſidio, trophæum ſalutaris ac Dominicæ paſſionis quàm citiſſimè præcipit appingi dextrę ſuę imaginis. Ipſi quoque in loco maximè celebri ac publico Romanæ vrbis ſtatuerũt eum dextera manu continentem ſalutare ſignum Crucis, cui hãc ſubſcriptionem iuſſit ordine adſcribi Romanis verbis: Hoc ſalutari ſigno, veraci documẽto fortitudi-

titudinis,ciuitatem veſtram liberaui,iugo tyranni exemptam & incolumem conſeruatam. Præterea & Senatum & populum Romanum reſtitui à ſeruitute in libertatem vēdicatum ſuo priſtino ſplendori & claritati.

Ex hiſtoria eccleſiaſtica Socratis,lib.1.de eod.Impera. Capite. 18.

Secundum hæc Imperator Conſtantinus his quæ Chriſtianæ erant profeſſionis, exactiùs intendēs Gentilium ſuperſtitionem auerſatus eſt. Et quidem monomachia finē accepit, ſuas autē imagines impoſuit templis.

Stephani Boſtreni aduerſus Iudæos, Capite. 4.

Nos autem ſanctorū imagines pingi fecimus ad eorum memoriā, cuiuſmodi ſunt Abraham, Iſaac,Iacob, Moyſes,Helias,Zacharias & reliqui prophetæ,ſimul Sanctorū & martyrum qui Chriſti gratia trucidati ſunt, vt quicunque eas intuetur,imagines illorum meminerit eíque deferat gloriam qui eos gloria inſigniuit.

Eiuſdem.

De Imaginibus autem confidimus, quia opus omne quod Dei nomine fit, bonū eſt & ſanctū: de Idolis autē & ſtatuis, abſit idipſum dicamus. Ea enim improbanda ſunt & abſurda, ipſi quoq; qui ea faciunt. Aliud enim eſt imago ſancti prophetæ,& aliud ſimulachrum & ſtatua aut delubrum Saturni & veneris, Solis & Lunæ. Homo enim quia ad Dei imaginem factus eſt, colitur: Serpens verò quod imago ſit Diaboli immūdus eſt,proinde & abiiciendus. Quòd ſi manufacta able-

In omnibus his quæ acciderunt ei,nõ attribuit ſtultitiã Deo.) Quemadmodum in imaginibus, ſiquando in hiſtoria deſcribẽda quædam deſcribamus,hoc pacto ſolemus adſcribere, vnus aliquis retulit: ita & qui librum hunc ſcripſit,imaginem animæ iſtius beati calamo ſcitè depinxit, acſi in modiolo infernè ſubſcribens, ait: In his omnibus quæ ei euenerunt, non * peccauit Iob. *οὐχ ἥμαρτεν pro quo ſuperius οὐκ ἔλακεν ἀφροσύνην.

Ex vita. S. Conſtantini,libro quarto.

Anima autem eius quãta virtute diuinæ fidei ſubnixa fuerit & conſtabilita,per hoc etiã edoceri poſſit quis ſecum reputás,qua ratione & in excudendis numis aureis ſuam inſcribebat imaginem,ita vt videretur ſurſum oculorum aciem habere exporrectam ad Deum,inſtar orantis.Sanè huius quidem expreſſæ imagines vniuerſam terram Romanæ ditionis percurrerunt. In ipſis inſuper imperij palatij per quaſdam * ciuitates, ipſis imaginibus in eminentiore loco porticuũ & veſtibulorum repoſitis depingebatur ſtans rectus,ſurſum quidem cœlum verſus ſuſpiciens & manus expandens. Itaq; ad eum modum orantem ſe per eiuſmodi imaginũ expreſſionem memoriæ poſterorum tradidit.

Deſit διέξεχεν.

*pro πόλεις Ald. exemplar habet πύλας fores, alias interpretatur columnas στήλας.

E libro tertio eiuſdem.

Sic igitur finem accepit vitæ Imperatoris mater,digna prorſus ampliſsimo honore, quũ propter actiones Deo gratioſas & amabiles,tũ quòd ex ipſa prodierit præcellẽs & admirabilis * plan- *Conſtantinus ſcilicet.

t ta

ta hæc,quam dignum eſt prædicare beatam ob eximiam pietatem quã ſuæ exhibuit genitrici. Eam enim vſque adeò amantem diuini cultus reddidit,vt videri poſſet ab ineũte ætate à cõmuni omnium ſaluatore edocta, etiã ſi ne talis quidem priùs fuerit.Ita demum eandem ampliſſima & regali dignitate cohoneſtauit, vt ab vniuerſis gentibus atque adeò à cunctis militiæ ordinibus appellaretur Auguſta Regina,aureis inſuper nomiſmatis exprimeretur eius imago.

E quarto libro eiuſdem. Cap. ſexageſimonono.

Qui regiam ciuitatem incolebant,vnà cum ſenatu & populo Romanorum ſimul atque reſciuerunt Imperatoris obitũ,eiuſmodi famam peracerbam ſibi fore cenſentes & quauis calamitate ſuperiorem,luctu intolerabili ſe macerarũt. Equidem claudebantur balnea, fora inſuper & ſpectacula publica & quæcũque tandẽ alia omnia laxamenta vitæ ſolita ab his edi qui operas ſuas nauare conſueuerant exhilarandis animis ſpectatorum.Qui priùs genialiter indulſerãt deliciis,vultu incedebant in terrã deiecto : ſimúlq; omnes eum pronunciabant beatum, dilectum Deo & reuera imperio dignũ.Nec iſta conſonis vocibus acclamabant ſolùm:ſed & ad opera vſq; prodeuntes,imaginum dedicationibus aliiſque ornamentis eum qui mortuus erat,perinde ac viuum digno honore proſequebantur. Verſicolore quidem pictura repreſentantes ſpeciem habitúmque

bitúmque cœli, ipſum verò conquieſcentem in ætherea manſione ſupra cœlorum apſides per eam exhibebant picturam.

Ex eodem. Cap. 73.

Ad exemplum autē ſui Saluatoris qui virtute diuinæ benedictionis iacto grano ſeminis triticei multiplicans, pro vno præbet ſpicam, vniuerſúmque terrarum orbem ſuis complet fructibus. Equidem & hic cōformiter ter beatus pro vno excreuit multiplex per liberorū ſucceſſionem, ita vt ab omni natione vnà cū liberis honoretur, excitatione imaginum.

Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi & Polychronij ex enarratione in Ezechielem.

Et quemadmodū Romani dum imagines penicillo deſcribunt ſuorum imperatorum, haſtatos ſatellites circumponuntur, gentes eis ſubditas appingunt. Conſimilem in modum & hîc. Quandoquidem imperator ipſo aſpectu & habitu præfert Dei imaginem. Inſidens enim throno omnium quæ in terra ſunt, exprimit imagines, ipſoq; habitus ſplendore repreſentat decus ſuæ maieſtatis, docens imperium ditionemque Dei ſe per omnia exporrigere.

Eiuſdem.

Et tu fili hominis, ſume tibi laterem, & pones illum ante faciem tuam: & deſcribes in eo *ciuitatem Hieruſalem & dabis *aduerſus eam obſidionem & ædificabis aduerſus eam propugnacula & circumpones contra eam vallum & dabis

Ezech. 4.a.
**pro ὅλην lego πόλιν ἐπ' αὐτὴν nō εἰ αὐτῇ.*

contra eã castra & ordinabis arietes in circuitu.)

Enarratio.

Si quidem censes tibi esse formidabile multitudini edisserere quid aduersus eum euenturum sit ac ciuitatis desolationem prædicere, templíq; suffossionem & excidium, & quæ per hæc illis euenturæ sunt calamitates. Hoc ipsum sub alia figura denuntiato, vt & illos moderatiores reddas, tuámque in eos exeras clementiam & placabilitatem, & arrepto latere describito ciuitatem. Sanè ciuitatis appellatio describatur, vt omnibus innotescat hanc esse Hierusalem. Descripta autem ciuitate, in eius circuitu statue vallum per picturæ effigiem, vt se habet numerosa militum multitudo. Exercitus ipsi militari ordine progrediantur. Dictio enim illa παρεμβολὰς sensum hunc indicat. pro eo, vt præsto sint phalanges siue legiones suo quæque militari ordine, nõ modò vndique armis communitę: quinetiam inducantur* machinæ quibus demoliantur hostes muros. Indicat planè bellicas ipsas machinas. Mirum in modum denũtiat circunstantem militum multitudinẽ ciuitati affuturam, vt terrore ingruentium malorum perculsos auocaret ab omni legis transgressione.

μηχανήματα ceu sunt arietes, ballistæ, scorpiones.

E martyrio. S. Eustathij qui & Placidas dictus est.

Vna dierum egressus pro more in montes, comitante eum exercitu suoque omni famulitio, vt venaretur, cui ægresso apparuit grex ceruorũ

 pascuaș

pascuas herbas depascens. Et exercitu pro consuetudine in diuersas partes disparato, cœpit persequi. Cúmque vniuersus exercitus comprehendendis ceruis esset intẽtus, vnus qui eximia proceritate ac specie præeminebat ab armento disgregatus in nemus arborosum cõcitus prosiliit, inter densiora syluæ loca ac situs inuios & inhospita tesqua. Quem vt vidit Placidas, eius comprehendendi cupiditate exarsit, relictísque omnibus cum militibus aliquam paucis persequitur. His qui comitabantur delassatis solus ipse pertinaci studio insectabatur ceruum. Dei prouidentia factum, vt nec equus quo vehebatur, remitteret cursum, nec ipse propter loci incommoditatem torpesceret. Cúmque is multum diúque incubuisset insectationi, longiùs ab exercitu suo deprehẽsus est. Ceruus se illinc proripiebat fuga, ille verò apprehenso vertice petræ quum nemo illi adesset, vndequaque circunspiciens stetit, secúmque reputabat quónam pacto eum ceruum comprehenderet. Sed qui omnia sapientissimè nouit & miseretur omnium Deus, pro hominũ salute omnifarias excogitans vias in ea venatione Placidam ipsum vt capiat, venatur, non quidem vt Cornelium per Petrum, magis verò vt Paulum persequutorem suo ipsius illustri aduẽtu. Placidas quidem postquam multum diúque restitit oculósque in Ceruum intendit pressiùs, admiratus eius proceritatem & quia minimè eũ

 possèt

poſſet comprehendere: tunc Dominus quiddam prodigioſum illi oſtendit, nihil alioqui indecorum aut abſimile vero, neque ſuæ ipſius potentiæ magnitudinem tranſcendens: ſed quemadmodũ aſinæ Balaam indito ſermone corripuit ipſius cogitationem: ita etiamnum hîc ipſum edocet ac oſtendit in cerui quidem cornibus effigiem ſanctæ Crucis præ ſplendore Solis illuſtrius relucentem, in medio autẽ cornuum imaginem Deiferi corporis quod pro noſtra ſalute ſubire dignatus eſt, vocémque inſerens Ceruo, Placidam alloquitur, dicens: O Placida, quid me perſequeris? En ego in tui gratiã tibíq; ſum viſus in hoc animali. Ego ſum Ieſus Chriſt⁹ quẽ ignorãs colis. Beneficẽtiæ quas in indigos diſpertiris, oblatæ ſunt in conſpectu meo. Proinde veni, vt per Ceruum hunc me tibì inſinuarem, téque ex contrario viuum caperem & intra ampliſſimos caſſes meæ clementię captiuum detinerem. Non enim eſt iuſtum, vt tu qui mihi es commẽdatione bonorum operum perquam amabilis & gratioſus, in poſterum famulatum exhibeas dæmonibus impuris ac idolis mortuis & ſurdis. Ob hoc enim veni ſuper terram in hac (quam nũc vides) ſpecie, cupiens cõſultum ſaluti humani generis.

Sancti Leontij Neapoleos inſulæ Cypriorum aduerſus Iudæos, ſermone quinto.

Agedum deinceps, age iam cum exprompta animi alacritate patrocinium ſuſcipiamus & aggredia-

grediamur defensionem expressionis venerabilium imaginum, vt ora oppilemus istorum ex legum & impiorum loquentium iniqua. Neque enim nostra est hæc traditio, sed à legis sanctione proficiscitur. Audito enim tu Deum ipsum Moysi præcipiētem, vt affabrè fieri iuberet imagines duorum Cherubim sculptilium & conflatilium qui obumbrarent propitiatorium. Rursus, Templum ostendit Deus Ezechieli, de quo hic ait: Habebat sculptiles facies leonum, palmarum, hominum & Cherubim ab ipso pauimento vsque ad laqueare tecti. Sermo hic prorsus terrorem incutit. Deus est qui mandat Israëli, ne quod sculptile faciat, non vllam imaginem, neque similitudinem eorum quæcunque sunt in cœlo, & quæcunque sunt super terram: & hic idem iubet Moysi vt faciat sculptilia animalia & Cherubim. Et iidem pleni imaginũ nominúmque expressionibus sunt, & templũ quod ostendit Deus Ezechieli, puta leonum sculptilium, palmarum & hominum. Salomon insuper mutuatus ex lege conformationem, suum compleuit templum æneis sculptilibus boum, palmarũ & hominum, neque ob eam rem est à Deo reprehensus. Si igitur reprehendis me propter excusionem imaginum: Deum coarguito qui eas iussit fieri, vt apud nos perseueret eius recordatio.

Eiusdem e Quinto sermone.

Rursus nos percunctantur de preciosa Cruce &

de

de ſignificatione ſimúlq; adoratione imaginum diuinitus impreſſarum, nos perſtringentes hoc nomine quòd Idololatræ ſimus & colamus ligna tanquam Deos iſti panathei. Quòd ſi eſt vt dicis Athęe, ego lignũ adoro quaſi Deum: vtique velim nolim, multos colo Deos. Hoc ſi eſt, neceſſe eſt, vt dum iuro, dicam: Per Deos, quemadmodum & tu vnum videns vitulum dicebas: Hi dij tui Iſraël. At ne tu vnquam efflagites tale aliquid audire ex ore Chriſtianorum. Sed adultera & infidelis ſynagoga nunquam non conſueuit eccleſiam Chriſti caſtiſſimam traducere & calumniari, quaſi ſit fornicaria.

πανά-θεοι prorſus ſine Deo.

Eiuſdem.

Sanctorum effigies, figuræ & imagines nequaquam à nobis adorantur tanquam dij. Si enim ligno imaginis quaſi Deo prociderimus, neceſſe omnino fuerit, vt & reliqua ligna adoremus. Atqui non ita ſe res habet. Sæpenumero enim interlita forma imaginis, ipſam exurimus igni.

Rurſus.

Crucis quidem ligna tantiſper dum connexa ſunt, adoro figuram, *eius gratia qui ab ea pependit. Mox vbi à ſe inuicem diſparata fuerint, abiicio & igni contrado. Et quemadmodum mãdatum imperiali ſigillo obfirmatũ qui excepit, per hoc quòd complexu & oſculo ſalutat ſigillum, non vtique luto, non chartæ, non denique plũbo eum defert honorẽ: ſed imperatori attribuit

** Nempe Chriſti.*

veneratiõe eiuſmodi & adorationem. Ad eundem modum nos Chriſtiani quãdo venerabundi Crucis figuræ procidimus, non vtique ligni adoramus naturam: ſed ſigillum, annulum & effigiem Crucis Chriſti reſpicientes. Per Crucis enim figuram ipſum beneuolè complectimur & adoramus qui in ea pependit.

Eiuſdem.

Et ob hoc, Chriſtum Chriſtíque paſſiones in eccleſiis, ædibus, in foris & imaginibus, in ſindone, in conclauibus ſiue promptuariis, in veſtimẽtis, in omni denique loco efformo & deſcribo, vt hæc continenter intuitus, ipſa ad animum reuocem, nec vlla obliuione ſinam ea intercipi: quẽadmodũ & tu nullo non tẽpore oblitus es domini Dei tui. Et quemadmodũ tu dum legis librum adoras, nõ vtiq; veneraris naturã pelliũ aut atramẽti, ſed qui in eo repoſiti ſunt, ſermones: eodẽ mentis ſcopo imaginem Chriſti veneror, non ligni aut colorum naturam. Abſit. Sed inanimam effigiem Chriſti colens, per eam videor Chriſtũ ipſum complecti & adorare. Et quemadmodum Iacob quum à fratribus Ioſeph accepiſſet verſicolorem tunicam cruentatam, quando ipſum diuendiderunt, eam tunicam continenter cum lachrymis exoſculatus, ſuíſque oculis ſpectandã admouebat, nõ lugens veſtimentũ, ſed per veſtimenti oſculum exiſtimans ſe deoſculari Ioſeph inque manibus ipſum tenere: ad eandem dicen-

di formulam, nos Christiani imaginem aut apostoli aut martyris carne quidem complectimur, animo autem ipsum illum Christum aut Christi martyrem charitate complecti & benignè appellare nos existimamus. Equidem vt crebriùs dixi, in omni salutatione & adoratione intentio inquiritur. Quòd si me in ius vocas obiiciens quia lignum Crucis tanquam Deum adoro: cur non incusas Iacob qui adorauit super summitatem virgæ Ioseph? Cæterum palam omnibus est eum non honoris deferendi ligno causa, ipsum adorasse: sed per honorem exhibitum ligno adorasse Ioseph, quemadmodum per Crucem ipsum adoramus Christum. Deinde & Abraham viris illis planè impijs procidit venerabūdus genúq; super terram inflexit qui ius sepulturæ ei vendiderant. Atqui ipsos non quasi Deos adorauit. Rursus Iacob benedixit Pharaoni vtique impio & idololatræ. Esau insuper idem procidit septies: at non tanquam Deo. En tibi ostendi quot sint exosculationis & amplexus modi, quot itē adorandi formulæ, pictoriæ quidem & naturales, nulli obnoxiæ reprehēsioni. Me verò vbi videris adorare imaginem Christi, aut sanctissimæ eius matris, aut cuiuspiā sancti: incandescis mox & acriter succēses, oneras maledictis, resilis à me, me appellas idololatram. Nihil ne te pudet? Nō perhorrescis? Nullus rubor frontem occupat tuam, me quum videas in dies singulos, toto terrarum orbe

Pulchrè ludit in Antithesis.

orbe templa idolorum demolientem & eorum vice templa excitantem martyribus? Si idola colerem, qua fronte honore cumularem martyres quos constat euertisse idolorum culturā? Si iuxta tuam obiectionem, lignis defero gloriam, qua ex causa honore afficio sanctos qui ligneas statuas dæmonum incenderunt igni? Quòd si lapideos glorifico, qua ratione gloriosos prædico apostolos qui idola lapidea perfregerūt? Si imagines colo deorum falsi nominis, quamobrē glorifico, laudibus veho diémque festum concelebro trium puerorum qui sunt in Babylone celebri ac illustri certamine perfuncti, vt ne aureæ imagini & idolicæ venerabundi prociderent? Atqui nimisquam multa est & pręfracta istorū ex legum insensibilitas, multa excæcatio ô Iudæe, multa & ea impudens audacia tibi suppetit, simul & impietas. Reuera abs te veritas iniquè opprimitur. Exurge Deus, iudica causam tuam. Iudica & secundum nos pronuntiato sentētiam de gente non sancta, sed impia & absurdi moris & quæ te nullo non tempore exasperat.

Eiusdem.

Porrò quidem vt subinde dixi, si ligno & lapidi tāquam Deo venerationis gratia procidimus, dixi proinde etiam ego ligno ac lapidi: Tu me genuisti. Si verò imagines sanctorum veneror, ipsos sanctos multò cumulatius. Certamina sanctorum martyrum & colo & honore prosequor,

qua igitur hæc esse Idola, ô mētis inops minúsq; cordate? Idola enim assimilationes quædā sunt falsi nominis vim vsurpantium, puta mœchorum, homicidarum, liberos dæmonibus immolantium, luxúque ac mollicie diffluentium: non item prophetarum, neque apostolorum. Atqui vt aliqua ex parte repræsentem tibi demonstrationem planè concisam sed & fide dignissimam de Christianorum gentiliúmque assimilationibus, animum aduertito. Habebant Chaldæi in Babylone musica organa & quidem omnigena ad cultum Idolorum ac dæmonum. Habebant autem & filij Israël ab Hierusalem allata organa quæ ad salices suspenderant, & vtraque organa & nablæ & citharæ & tibiæ suppetebant. Sed illa quidem ad Dei gloriam adinuenta fuerant: hæc autem è diuerso excogitata ad culturam dæmonum. Idem prorsus tecum deinceps cogita & de imaginibus ac idolis gentilium & Christianorum. Idola quidem ad gloriam diaboli fabricata sunt & eius memoriam: imagines verò ad gloriam Christi, apostolorum, martyrum ac sanctorum eius inducta sunt.

Eiusdem.

Quum igitur videris Christianum adorationis gratia procidētem Cruci, scito: quia id fecit propter Christum Cruci affixum, non item naturā ligni adorat. Id enim si esset, vtique ligna omnia agri adoraremus, quemadmodū Israël adorabat lucos

lucos ſiue nemora & arbores, dicens: Tu es Deus meus. Et, Tu me genuiſti. nos autem non ſic; ſed memoriã & picturam paſſionũ Domini & eorũ qui in ipſius gratiam ad mortem vſque decertarunt, retinemus in eccleſiis & ædibus noſtris, nihil non faciẽtes ad ipſius Domini noſtri gloriã.

Rurſus.

Dic tu ô Iudæe, quæ nam ſcriptura permiſit Moyſi adorare * Iothor ſocerum ſuum idololatren? Et Iacob Pharaonem? Et Abraham filios Emmor? An nõ iuſti illi & prophetæ? Et Daniel procidit impio Nabuchodonoſor. Et quidẽ illi ſi hæc faciebant in gratiam redimendæ iſtius vitæ mũdialis & temporariæ, quánam ratione expoſtulas mecum, quòd adorem ſacra monimenta ſanctorum picturis hiſtoricíſque ſcripturis cõmẽdatas, afflictiones item & certamina per quæ ſingulis diebus cumulor beneficiis ſpéſq; eſt me conſequuturum vitam æternam?

* ἰωθὼρ dic ἰεθρῶ, יתרו qui et Raguel.

Ex tomo quarto eccleſiaſticæ hiſtoriæ Theodoreti.

Sub hoc conſulatu, menſe Decembri, eius mẽſis die vigeſima ſeptima, contigit formidabile & ingẽs miraculum quod & auditum omnem hominum magno terrore perculit. Olimpius enim quidam nomine, præſide Arianæ ſuperſtitionis Euthymio, quũ eſſet in balneo palatij Helenianorum quoſdam eorum contemplatus qui lauabantur, cõſubſtantialis trinitatis celebrãtes gloriã, ait hiſce pręſcriptis verbis: Quid enim eſt Trinitas?

nitas? cuinā parieti non ea adſcripta eſt? Quūque ſuperior euaſiſſet ſibi familiariter notis, dixit: Ecce & ego trinitatē habeo. Illi itaq; rem quū deprehēdiſſent, animis incitati eū interfecturi fuerant, niſi eos repreſſiſſet nomine Magnus quidā ſanctorū apoſtolorū presbyter intra muri ambitū cōſiſtēs. Homo hic ſanequā admirandus ac ſedulus Dei cultor hiſce verbis eos alloquutus eſt, docēs quia nequaquam id latere poſſet oculum iuſtitiæ illius cuncta cernentis, qui ſingula quæquæ decernit & quidem exacta ratione. Sedata deinde turba ob viri iſtius reuerentiam, ſurrexit Olimpius & pro more vſus* labro ſiue ſolio aquę calidæ exilit in alterum quod & frigidam capiebat è fonte proſilientem qui oritur à medio venerandi altaris ædis conſecratæ diuo protomartyri Stephano quam olim exædificauit Aurelianus principali tum dignitate prælucens. Hinc enim reor eam aquam dignam habitā quam inuiſeret Deus. In hanc quum ille deſcendiſſet, dicto ocyus aſcendit, cum eiulatu dicens: Miſeremini mei, miſeremini, ſuáſque carnes excalpens oſſa etiamnum in partes diducebat. Omnes proinde qui circa eum erāt, apprehenſum inuoluerunt ſindone ac reclinarunt inalgeſcentem & animam expirantem. Porrò illi percunctabantur quid ei accidiſſet. Reſpondit Olympius, virū vidi niueis veſtibus indutū ex aduerſo Nerophori aſcendentem ad me, méque vidente permiſcentem

*ἐμβάσει θερμῶν χρησάμενος.

tem * tres inaures lupini & dicentem mihi: Ne esto blaſphemus. Illi acceptum eum in lecticam tranſtulerunt in alterum balneum adiacens Arianorum eccleſiæ. Illi quum vellēt ab eo reuellere ſindonem, carnem totius corporis ſimul auulſerunt. Atque ita in mortem cōcedens reddidit ſpiritum. Rei huius geſtæ fama toto propemodum imperio innotuit. Vulgò ferebatur hunc talia paſſum, non modico tempore ſtetiſſe ab obſeruātia & religione quæ glorificat ac profitetur in trinitate conſubſtantialem eſſentiam, & demum ad Arij cultū reſiliiſſe per baptiſmū. Id ſimul atque contigit & ad aures peruenit imperatorum: erat autem tunc Anaſtaſius. Is demādauit prodigioſum hunc euentum varietate colorum per imaginem pingi, eámque affigi parti ſupremæ Nerophori. Ioannes autem quidam Diaconus ac defenſor prædictæ ædis dicatæ Stephano protomartyri, vir ſi quis alius, peracrem zelum exerens paſſim pro tuendo dogmate conſubſtantialis eſſentiæ, íſque rem geſtam pinxit ac tradidit imagini, nec vtcunque. Adſcripſit enim & nomina eorum qui tum inter lauandū illic hiſtoriam perſpexerant & quo quiſque loco habitaret. Adiecit & eos qui adminiſtrandis aquis ſubſeruiebant. Teſtimonio autē eſt vſque in præſens ipſa imago affixa in ipſo introitu quartæ porticus ſæpe dicti oratorii.

*τρεῖς σίκλας θερμοῦ.

Sancti Anaſtaſii cognomen ſortiti à ſancto monte Sina.

Agellus

Agellus eſt à Damaſco miliaribus quatuor diſſitus, dictus nomine Carſatas. In eo terræ tractu, templum eſt ſancto Theodoro ſacrũ, quod quidem templum ſemel ingreſſi Saraceni demorati ſunt, in eo exercentes genus omne obſcœnitatis & immunditiæ per mulieres, pueros & brutas animantes. Vna igitur dierum, quum conſiderent eorum permulti, ſimulque fabularentur, ex his vnus iecit ſagittam aduerſus imaginẽ Theodori quæ humerum eius dextrum perculit. Ex eo vulnere mox exiliuit ſanguis qui & ad imam vſque imaginis partem delapſus eſt, ſpectantibus omnibus quod fiebat, ſignũ, ſimul & impactam ſagittam humero ſancti & defluẽtem ſanguinem. Et ne ſic quidem ſpectatores admirabili hoc ſigno admoniti ad conſcientiam redierunt. Qui ſagittam impegerat ſancto, nullam egit pœnitẽtiam. Ne vnus quidem iſtorũ eſt animo motus, nec è templo ſeceſſerunt, neque ſibi temperarũt ab eius contaminatione. Veruntamen extremã dederunt commiſſorum vltricẽ pœnam. Quum enim familiæ eſſent eorum qui incolebant templum, quatuor & viginti, ad vnum omnes amarulenta morte extincti ſunt: eorum verò qui in viculo morabantur nemo interim diem ſuum obiit. Ipſa autem imago appetita miſſili ſagitta etiamnum hodie ſupereſt plagam retinens iactu ſagittæ impactam, ſimul & defluentis ſanguinis veſtigium. Nec pauci eorum ſunt ſuperſtites qui

fuerunt

fuerunt ſpectatores, rémque deprehenderunt tunc, quando mirabile ſignum hoc factum eſt. Quin etiam ipſe ego rei geſtæ in imagine ſpectator, quum inuiſiſſem, quod videram, ſcripſi.

*Ex vita Sancti Simeonis *mirifici enarratio Arcadij Archiepiſcopi Cypri, miraculum centeſimum trigeſimum ſecundum.* *θαυματουργοῦ.

Equidem diebus illis contigit virum quendã negotiatorẽ ciuitatis Antiochiæ periculoſo angore animi detineri, id procurante maligno dæmone, diúque ita anxietate vrgeri, vt compreſſione anheli ſpiritus penè illum ſuffocaret. Hic quum ſanctum adiiſſet, eſſetque eius deprecatione conſequutus ſanitatem, ita vt nullum videretur eatenus paſſus malum, ínque ſuam domũ regreſſus pro gratiarum actione erexit ſancto illi imaginem in publico & conſpicuo omnibus ciuitatis loco, ſupra fores officinæ ſuæ. Eam verò quum perſpexiſſent infidelium quidã tanto honore & gloria illuſtrari, vnà cum luminaribus & deſcriptione aſtrorum ipſam ambientium, impleti zelo homines ſui ſimiles, nempe turbulentos & incompoſitæ vitæ conciuerunt ad ſeditioſam coitionem, ſic vt numeroſa multitudo conuenerit & obſtreperas voces ediderint, clamando: Tolle è vita qui hoc fecit ac deturbetur imago. Dei autem diſpenſatione, contigit tunc virũ non potuiſſe in ſua deprehẽdi domo. Priùs enim magno tenebantur ſtudio, vt eum malè multarent & occiderent, aliis alia vociferantibus. Iſto-

rum nequitia multa & nimiſquã magna in conſpectu Dei apparuit, inuidia inſuper præter omnem modum, per quam dæmonico ſpiritu obſeſſi in hoc conſpirarũt, arbitrati ſe occaſionem inueniſſe concitandæ ſeditionis & contumeliis inſectandi ſanctum, quòd is ſæpenumero coarguiſſet perfidiam & ipſorum errorem qui gentilium ſuperſtitionem ſectabantur. Tantum igitur inſaniæ pondus quum ferre non poſſent, vni cuipiam militum prouinciam hanc delegarunt, vt conſcenſis gradibus deturbaret imaginem. Ille quum aſcendiſſet, manúſque expandiſſet, vt demandatum expleret opus, ex alto in imam delapſus terram, momento eſt medius perruptus, & in ea turba non mediocris exortus eſt tumultus. Nihilominus redaccẽſis animis adiecerunt, vt & alterum eò adigerẽt. Et ille quidem exporrectis manibus, vt imaginem detraheret, in terrã pariter delapſus perfractus eſt. Hoc edito exemplo terrore perculſi omnes cœperũt ſibiipſis imprimere S. Crucis ſignaculum. Cúmque perfidi illi vehementiore inſania furerent, adiecerunt, vt & tertium ad hoc opus adigerent. Et hic vt manus extendit primum ad deiiciendam imaginem, conſimiliter perruptus concidit in terram. Tunc timor magnus inuaſit omnes qui fideles circunſteterant, & attoniti ſuper cæcitate ac temerario auſu perfidorum & impiorum, adorata imagine cũ ſupplici deprecatione illinc abierũt.

Ex

Ex eo sermone Ioan. Chrysostomi quo illud enarratur: Scito, quia in medio laqueorum ingrederis. *Ecclesiastici. 9. c.*

Non igitur dilectissimi molestè feramus, neque concidamur animis ob præsentem afflictionẽ. Demiremur potius quãta sagacitate, quamq; solerti industria sapiẽtia Dei præpolleat. Pérque enim Diabolus spe ac voto præsumpsit ciuitatẽ hanc nostram se funditus euersurum, per hæc Deus ipsam instaurauit & corruptos mores emẽdauit. Aspiratione enim suæ malignitatis Diabolus quosdã eò promouerat, vt Imperatorum imagines grauibus afficerent contumeliis, proinde & ciuitatem solo coëquarent.

Eiusdem.

Equidem postquam ausu temerario tentata sunt hæc (quidam enim impuri, imò modis omnibus flagitiosissimi, proculcatis legibus, statuas suo loco deturbarunt.) & nobis ad extremũ impendebat periculum, quin etiam nunc pro vita ipsa pertimuimus, irritato imperatore. Deinceps non iam mulcta pecuniaria nos suo morsu reddit anxios. videor enim omnes exaudire dicentes: facultates nostras accipito Imperator. A foro, ab ædibus nostris nihil inuitè abstinebimus. Tantum quæritur, vt quis polliceatur conseruaturum se esse nobis incolume corpus ac nudum. Quemadmodum igitur priusquàm nos inuasisset timor mortis, vrebat nos mordicus iactura facultatum: at vbi hæc temere & pręter legum sanctionem tentata sunt, metus maior subingres-

ſus metum illum excuſſit ob iacturam pecuniæ, conceptum.

Eiuſdem.

Non noſti, quoniam ſi quis in ſpelunca latronum deprehendatur, & licet is latrocinia minimè exercuerit: parem illis cogitur ſubire pœnã? Ecquid quæ latronum ſunt, cõmemoro? Vtique ſcitis omnes ac meminiſtis, quãdo flagitioſi quidam & contaminatiſſimi homines atque ſubdoli impoſtores apud vos ſuſtulerunt ſtatuas, ad vnum quotquot deprehenſi ſunt adfuiſſe, ad iudicum tribunalia abrepti, vnáque cum illis abducti extremum luerunt ſupplicium.

Ex hiſtoria Theodoreti epiſcopi Cyri in Philotheum, de Macedonio Aſianita.

Contigit autem aliquando, vt ciuitas quæpiã maligno dæmone percita ac ſi propè morbum abigeret à ſe, ſi temere inſanierint ciues aduerſus ſtatuas imaginéſque Imperatorum.

Ex eccleſiaſtica hiſtoria Theodori Conſtantinopolitani, cognomento Agnagnoſtæ, id eſt, Lectoris, de quodam Palladio hæretico.

Palladius autem Antiochiæ epiſcopus ad captandam Imperatoris gratiam nihil non faciẽs, eos qui conſentaneè affectabantur ſancta decreta ſynodi Chalcedonenſis exhorrebãt & aſpernabatur, imaginéſque ſanctorũ patrũ ſubſtulit.

Ex vita Sancti Conſtantini, Cap. 4. libri tertij.

Atqui is omni cum fiducia & in omnium proſpectu Chriſtum Dei filium colens perſeuerabat, nunc quidem faciem præmuniens ſalutari ſigno, nũc verò oſtentatione victorialis trophæi præ-

prægeſtiens, quod ſanè & in tabula pictoria ante imperialis palatij fores è ſublimi maximè loco ſpectandum omnium oculis proponebat: ſalutare inquam ſignum cõmendans picturę quod ſuo capiti eſſet ſupra ſitum: familiarem verò inimicum & hoſtem qui eccleſiam Dei per impios impreſſione ty rãnica expugnare molitus eſt, ſub Draconis forma in imum depreſſit, ipſum enim ſacra oracula in libris prophetarum Dei vocarunt Draconem & diſtortum ſiue confragoſum ſerpentem. Eoque imperator ſibi, ſuíſq; ſubſtratum pedibus ac iaculo ſecus medium thoracis tranſfixum inque profundam maris voraginem deiectum Draconem hunc omnibus repræſentabat fuſili cera expreſſum. Et hæc ſanè exprompta animi alacritate perficiebat. Quæ verò eccleſias Alexandriæ conturbabant, non mediocriter ipſum mouebant, & quod per ciuitates epiſcopi aduerſus epiſcopos prorumperent & populi in populos coorirentur, ac tantum non ſeſe mutuis conflictationibus conciderent: ita vt illi ſpei deploratæ iam auderẽt admoliri manus rebus prophanis per mentis inopiam & imperatoriis imaginibus inferrent contumelias.

Ex hiſtoria eccleſiaſtica, de his qui ſentiebant cum Dioſcoro.

In tantum prorupit temeritatis & audaciæ, vt & beatorum paſtorum qui illò cõuenerant, nomina è ſacris * diptychis ſuſtulerit, eorúmq; imagines impreſſione tyrannica aboleuerit.

*διπτύχων.

Ex

Ex eadem historia, de eo qui sedem Constantinopolitanam suscepit post Macedonium hæreticum.

Impius hic quum è conuentibus secederet, iubebat obseruari sacras ædes. Sicubi deprehendisset non esse in imagine depictum Macedonium, non priùs operabatur sacris, quàm eam imaginē sustulisset.

Ex eadem historia, de Iuliano, Timotheo & Eluro.

Iulianum hunc nonnulli eorum qui excitandis turbis gaudent, apprime nobilem celebrant, quippe quem prædictus Macedonius tanto applausu approbauerit apud Timotheum episcopum. Ecquam ob causam tantopere ei applaudebatur? Quòd adstantibus plerísque in episcopali domo ex his qui in administratione Reipublicæ primas tenebant, plurimum commendaretur à sibi famulantibus. Eosdem proinde adigebat subiicere anathemati Calcedonensis Synodi decreta. Senex autē supplex procidens imaginibus præmortuorum sacerdotum Phlauiani & Anatolij archiepiscoporum Constantinopoli coloribus expressorum, quorum opera Chalcedonēsis synodus robur & authoritatem acceperat, senex inquam vociferabatur: Nisi velitis admittere decreta dictæ sanctæ synodi, horum episcoporum imagines feriantur anathemate & è sacris diptycis eorum nomina expungantur.

E sermone Chrysostomi in sanctum Phlauianum Antiochiæ archiepiscopum.

Et quidem turba rem ipsam (vt habet) declarauit.

uit. Hi enim vſi prædure impetu aduerſus imperatorum imagines ferebantur ac ſtatuas, eáſque diſiectas per medium forum pertrahebant. Inſania enim eorum mentes perculerat immani rabie, & moderatas ipſorum cogitationes excæcauerat furor.

Ex eodem ſermone de Phlauiano patriarcha ad Theodoſium magnum, Imperatorem legato.

Peccauimus ô Imperator: quod admiſſum eſt flagitium, non te celamus quando & ipſa coarguit creatura. Non negamus inſaniam qua ſumus debacchati in tuas imagines, immo aduerſum nos ipſos furore ſumus abuſi. At certe ad extremum vſque tuam erga nos clementiam tãquam condemnati retinemus ac præſtolamur.

Rurſus ex eodem Sancti Phlauiani ſermone.

Ne tot tantáſque imagines corruperis, ob vnã æream: ne tot effigies Dei manu effigiatas contriueris, propter vnam fuſili ære excuſam, quando eadem nullo propè negotio poteſt denuo conflari ac refingi.

Ex eodem Chryſoſtomo, quod teſtamenti quum veteris, tum noui vnus ſit legiſlator, & in veſtimentum ſacerdotale.

Picturam quoque ego complexus ſum & amaui, licet cera fuſili expreſſam, modò plena fuerit pietatis. In imagine enim vidi barbarorũ agmina perſequentem, barbarorum proculcatas nationes, ſimul & Dauid vera profitentem: Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.

Ex sancto Basilio in laudem sanctorum quadraginta martyrũ.

Age igitur iam in medium.) Habes sub finem primi libri.

Sancti Gregorij Nazianzeni, ex eius poëmatibus.

Aut ne doceto, aut doceto moribus:
Nec hac quidem parte attrahito, altera verò pellito manibus.
Minus egueris sermone, faciens quæ oportet.
Pictor docet plenius suis delineationibus.

Eiusdem sententiæ interpretatio.

**Enarratio hæc Ioannis Damasceni est, mea quidẽ sententia.*

Si (ait) moribus minimè doceas, nec doceto sermone: vt ne quos verbo ad te allexeris, à quàm optimis moribus submoueas per vtriusque dissectionem. faciens enim quæ fieri opus est: ipsa ei⁹ recta operatio fiet sermo doctrinæ, quẽadmodum & pictor suis effigiationibus pleniùs docet.

*Ex Chrysostomo in *octauum caput epistolæ ad Timotheum.*

**κεφαλαίϰ ὀγδόου, subest mẽdum.*

Sed forma esto fidelium, circa omnia teipsum exhibens formam bonorum operum. hoc est, ipse esto exemplar rectè instituendi vitam, cuiusmodi est imago omnibus palàm exposita.

Ex allequutorio sanctæ synodi sextæ.

Rursum Nestorius, iterúmq; Celestinus & Cyrillus. Ille quidem Christum diuidebat & bipertiebatur: hi verò vt qui vtramque Domini naturam coünibant, illum deiiciebant dissectorem. Ephesus quidem hæc. & eorum quæ illic peracta sunt, tabellæ silentiò, nimirum citra vocem scripturæ loquentis promulgarunt.

Ex septimo libro Stromáton Clementis antiquissimi doctoris ad Alexandrum.

Itaque non approbat modò quæ bona ſunt:ſed vrget adigítque, bonus vt ſit, ex bono & fideli ſeruo per charitatem tranſmouens in amicum propter diuturni habitus perfectionẽ quæ ſynceriter acquiri ſolet per veracem diſciplinã vnà cũ iugi exercitatione. Is igitur adactus aſſuefactione, eaque exornatus & per eum habitum ſe in officio continens ſi ad apicem peruenerit ſciẽtiæ, atque habeat eas omnes prærogatiuas quæcunque requiruntur ad hoc vt quis dicatur veraci rerum cognitione præditus, talis aciem mentis defigens in imagines quæ ſint inſigni forma præcellentes, ſecum recogitet multos quidem eorum qui præ ſe cum virtute vixerunt, putà patriarchas, plurimos autem prophetas, immo angelos quanticunque ſunt, nobis planè innumerabiles, quin etiam ipſum Dominũ cæteris omnibus ſuperiorem, qui verbo docuit & re ipſa exhibuit nos poſſe nobis vendicare & aſſequi eandem cum illis ſummatibus viuendi formulam.

Sancti Theodori epiſcopi Pentapoleos.

Rurſus vir quidam ex illius regionis primoribus, nomine Dion qui multis donariis ſancti martyris templum exornauit, inſuper altare & ad id amictum ex argenti bracteolis affabrè fecit. Huius viri vnus è famulis ſuffuratus pecuniꝫ non exiguam vim fuga ſibi conſuluit. Refugam hunc nõ eſt perſecutus Dion, ſed ad S. martyris imaginem ſe conuertens, ipſius ſimilitudinem ac

figuram impressit ceræ, suaque fide in sanctum martyrem reiecta eam affixit ostio vestibuli sacræ ædis. Hac apposita, seruus quasi à quopiam instigatus ad se rediit, venítque ad dominum suum, ac nihil eorum quæ suppilarat, disperiit. Hoc igitur simul atque resciuerunt omnes, in hodiernum vsque diem obseruāt illius regionis incolæ aduersus cōpilatores & refugas famulos.

Sancti Athanasij Alexandriæ Archiepiscopi, libro tertio aduersus Arianos.

Sanè proprium germen Patris quum sit filius, meritò sua ipsius esse astruit quæ sunt & Patris. Quare nihil præter decorū & ordinis cōsequentiam, dicebat: Ego & Pater vnum sumus. Vnde & intulit: Vt cognoscatis, quia ego in Patre, & Pater in me est. Rursus hoc etiamnum priùs dixerat, Quia, qui vidit me, vidit & patrem. In his proinde tribus sententiis vnus idémque est sensus. Qui enim ita nouit, nimirum quia filius & Pater vnum sunt, vtique nouit quia filius in Patre est, & Pater in filio. Filij enim essentia diuina eadem est & Patris quæ & in filio. Hoc porrò qui intellexit, nimirum scit quia qui vidit filium, vidit & Patrem. In filio enim diuinitas Patris cōspicitur. Hoc sanè possit quis perspectiùs intelligere per exemplum regiæ imaginis. Siquidem in regis imagine species est & forma: in rege autem species quæ & in imagine. Atqui similitudo in imagine regis nulla re euariat: vsque

adeò,

adeò,vt qui ſpeculatur imaginem,ipſum quoque cernat regẽ in ipſa,ita vt agnoſcat ipſum per imaginem repreſentari, per id quòd nulla diſſimilitudo intercedit ei qui viſa imagine ipſum vult regem contueri,adeò vt reſpondere imago poſſit: Ego & rex vnũ quiddã ſumus. Ego enim in illo ſum:& ille in me.Et,Quod vides in me, hoc vides in illo:& quod in illo vidiſti,hoc cernis & in me.Qui enim veneratur imaginem,vtique & regem veneratur in eius imagine.Eius enim & forma eſt & ſpecies ipſius imago.

Eiuſdem ad Antiochum principem.

Quid adhæc reſpondent,qui aduerſantur nec permittunt nos venerari ſanctorum imagines? Hæ quidem à nobis exprimuntur,ad nouandam eorum memoriam.

Ambroſii epiſcopi Mediolanenſis ad Gratianum Imperatorem de incarnata diſpenſatione Dei verbi.

Deus & ante carnis ſuſceptionem & Deus in carne.Sed enim dixeris,Inceſſit nos metus,ne videamur Chriſtum in partes diducere,tribuendo ei duas principes animæ facultates ſiue duplicẽ ſapiẽtiam.Ita ne,quando eius diuinitatem & ab ipſo aſſumptam carnem veneramur,bipertimur Chriſtum? An cum in eodem & imaginem Dei & crucem adoramus, alterum ab altero diuellimus? Abſit.

*Ex duodecima * Catecheſi Cyrilli Patriarchæ Hieroſolymitani.*

Cauſam igitur ſi queris aduentus Chriſti, recurre ad primum ſcripturæ librum. Mun-

*κατήχησις inſtructio ſecretior, unde κατηχούμενοι.

dum enim hunc diebus ſex condidit Deus. Sed enim mundus ipſe hominis cauſa conditus eſt. Sol ipſe ſplendidiſſimus radiis illuſtribus illuſtrans orbem. Atqui hic (vti diximus) in hominis gratiam conditus eſt. Omnia denique animalia vt nobis ſubſeruiant, producta ſunt. Herbæ ipſæ, arbores ad noſtrum vſum ſunt creatæ. Quicquid item operum ſanequam bonorum à Deo conditum eſt. Sed enim nihil horum ad Dei imaginem, ſolus homo ad eam formatus eſt. Sol ſolo mandato, homo autē Dei manibus formatus eſt. Faciamus enim hominem ad imaginē noſtram & ad ſimilitudinem. Imago regis terreni lignea licet, colitur, quantò magis imago Dei prædicta ratione?

Ex ſancto Baſilio ad ſanctum Phlauianum de Samaritide.

Dominus noſter cum enim adorationis ſpeciā quæ in certo loco fiebat, familiari conſuetudine introductam dedoceret, ait: In ſpiritu & veritate oportet adorare, ſeipſum videlicet inſinuās eſſe veritatē. Quemadmodum in filio dicimus adorare Patrem, quaſi in imagine Dei Patris: ita & in Spiritu, quaſi in ſeipſo declarante Domini diuinitatem.

Sancti Gregorij Nazianzeni in baptiſma.

Si à ſuſcepto baptiſmate tibi obiiciat ille illuſtratiui baptiſmatis inſectator (obiiciet planè, etenim ipſi verbo ac Deo meo obiecit) tu inquā illi quod arcanum eſt & occultum baptiſmi lumen

men per id quod eſt conſpicuum oppone. Habes quo eum euincere poſſis. Ne metuas inire certamen. Obtende illi Spiritum, oppone aquã. Et poſt pauca, ſignaculo fretus præſidês dic: imago ſum Dei ſupernæ illius gloriæ. Nondum eò ſum delapſus quò & tu per impotentem ſuperbiam. Chriſtum indui, virtute baptiſmatis mihi vendico Chriſtum. Tu me potiùs adorato.

Sancti Ioannis Chryſoſtomi in Machabæis.

Regum imagines expreſſas non in auro ſolùm & argento aut alia quauis prociosiore materia deprehendat quis explendeſcere: ſed & aliquando eandem formam videre liceat depictam in ære. Nec tamen diuerſitas multiformis materiæ quiduis noxæ aut detrimenti dignitati imaginis: neque communio inferioris honorem obſcurat aut imminuit præſtantiorum, ſed omnes ex æquo imagines commendat ac luculẽtas reddit regalis formæ excuſio, ipſeque nihilo imminutus per materiæ vilitatem imaginem ſuam figuram excipientem efficit precioſiorem.

Eiuſdem contra Iulianum impium Dei contemptorem.

Quid porrò nouus iſte Nabuchodonozor? Hic enim erga nos exhibuit nihil plus clementiæ & humanitatis atque ille priſcus: cuius flammam vt effugerimus, adhuc tamen nos diuexant carbones. An non donaria etiãnum ſanctis conſecrata & in eccleſiis repoſita excitandis fidelibus ad eorum venerationem abunde declarant de-

trimentum ac ſugillationem vniuerſo corpori inuſtam?

Eiuſdem in lauacrum ſiue peluim.

Quemadmodum enim regum formæ expreſſæ & imagines quum emiſſæ fuerint & illatæ in ciuitatem, principes populíque honoris gratia obuiam prodeunt cum fauſta acclamatione ſimul & metu honorem deferentes non ipſi tabellæ, non item fuſili picturæ in cera: ſed regiæ imagini. Sic & creatura.

Seueriani Gabalorum epiſcopi ſermone quarto in laudem Sanctæ Crucis.

Percuſſit petram Moſes ſemel ac bis. Quamobrẽ ſemel & bis? Si certa fide obſequutus fuiſſet potentiæ Dei, quid opus fuerat ſecunda plaga? Quòd ſi abſque Dei virtute ferit lapidem, nõ ſecunda percuſſio quicquam potuiſſet, non decima, ac ne centeſima quidem poſſit fœcunditatem inducere naturæ ſterili. Sanè quidem opus hoc Dei ſimplex fuiſſet, nec myſterium ſubindicaſſet Sanctæ crucis, abunde fuiſſet ſemel tangere, ſuffeciſſet ſolus annutus, ſat fuiſſet vel verbũ. Cæterum hoc pacto res geſta eſt, vt præſignaret imaginem Crucis. Percuſſit Moſes ſemel & bis, ait non habitũ ipſum ſed deſcribens ipſam Crucis formam: vt & reuerentiã exhiberet ſymbolo crucis ipſa quoque inanimis natura. Si enim abſentis regis imago eius*gaudium ſupplet, eámq; venerantur principes ac feſti dies peraguntur, ipſi principes pergunt obuij, populi procidunt, non-

χαρὰν pro hoc lego παρουσίαν, præſentiam.

non quidem adorantes quam vident, depictam tabellam, sed ad expressam regis figuram animũ intendunt. non in natura eius quod spectatur, sistunt cogitationem: sed in eo qui per picturã indicatur. Quantò magis regis imago immortalis non petram modò potest: sed & cœlum, totum insuper orbem terrarum perrumpere?

Ex Chronographia Isidori Diaconi.

Peccauit Theophilus, apud Eudoxiam Imperatricem maledictis insectatus Iohannem Chrysostomum, quòd sentiret quę facerent ad Origenis hæresin. Inimicitias exercebat Augusta aduersus iam dictum Ioannem prætextu vineæ à vidua abreptæ. Obque id peccatum non potuit animã reddere Theophilus quoad eò appulisset Chrisostomi imago. Ea adorata tradidit spiritũ.

Hieronymi Hierosolimorum presbyteri.

Quum nusquam vobis permittat scriptura adorare Crucem, qua tandem gratia vos eam colitis? Respondete nobis Iudæis & Græcis deniq; & vniuersis gentibus quæ causam rogant.

Responsio.

Ob hoc ô parum cordati, sed & corde impudẽtes fortasse omni genti Deum colenti permisit ipse Deus adorare quidpiã humani operis, vt ne vlla ex parte Christianis intenderetis crimen de Crucis ac imaginum adoratione. Quemadmodum igitur Iudæus arcam testamenti adorabat, duos item Cherubim & eos ex auro conflatiles, duas insuper tabulas quas è petra exculpsit Mo-

ses,

ses, nullatenus tamen permissus hæc adorare aut complecti charius: ita & nos Christiani Crucem ipsam obuiis manibus complectimur ac salute impertimur, non quidem tanquam sit Deus: sed per hoc declarantes genuinum animæ nostræ affectum erga eum qui est Cruci affixus.

E magno illo Simeone à monte admirabili de imaginibus.

Vnus fortasse infidelium contentionis amantior controuertet & addubitabit, quia nos in ecclesiis imagines adoramus, acsi reputemur preces fundere ad inanimata simulacra. Absit, vt hoc à nobis fiat. Quicquid enim à Christianis fit, fides est: nec fallit aut mentitur Deus noster. Virtutes suas efficaciter operatur. Non enim colores ipsos colimus, sed vt admoneamur eius cui ex aduerso respondet pictura, & per eam picturã nulli non conspicuam contemplantes inuisibilem, tanquam præsentem glorificemus, non quasi nõ adsit Deus, credentes, sed quia verè existit, neque item de sanctis nobis persuademus eos non esse, immo credimus eos esse & viuere apud Deum, eorum insuper spiritus (sancti quum sint) etiam persuademur iis auxiliarij Dei virtute qui digni sunt & eis supplicant.

Anastasii Archiepiscopi Antiocheni ad Simeonem episcopum Bostrensium de Sabbato.

Quemadmodum absente quidem rege, ipsius imago adoratur: eodem verò præsente, superuacaneum sit deinceps, vt relicto prototypo adores eius imaginem: nec tamen quòd adsit is cuius gratia

gratia adorabatur, cōuenit eam habere contemptui. Tale quid arbitror cōtigisse circa vmbram siue literā. Vmbrā enim ipsam vocat Apostolus. Quatenus enim tēpus extrahebat sequuturæ veritatis gratia, figuras dixere priores sancti, ipsam contemplātes veritatem tanquā in speculo. Mox vbi veritas suo ad nos aduētu inclaruit, non iam bonum censebant viuere secūdum eas figuras atque eisdē deinceps insistere. Ipsæ enim res quum adsint, superfluè quis de cætero desyderet earum figuras. Attamen vt res se sic habeat, nō cōtinuo aspernabiles videri censebam aut prorsus superuacaneas, sed ceu figuras honore prosequebar, & eos qui contumeliis ipsas aspergebant, impios esse iudicabam & amaræ mortis supplicio dignos.

Ex eiusdem sermone tertio.

Perinde atque siquis debito erga regem honore adorat eius imaginem, vt aliud nihil sit quàm cera & colores.

Sancta & œcumenica synodi quintæ Anathematismus duodecimus.

Si quis sibi arrogat hæresin impij Theodori mox Suestiensis, qui dixit alium esse Deum verbum, & alium Christum, propter animæ perturbationes & turbulentas carnis concupiscentias & quia is à deterioribus istis affectionibus se sensim subtrahens ita sit melior effectus per promotionem bonorum operum & incontaminatam conuersationem, vt nudus ipse ac simplex homo baptizatus sit in nomine patris & filij, & Spiritus sancti. & gratia Spirit⁹ sancti per baptismū acce-

pta dignus sit habitus qui adoptaretur in filiũ & propter æqualitatem regiæ imaginis in persona Dei verbi adoraretur. sic sentiẽs Anathema esto.

Theodori historici Constantinopolitani ex eius ecclesiastica historia de Genadio Archiepiscopo Constantinopolitano.

Alia insuper eius apponam plena sanè stuporis & admirationis. Sub Gennadio, exaruit pictoris manus qui pro Ioue saluatorem fuerat ausus suo describere penicillo quem & Gennadius oratione sanauit. Qui hoc recenset, asserit aliam fuisse formam saluatori veritati magis consentaneã, vt qui crispis fuerit & rarioribus capillis.

De Maximo Abbate & Theodosio ac principibus ab imperatore missis.

Sanctus Maximus dixit, Quandoquidem visum est, vt hæc fiant: eorum quæ decreta sunt, contingat exitus, & quocunque iubetis, sequor vos. His dictis surrexerunt omnes & cum lachrymis peregerunt pœnitentiam, oratio insuper facta est. Dein singuli quiq; eorũ euãgelia sancta, præciosam Domini Crucem, imaginẽ Saluatoris nostri Iesu Christi, sanctæq; deiparæ quæ ipsum enixa est, osculo complexi sunt, admotis manibus pro eorum confirmatione quæ fuerãt interloquuti.

Sancti Sophronij ex opere de miraculis sanctorum martyrũ Cyri & Ioannis ad Theodorũ Hypodiaconum podagra laborantem.

Proinde & corporis robur quale fuerit, deinceps edisseramus, paucis sermonẽ pertexẽtes. Exactis hisce diebus aliquot, obdormierat & rursus videt adsistentes dictos martyres, secúmque vt capesseret viam, iubentes. Ille porrò propeîius

ipsos

ipſos ſequebatur. Planè nouerat quantum ad ſe rediret lucri, ſi ſanctos comitaretur. Quum igitur ad templum gentilium perueniſſent, ſpecie quidem terrificum ac præfulgẽs, celſitudine autem cœlos ipſos attingens, quod introgreſſi imaginem vidimus maximã & admiratione dignã, medium cuius habebat adſcriptum Domini Ieſu Chriſti nomen. Siniſtra Dominam ac Deiparam tenebat, Ioannem baptiſtã dextera, qui ex vtero exultatione Dominum prænuntiauit, cúmque intus loqueretur non eſt exaudita vox eius. Vidimus & quoſdam è glorioſo & illuſtri choro apoſtolorum ac prophetarum, è cœtu itẽ celebri martyrum quibus allecti erãt Cyrus & Ioannes qui & genibus inflexis procidebant Domino capita demittentes in pauimentum, próque excitando nouo cultu interpellantes. Iſtius autem legationis verba hæc erant: Amantiſſime generis humani Domine iubés ne, vt huic demus ſalutarẽ medelã? Quúmq; illi crebriùs venerabundi procidiſſent Domino, ſupplicationíſq; verba effudiſſent, nec eorum precibus annuiſſet Chriſtus Dominus, ab interceſſione ſibi temperarũt, & demiſſo vultu animíſque deiecti ad me accedunt, non ita procul ab imagine ſtantem. Quum proximè adſtarent, aiunt: Vidés ne vt Dominus non indulgere vult ſalutarẽ medelam? Atqui, ne tu ob id concidas animo. Omnino enim erga te, vt erga cęteros omnes, clementer agit. Séque eri-

gentes quaſi poſt ſemihoram & illinc ſe recipiẽtes rurſus ſupplicarunt, réque infecta (ait ille) reuertuntur mœſto (vt prius) vultu & parum animi oſtentantes quòd Chriſtus Dominus non aſſentiretur deprecationi. Et hæc mihi enarrarunt. Tertiò autem me adeuntes dicunt: Confide, vel nunc gratiam omnino accepturi ſumus. Quin etiam quemadmodum nos cernis ſupplicantes nobiſcũ veniens ſupplica & tu Domino. Et ante imaginem tertiò prouoluti, prædictis modis ac verbis vſi ſunt & horam penè in deprecando cõſumpſerunt. Qúmque ſe deiecerunt, idq; tantũ exerta voce deprõpſerunt: Iubes Domine. Tunc Chriſtus miſericordia motus, quippe qui miſericors eſt, ab ipſa imagine cõciſis hiſce verbis reſpõdit: Date ei. Martyres ſeſe ab humo attollẽtes primùm quidẽ gratias egerunt Chriſto Deo noſtro, quòd ſuam ipſorum deprecationem exaudiiſſet.

Sancti Anaſtaſii à Sancto monte Sinai in nouam dominicam, & in apoſtolum Thomam.

Qui Chriſtũ in carne viderunt, quaſi prophetam eum habebãt: nos qui nequaquam vidimus, mox à tenellis vnguiculis pueri dum & adoleſcentuli Deum ipſum dominum & omnipotentem & conditorem ſeculorum, neque non ſplendorem Patris confitemur. Vt enim Chriſtum ipſum videmur audire loquentem: ita & eius euangelia fideli auditu excipimus, & nulla aſperſum labe corpus ipſius ſuſcipientes, nos ipſum Chriſtum geſtare perſuademur, licet ſolam eius effi-

effigiem in imagine expreſſam contemplemur. Sic ipſum quaſi è cœlo in nos intenta oculorum acie reſpicientem interpretamur, adoramus, ipſi procidimus. Sanè eximia eſt fides qua nunc in Chriſtum creditur.

Ex vita abbatis Danielis de Eulogio lapicida.

His tũ cõtẽptis abiit ſeq; proſtrauit in cõſpe-ctu imaginis Deiparæ, cúmque fletu dicebat: Domine quod fideiuſſi, exoluito erga hominẽ hũc.

Ex hiſtoria vitæ Mariæ Aegyptiacæ.

Flens igitur, ſupra locum in quo ſtabam, video imaginẽ ſanctę Deiparæ, eamq́ue hiſce alloquor verbis: Virgo Deipara ac regina quæ Deum verbum ſecundum carnem enixa es, noui planè, noui quàm ſit indecorum nec rationi conſentaneũ me ſic peccatis contaminatam, tótque adeò ſordibus profligatæ luxuriæ ſqualentem* contemplari tuam vnius ſemper virginis imaginẽ. Quin iuſtum potiùs eſt, vt tuæ iſti tantæ puritati exoſa ſim, habearque execrabilis. Veruntamen quando Deus qui ex te natus, ob hoc factus homo eſt, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, mihi ſolitariæ nec quicquam aliud habenti præſidij, fer opem. Iubeto tua vnius indulgentia adaperiri mihi ingreſſum, vt ne defrauder viſione ſancti ligni, cui ſecundum carnem affixus eſt Deus verbum quem genuiſti qui ſanguinem proprium in precium dedit pro mea redemptione. Iube ô Domina mihi ianuam adaperiri, vt admirabile lignum S. Crucis adorem. Ei qui ex te natus eſt,

*χαθορᾶν.

do ego te dignissimã quæ pro me fideiubeas nũquam me in posterum carnem hanc cõtaminaturam qualicunque tandem obscœna ac turpi permixtione: sed vt primùm contemplata fuero lignum Sanctæ crucis filij tui, mundo huic & his quæ in eo sunt, omnibus quàm citissimè renuntiabo & è vestigio egrediar, quocunque submonueris & deduxeris me. His dictis, sicque sumpta certitudine ex feruore fidei & clementia Dei genitricis animo confirmata, ex eo loco secessi, in quo stans deprecationem effuderam, Iterúmque ad fores redij & introeuntibus me permiscui. Etiam nemo qui obturbaret, aderat & repelleret, nemo qui abarceret communi aditu templi. Itaque tremor quidam me inuasit & mentis emotio ac prorsus animo exagitabar intremiscens. Proinde in terram procidens & sanctum illud pauimentum cum veneratione cõplexa festino cursu exibam, ad eam quæ pro me fideiusserat studio cõtendẽs. Propior igitur facta ei loco, in quo cõscriptũ est fideiussionis chirographũ, inflexo genu in cõspectu semper virginis Dei genitricis, hisce verbis sum vsa: Tu quidem ô amantissima bonitatis Domina tuã erga me clementiã & benignitatẽ declarasti. Supplicationẽ indignæ famulæ tuæ non es abominata. Vidi gloriam quã iustè non merebamur videre omni genere flagitorum contaminatæ. Gloria Deo, ei qui admittit peccatorũ pœnitẽtiam. Et quæ deinceps sequuntur.

Ex vita sancta Eupraxia.

Dicit diaconus puellæ, Abi Domina mea in domum tuam,quia hîc non potes permanere.Neque enim quis hîc persistere potest, nisi Christo coüniatur. Dicit ei puella,Quo in loco est Christus?Diaconus ostendit ei Dominicam effigiem. Illa conuerso vultu respondet Diacono. Verè & ipsa coniuncta sum Christo, neque in posterum abitura sum cum Domina mea. Cumque surrexisset Eupraxia,suamq; accepisset filiã,se stitit in conspectu Dominicæ imaginis, manibúsque in cœlum exporrectis exclamauit flebili voce: Domine Iesu Christe,huius infantulæ curam habeto,quia te concupiuit,seque tibi cõmendauit.

Ex sexta Sancta Synodo, imperante Iustiniano, de decretis sancta quinta Synodi.

In nonnullis venerabilium imaginum picturis inscribitur agnus digito præcursoris demonstratus qui in figuram successuræ gratiæ assumptus est per legem nobis præinsinuans verũ agnũ Christũ Deum nostrum.Veteris enim legis figuras atque vmbras benignè & cum gratiarum actione amplectentes tãquam signa & præsignationes sequuturæ veritatis ecclesiæ traditas, gratiam alioqui præferimus & veritatem, vtranque hanc excipientes,quasi complementum & consummationem legis.Velut igitur absolutam legis perfectionem definimus erigi (etiam si in oculis omnium versicoloribus picturis describamus)agnum qui tollit peccatum mundi, nempe Chri-

De consecrat. dist. 3 Cap. Sextã sanctã.

Christum Deũ nostrum per humanam formam & in imaginibus ex hoc nunc, vice illius veteris agni, per eam humiliationem alioqui intelligẽtes sublimem illam maiestatẽ Dei verbi & velut manuducti ad nouãdam memoriam eius in carne conuersationis, passionis & salutiferæ mortis, neque non eius quæ illinc toti mundo obtigit, preciosæ redemptionis.

Sancti Methodij Patarensium episcopi sermone secundo de Resurrectione.

Iam primum enim ratione consimili regum imagines vt non sint multo preciosiore materia instructæ puta auro & argento, nihilominus honor eis ab omnibus defertur. Qui enim eas venerantur homines & obseruant, non eò hoc faciũt, quòd sint tãtò preciosiore materia cõfectæ, imò ne eas quidem aspernantur quæ viliore materia constant: quin ad vnã omnes super terrã honore afficiũt, vt è gypso fuerint aut ex ære, & quisquis in alterutrã fuerit blasphemus, non quasi lutum asperserit contumeliis, eximitur pœnæ, neque quia preciũ auri vile duxit & imminuerit, iudicatur, sed quòd in ipsum regem ac Dominũ impiè gesserit. Imagines quidem auro affabrè factas ipsi constituimus quæ principatus & potestates angelicas Domini repræsentent, ad honorem & gloriam ipsius.

Tertij libri Ioannis Damasceni de veneratione sanctarum Imaginum
FINIS.

Sancti Patris nostri & confes-
SORIS THEODORI AN-
tistitis cœnobij Studiensis Dogmatice de honore adorationéque sanctis imaginibus, exhibendis.

Ommemoratione Præcursoris hesterno die celebrata fratres ac patres,memorię prorsus succurrit eius vitæ disciplina quā ipsi in monasterio tenuimus, quo quidem pacto per id temporis in domo Dei ambulabamus cū consensu,quo itē modo iidem nunc pro locorum ac regionum diuersitate simus alter ab alio diuulsi. Cæterū quādo dispersio hæc propter verbum Dei contigit, gaudendum verius est,iuxta eius mandatū.Gaudete enim ait,& exultatę,quia merces vestra multa est in cœlis.Huc facit, quia assimilamur Domino qui dixit: Si me persequuti sūt, & vos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt,& vestrum seruabunt.Sed hæc omnia faciēt vobis propter nomen meum,quia non nouerunt eum qui me misit.In veritate enim vt olim Iudæi non norunt Patrem per hoc quòd filium non acceperunt:ita & hi * iconomachi vtique Christum non norunt, quippe qui non agnoscunt sed auersantur eius imaginem. Equidem veritas hæc omnibus palàm enitescit:qui autem eam intelli-

*εἰκονομάχοι Imaginū oppugnatores.

gant, vix vnus è mille. Videte istorum reprobam mentem in sectas duas diuulsam. Alibi quidem censet hic nullo modo Christi imaginem esse erigēdam. Alicubi verò decernit alter in sublime attollendam, fortè autē vt in exemplum proponatur * bellandi ac venandi his qui percunctaturi sunt, quemadmodum aïunt, non item oportere eam adorari. Neq; enim adoratur imago equi, bouis, canis, leonis, pardalis, serpentis, volucris aut piscis. Ob horum indignitatem, quis vel qualicunque sensu præditus non ingemiscat? Quis sibi tēperet à lachrimis? Imaginem enim Christi, quam reuerenter obseruant ac suspiciunt Angeli, Dæmones ad eius aspectum percellūtur horrore, isti nihil verentur in ordinem redigere similíque aspergere ignominia cum immanibus feris, quadrupedibus, reptilibus, volucribus, cūq; marinis animantibus. O expauescendam animi conceptionem! O temeritatem tantò formidabiliorē priore! At interim isti quid? Imaginem hominis, hominem vocant: bouis, bouem: asini, asinum: cameli, camelum: perdicis, perdicem, nec secus alia quæque iuxta vel conformitatem vel difformitatem suæ speciei, siue animalium fuerint, siue plantarum imagines: imaginem verò Christi, Deiparæ, aut cuiuscunque tandem sanctorum nullo pacto sustinent nominare iuxta prototypum aut * paragogum: sed imagines simpliciter nec aliud esse fatentur, quàm imagines,

huius

* Iuxta veterem paramiam.

* πρωτότυπον primariū exemplar παραγωγον deductitiū deriuatiuum.

huius autem ne ſint,an illius non addunt, vt ne comperto errore à cõmunione abarceantur, tanta iſti redundant abſurditate & blaſphemia. Vos autem fratres huc incumbite ac ſcitote etiamnũ præter dicta à ſanctis patribus noſtris, pariter & à nobis humilibus, quòd loca in quibus natus eſt Chriſtus,ſancta ſunt & habenda venerationi atque adoranda prædicantur. Et ſiquis illinc acceperit ſiue puluiſculũ,ſeu lapidem, eum adornat atque complectitur quaſi peculiarem theſaurum aut ſacras quaſdam reliquias. Quantò potiùs Chriſti cumprimis honorandam & adorandam imaginem,in qua quaſi in ſpeculo eluceſcit nobis, proinde & adoratur? Natiua enim vis hæc inſita eſt imagini,vt eũ repreſentet iuxta cuiuſque ſpeciẽ,cuius effigiem præfert. Proinde intelligo * aſſeruari Romæ claues Petri, apoſtolici ſenatus principis,honoris gratia,etiámſi claues nullas ſenſibiles dederit Dominus Petro: ſed ore tenus in hoc, vt penes illum eſſet poteſtas ligandi atque ſoluendi. Eas autem argento confectas palàm adorandas proponunt. Sanè tanta eſt eorum fides,vt & illic infracta videatur eſſe petra fidei,nimirum iuxta verbum Domini fundata. E diuerſo hîc quaſi redundare vidẽtur infidelitas ſimul et iniquitas. Eam ob rẽ humilis ego dolore cordis indoleſcens ac ſententiam pertimeſcens damnationis ob intẽpeſtiuum ſilentiũ, hac adactus neceſſitate in vocem prorumpo.

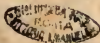
*pro ἄγουσι, lego τηροῦσι.

Quæ porrò eloquor, cõpendiaria sunt & è multis selectiora. Quum isti diuersæ ab ecclesia opinionis non designant blasphemam aduersus Christum lingam promouere quum seorsim, tum publicè, scripto quoque & citrà scripturam: nos contrà sessitantes domi, nũnam de his inter nos mutuo sermone conferemus quę sunt officij nostri? Quî quæso iram Dei sustinere poterimus? Ecqua tandem ratione illos imitabimur patres nostros qui consimilibus temporum procellis agitati, subticescere & per metum dissimulare censuerunt esse proditionem veritatis? Itaque loquendum est, audiendum est & solerti studio attendendũ quũ sermone, tum opere. Etenim beati apostoli nõ sola prædicatione diuini verbi, sed & irreprehensibili conuersatione vitæ vniuersum euicerunt orbem, lumine cognitionis Dei illustrantes qui in tenebris ignorantiæ sedebant, insipidos ac fatuos condientes sale sapientiæ, peram modò ac virgã circunferentes quos imitati fratres vtraque hac functione nos ipsos probemus Deo. Contenti præsentibus auersemur cupiditatem congerendæ pecuniæ, nec vllum possideamus peculium. Et hoc quidem non vestri causa dictum sit, sed in eorum commonitionem qui inopiam defugientes, præter necessitatem ad opes cumulandas progrediuntur. Cum mulieribúsve cõgrediamur familiariter, à quibus in nos profluit mors. Equidem si ad hanc viuendi formulam

mulam conuerſabimur, in nobis glorificabitur Deus. Profeſſio noſtri huius propoſiti magni æſtimabitur: & aduerſarij quanticunque fuerint, ſuppudeſcent, denique ad conuerſionem inuitabuntur. Quòd ſi nõ ad eum modum vixerimus, malè nobis metuo, ne pro ſperata beatitudine æternam reportemus condemnationem. Ipſe autẽ Deus pacis qui tranſmutat omnia & permutando refingit in id quod optimum eſt, ſuæ eccleſiæ impertiatur pacem, nóſque prudentes efficiat. Denique omnes nos ad ſalutẽ prouehere dignetur ad percipiendum illud cœleſte regnum, in Chriſto Ieſu Domino noſtro cui gloria & imperium, cũ Patre & Spiritu ſancto, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Equora ſcribe æquora.folio.13.pag.2. linea. 4.à fine. Imiginis leg. imaginis fol.17.pag.2.lin.8.à fine. præſignent leg.præſignant. fo. 22. pag.1.li.11. tabulæ leg. rabulas.fo.23.pag.2.li.7. ſortica leg. ſortitam 4.pòſt linea. quinam l. qui fo.24.pa.2.li.1. adnittitur l. adnititur fo.30.pa. 1. in medio. ſculturis l. ſculpturis fo.32. pa.1.circa medium. ſeruierunt & l. & ſeruierunt. fo. eod. pa. 2.ſub medium. viantde l. vitandæ fo.33.pa.1.li.12. ſancitatem l. ſanctitatem fo.34.pa.1.li.10.ſiquidem l. ſi quidem fo.36.pa.2.li. 9. couparticipes l.comparticipes fo.38.pa.1.li.1. poſt aliquot lineolas templi l. templum. conſumaret l. conſummaret fo.41.pa.1.li.9. Ibidē pag.2.li.6.obunbrantia l.obumbrantia. Ibidem in medio pro legem ſcribe lege. & tertia à fine dele quæ. incircunſcrilis l. incircunſcriptibilis Ibidem pa.2. li. 7. Hec, hæc. expectamus, expetamus fo.55.pa.1.li.11. Ibidem poſt aliquot lineolas vnaquare l. vnaquaque re. etiam nihil leg. etiam ſi nihil fo.57.pag.2.li.11. Ibidem ſub finem vacua figura. Nolet, nollet fo.58. pa.1. penultima linea. Conſequātur l. conſequuntur fo.62.pa.1.li.11. eadem pag. arrogant l. arrogantes à fine linea 12.ordinationem l. ordinatione. pag.2. li. 2. ſuſtolimus, ſuſtollimur fo. 65.pa.1.li.vltima. Ante, Sed enim interſeri debuit Scholion Ioan.Dam.fo.66. pa.1.li.à fine 8. penult.li.Niſeni, Nyſeni Ante, oculorum deſit, aciem fo. 68. pa.1.li.7.Chryſoſtomi.1. 1.7. Ibidem li.7.à fine, dele non ſecus. contigere, contingere fo.70. in medio 2.pag. Inconſpicitur, dele in.fo.72. pag. 2. li. 1. Circumponitur, circumponunt fo. 74.pa.1.in medio poſt, qua, adde, ratione aſſeris fo.78.initiò primæ lineæ, pa.2.prædicta, prædita fo.86. 2. in medio. 4. pòſt linea. ſpenam, ſpeciem. auxiliari, auxiliatri fo.88.ſub finē 2. pa.adoraturi, adoratur.3.à fine lineæ.Moxſueſtuenſis leg. Mopſueſtienſis fo. 89. pa. 1. li.9.à fine. flagitorum leg.flagitiorum fo.91.pa.2.li.ante penult.

